63- KITABU MENAKIBI'L-ENSAR
1- Peygamber(S)'In: "Eger Hicret Olmasaydi, Muhakkak Ben Ensâr'dan Olurdum" Sözü Babi
2- Peygamber(S)'In Muhâcirlerte Ensâr Arasinda Kardeslik Kurmasi Babi
3- "Ensâr'i Sevmek Îmândandir" Babi
4- Peygamber(S)'In Ensâr'a Hitaben: "Sizler Bana Insanlarin En Sevimlilerindensiniz" Sözü Babi
5- Ensâr'a Tâbi' Olanlar Babi
6- Ensâr Yurtlarinin Fadli Babi
7- Peygamberdin Ensâr'a Hitaben: "Sîzler Havuz Basinda Bana Kavusuncaya Kadar Sabrediniz" Sözü Babi
8- Peygamberdin: "Ensâr'a Ve Muhâcirler'e Iyilik Ihsan Eyle" Duasi Bâbi
9- Bâb:
10- Peygamber(S)'In: "Ensâr'in Iyilik Edenlerinden Kabul Edin, Kötülük Edenlerinin Kusurlarindan Da Vazgeçin" Sözü Babi
11- Sa'd Ibnu Muâz(R)'In Menkabeleri Babi
12- Useyd Ibn Hudayr Ile Abbâd Ibn Bisr(R)In Menkabeleri Babi
13- Muâz Ibnu Cebel(R)'In Menkabeleri Babi
14- Sa'd Ibnu Ubâde(R)'Nin Menkabesi Babi
15- Ubeyy Ibnu Ka'bir)'In Menkabeleri Babi
16- Zeyd Ibn Sâbit(R)In Menkabeleri Babi
17- Ebû Talha(R)'Nin Menkabeleri Babi
18- Abdullah Ibnu Selâm(R)1n Menkabeleri Babi
19- Peygamberdin Hadîce Ile Evlenmesi Ve Hadîce(R)'Nin Fazileti Babi
20- Cerîr Ibnu Abdillah El-Becelî(R)'Nin Zikri Babi
21- Huzeyfe Ibnu'l-Yemân El-Absî(R)'Nin Zikri Babi
22- Utbe Ibnu Rabîa'nin Kizi Hind(R)'In Zikri Babi
23- Zeyd Ibnu Amr Ibn Nufeylin Hadîsi Babi
24- Ka'be'nin Bina Edilmesi Babi
25- Câhiliyet Günleri Babi
26- Câhiliye Devrinde Kasâme Yemini
27- Peygamber(S)'In Allah Tarafindan Peygamber Gönderilmesi Babi
28- Peygamberdin Ve Sahâbîlerinin Mekke'de Iken Müsriklerden Ma'rûz Kaldiklari Eziyetler Babi
29- Ebû Bekr Es-Siddîk(R)'In Islâm'a Girisi Babi
30- Sa'd Ibn Ebî Vakkaas<R)'In Islâm'a Girisi Babi
31- Cinn'in Zikri Babi
32- Ebû Zerr El-Gifârî(R)'Nin Islâm'a Girmesi Babi
33- Saîd Ibnu Zeyd(R)'In Islâm'a Girisi Babi
34- Umer Ibnu'l-Hattâb(Rrin Islâm'a Girisi Babi
35- Ay'in Ikiye Bölünmesi Babi
36- Habesistan'a Hicret Bâb1
37- Habes Hükümdari Necâsî'nin Ölümü Babi

38- Kureys Müsriklerinin Peygamber (S) Aleyhine Ahidlesmeleri Babi
39- Ebû Tâlib Kissasi Babi
40- El-Isrâ Hadîsi Ve Yüce Allah'in Su Kavli Babi:
41- Mi'râc (Kissasi) Babi
42- Ensâr'in Mekke'de Peygamber(S)'In Huzuruna Elçilikle Gelmeleri -Ve Akabe Bey'ati Babi
43- Peygamberdin Âise Ile Evlenmesi, "Âise'nin (Hicret'ten Sonra) Medine'ye Gelmesi Ve Peygamberin Âise Ile Güvey Odasina Girmesi Babi
44- Peygamber (S) Ile Sahâbîlerinin Medine'ye Hicret Etmeleri Babi
45- Peygamber(S)In Ve Sahâbîlerinin Medine'ye Gelisleri Babi
46- Muhacirin Hacc Ye Umre Ibâdetini Bitirdikten Sonra Mekke'de Ikaameti(Nin Hükmü) Babi
47- Târîh Ve Sahâbîler Islâm Târihinin Baslangicini Hangi Vak'adan Ta'yîn Ve I'tibâr Ettiler? Babi
48- Peygamber(S)'In: "Yâ Allah! Sahâbîlerim Için Hicretlerini Tamamla" Sözü Ve Mekke'de Ölenler Için Mersiyesi (Yânî Onlara Aciyip Yanmasi) Babi
49- Bâb: Peygamber (S) Sahâbîleri Arasindaki Kardesligi Nasil Kurdu?
50- Bâb
51- Peygamber (S) Medine'ye Geldigi Zaman Yahudilerin (Kendisiyle Siyâsî Münâsebet Kurmak Için) Peygamber'e Gelmeleri Babi
52- Selmân El-Fârisî(R)'Nin Islâm'a Girmesi Bâb1

Rahman ve Rahîm olan Allah'in ismiyle

63- KITABU MENAKIBI'L-ENSAR

(Ensâr 'in Menkabeleri Kitabi) [1]

(Ve Yüce Allah'in su kavli:)
"Onlardan evvel (Medine'yi) yurt ve imân (evi) edinmis olan kimseler, kendilerine hicret edenlere sevgi beslerler.
Onlara verilen seylerden dolayi gögüslerinde bir ihtiyâç (meyli) bulmazlar. Kendilerinde fakirlik ve ihtiyâç olsa
bile (onlari) öz canlarindan daha üstün tutarlar..."
(el-Hasr: 9) [2]

1-.....Gaylân ibn Cerîr tahdîs edip söyle demistir: Ben Enes'e:
— Re'yiri nedir: Siz Medîneliler, Kur'ân'da gelmezden önce Ensâr adiyle anilir miydiniz, yoksa Ensâr adim size Allah mi vermistir? diye sordum.
Enes:
— Evet, bu adi bize Allah verdi, dedi.
Gaylân söyle demistir: Biz Basra'da Enes'in yanma girerdik de, o bize Ensâr'm menkabelerini, hazir bulunduklari harb yerlerini tahdîs ederdi. Enes, bana yâhud Ezd kabilesinden bir adama yönelip gelirdi de bana yâhud o Ezdli'ye hitaben Ensâr'i kasdederek:

— Senin kavmin Ensâr su gün, su gün, su gün, su gün bu'isleri yapti, derdi [3].

2-.....Âise (R) söyle demistir: Buâs günü, Allah'in kendi Rasûlü için hazirladigi bir gündür. Bunun üzerine (yânî bu muharebenin neticesi üzerine) Rasûlullah (S) Medine'ye hicret edip gelmistir.
Öyle bîr hâl üzerine ki, hicret sirasinda Evs ve Hazrecliler'in cem'i-yetleri dagilmis, hayirlilari ve önde gelenleri öldürülmüs ve yaralanmislardi. Iste onlarin bu perisanliklari üzerine Allah muhâriblerin Islâm camiasina girmeleri için bu günü Rasûlü'ne önden hazirlamistir [4].

3-.....Ebu't-Teyyâh söyle demistir: Ben Enes(R)'ten isittim, söyle diyordu: Mekke'nin fethi günü Rasûlullah, yeni müslümân olan Kureys büyüklerinden herbirine (gönüllerini müslümânliga alistirmak için Huneyn ve Hevâzin ganimet mallarindan yüzer deve gibi, En-sâr'in nail olmadigi) bol pay vermisti. Ensâr'dan bâzi kimseler bunu görünce, sebebini, ve hikmetini anlamayarak:
— Vallahi su ise muhakkak hayret edilir: Kiliçlarimiz henüz Kureys kani damlatirken, kazandigimiz ganimetlerimiz Kureys esrafina geri döndürülüyor, dediler.
Onlarin bu sözleri Peygamber'e ulasinca, Ensâr'i da'vet etti. Enes dedi ki: Peygamber onlara:
— "Sizden bana erisen sözler nedir?" diye bunun mâhiyetini sordu.
Ensâr da yalan söylemez olduklarindan:
— Sana erisen bu sözleri biz söyledik, dediler. Peygamber (S) de:
— "Diger insanlar aldiklari ganimet mallariyla evlerine dönüp giderlerken, sizler de Allah'in Rasûlü ile evlerinize dönüp gitmenizden razi olmaz misiniz? Eger Ensâr bir dere veya dag yoluna girseler, muhakkak ben Ensör'in dere yoluna yâhud dag yoluna girerdim" buyurdu [5].

1- Peygamber(S)'In: "Eger Hicret Olmasaydi, Muhakkak Ben Ensâr'dan Olurdum" Sözü Babi

Bunu Abdullah ibn Zeyd, Peygamberden söyledi [6].
Fakat Allah onlarin aralarim bulup kaynastirdi..." (el-Enfâl: 63).
Bu bilgilerle Âise'nin "Buâs, Allah'in, Rasûlü için hazirlamis oldugu bir gün idi" sözünün sumûlü açiklanmis oluyor.

4-.....Bize Su'be, Muhammed ibn Ziyâd'dan tahdîs etti ki, Ebû Hureyre (R) Peygamber (S) söyle buyurdu; yâhud da Ebû'l-Kaasim (S) söyle buyurdu, demistir:
— Eger Ensâr bir dere yoluna yâhud bir dag yoluna girselerdi, muhakkak ben Ensâr'la beraber onlarin vadisinin içine girerdim. Eger hicret (dînî bir emir ve ibâdet) olmasaydi, ben muhakkak Ensâr'dan bir kisi olurdum".
Hadîsin sonunda râvî Ebû Hureyre: Rasûlullah bu sözüyle haksizlik etmemistir. Babam anam O'na feda olsun! Çünkü Ensâr, Ra-sûlullah'i barindirdilar ve O'na yardim ettiler, demis yâhud baska bir kelime daha söylemistir [7].

2- Peygamber(S)'In Muhâcirlerte Ensâr Arasinda Kardeslik Kurmasi Babi [8]

5-..... Ibrâhîm ibn Abdirrahmân ibn Avf (R) söyle demistir:
Muhacirler Medine'ye geldikleri zaman Rasûlullah (S), Abdurrahmân ibn Avf ile Sa'd ibnu'r-Rabî' arasinda kardeslik kurdu. Sa'd ibnu'r-Rabî', Abdurrahmân'a hitaben:
— Ben mal yönünden Ensâr'in en zenginiyim. Malimi iki kisma böleyim. Benim iki kadinim var. Bak düsün! Onlardan hangisi senin hosuna giderse onun ismini bana söyle de ben onu bosayayim. Bosayacagim o kadinin iddeti geçince sen onunla evlenirsin, dedi.
Abdurrahmân ibn Avf da Sa'd'a:
— Allah ehlini ve malini sana mübarek eylesin! Ticâret yapilan çarsiniz nerde? dedi.
Bunun üzerine ona Kaynukaa ogullan çarsisina delâlet ettiler. Artik Abdurrahmân o çarsidan her dönüsünde beraberinde muhakkak kes ve yagdan bir fazlalikla döndü. Sonra her sabah ticâret için o çarsiya gitmeye devam etti. Sonra bir gün kendisinde (zifafa girenlere mahsûs) zagferân eseri oldugu hâlde, Peygamber ziyarete geldi. Peygamber:
— "Hâlin sânin nedir?" diye sordu. Abdurrahmân:
— Evlendim, dedi. Peygamber:
— "Kadina ne kadar mehr verdin?" dedi. Abdurrahmân:
— Altindan bir çekirdek yâhud bir çekirdek (bes dirhem) agirliginda altin verdim, dedi.
Râvî Ibrâhîm ibn Sa'd sekkli söylemistir [9].

6-.....Enes ibn Mâlik (R) söyle demistir: Abdurrahmân ibn Avf Medine'ye» bizim yanimiza geldi. Rasûlullah onunla Sa'd ibnu'r-Rabî' arasinda kardeslik akdi yapti. Bu Sa'd, mali çok bir zât idi. Sa'd, Abdurrahmân'a:
— Ensâr, benim malca en zengini oldugumu bilmislerdir. Ben malimi benimle senin aranda ikiye taksim edecegim. Benim iki tane kadinim vardir. Bak düsün! Onlardan hangisi senin hosuna giderse, ben onu bosayacagim da o kadin iddetten çikip evlenmesi halâl olunca, sen onunla evlen, dedi.
Abdurrahmân, Sa'd'a:
— Allah sana ehlin hakkinda bereket ihsan eylesin! dedi.
Artik Abdurrahmân o günlerde çarsidan muhakkak yagdan, kesten bir rnijcdâr sey kazanmadan dönmedi. Çok geçmedi. Nihayet Abdurrahmân, üzerine sari koku bulasmis oldugu hâlde Rasûlullah'a (ziyarete) geldi. Rasûlullah ona:
— "Senin hâlin nedir (evlendin mi?)" diye sordu. Abdurrahmân:
— Ben Ensâr'dan bir kadinla evlendim, dedi. Rasûlullah (S):
— "O kadin hakkinda ne kadar mehr sevkettin?" dedi. Oda:
— Altindan bir çekirdek agirligi yâhud altindan bir çekirdek verdim, dedi.
Bunun üzerine Rasûlullah:
— "Bir koyunla olsun dügün asi yap" buyurdu.

7-.....Ebû Hureyre (R) söyle demistir: Ensâr, Peygamber'e:
— Hurmaliklarimizi bizimle Muhacirler arasinda taksim et, dediler.

Peygamber (S):
— "Hayir taksim etmem" buyurdu. Ensâr, Muhâcirler'e:
— (Terbiye ve sulama) islerini sizler yükleniniz de hurma mahsûlünde bizlere ortak olunuz, dediler. Muhacirler, Ensâr'a:
— (Peygamber'den gelen bu emri) isittik ve itaat ettik, dediler [10].

3- "Ensâr'i Sevmek Îmândandir" Babi

8- Bize Haccâc ibn Minhâl tahdîs etti. Bize Su'be, tahdîs edip söyle dedi: Bana Adiyy ibnu Sabit haber verip söyle dedi: Ben el-Berâ(R)'dan isittim, söyle dedi: Ben Peygamber (S) Men isittim -yâhud el-Berâ: Peygamber (S) söyle buyurdu, demistir-: "Ensâr, ki onlari ancak mü'min olan sever ve yine onlara ancak münafik olan kimse bugz edip kin tutar. Her kim Ensâr'i severse Allah da onu sever, her kini de Ensâr'a bugz ederse, Allah da ona bugz eder".

9-.....Enes ibn Mâlik(R)'ten: Peygamber (S): "(Kâmil) îmânin alâmeti Ensâr'a sevgi, münafikligin alâmeti de Ensâr'a bugz etmektir" buyurmustur [11].

4- Peygamber(S)'In Ensâr'a Hitaben: "Sizler Bana Insanlarin En Sevimlilerindensiniz" Sözü Babi

10-.....Enes ibn Mâlik (R) söyle demistir: Bir kerresinde Peygamber (S) birtakim kadinlar ve çocuklari karsidan gelirlerken -râvî: Dügün asindan gelirlerken dedigini saniyorum, demistir- gördü de ayaga kalkip dikelerek: "Allah sâhid olsun ki, sizler bana insanlarin en sevimlilerindensiniz" buyurdu ve bu sözü üç kerre tekrarladi [12].

11-.....Enes ibn Mâlik (R) söyle demistir: Bir kerresinde Ensâr'dan bir kadin, kendi çocugunu ile beraber Rasûlullah'a geldi. Ra-sûlullah (S) onunla konustu. Sonra Rasülullah iki kerre: "Nefsim elinde olan Allah'ayemîn ederim ki, siz Ensâr cemâati bana insanlarin en sevimlilerisiniz" buyurdu.

5- Ensâr'a Tâbi' Olanlar Babi

12-.....Zeyd ibn Erkam(R)'dan (söyle demistir): Ensâr, Peygamber'e hitaben:
— Her peygamberin tâbi'Ieri (kendi sünnetine uyan sahâbîleri) vardir. Biz de bütün kanâatimizle Sana uymusuzdur. Bunun için bizim tâbi'lerimizi bizden (bizim seviyemizde kimseler) kilmasini Allah'a duâ ediver, dediler.
Bunun üzerine Peygamber onlarin dilekleri için duâ etti.
Râvî Amr ibn Murre dedi ki: Ben bu hadîsi Ibnu Ebî Leylâ'ya naklettim de o: Bunu Zeyd ibn Erkam söyledi, dedi.

13-.....Amr ibnu Murre tahdîs edip söyle demistir: Ben, Ensâr'dan bir adam olan Ebû Hamza'dan

isittim (söyle dedi): Ensâr, Peygamber'e hitaben:
— Her kavmin tâbi'leri vardir. Biz de bütün kanâatimizle Sana uymusuzdur. Binâenaleyh bizim tâbi'lerimizi de bizden kilmasini Allah'a duâ ediver, dediler.
Peygamber (S):
— "Yâ Allah! Ensâr'in tâbi'lerini kendilerinden kil (yânî onlara uyan kimseler kil)" diye duâ etti.
Râvî Amr dedi ki: Ben bu hadîsi tbnu Ebî Leylâ'ya zikrettim. O: Bunu Zeyd söylemistir, dedi.
Râvî Su'be: Ben Ibnu Ebî Leylâ'nin Zeyd sözünün, Zeyd ibn Er-kam oldugunu zannediyorum, demistir [13].

6- Ensâr Yurtlarinin Fadli Babi

14-.....Bize Su'be tahdîs edip söyle dedi: Ben Katâde'den isittim; o da Enes ibn Mâlik'ten ki, Ebû Useyd (R) söyle demistir: Peygamber (S):
— "Ensâr yurtlarinin hayirlisi Neccâr ogullaradir. Sonra Abdu'l-Eshel ogullari, sonra el-Hâris ibn Hazrec ogullari, sonra Sâide ogullari'dir. Ve Ensâr yurtlarinin hepsinde hayir vardir" buyurdu.
Sa'd (ibn Ubâde):
— Ben Peygamber'in muhakkak bâzi Ensâr kabilelerini bizden daha faziletli kilmis oldugunu düsünüyorum, dedi.
Kendisine:
— Peygamber sizi birçok Ensâr kabileleri üzerine faziletli kilmistir, denildi.
Ve Abdussamed söyle dedi: Bize Su'be tahdîs etti: Bize Katâde tahdîs edip: Ben Enes'ten isittim, dedi. Ebû Useyd de Peygam-ber(S)'den bu hadîsi söyledi. Ve râvî bu hadîste Sa'd ibnu Ubâde diye ismi tam söyledi [14].

15-.....Ebû Seleme (ibn Abdirrahmân ibn Avf) söyle demistir: Bana Ebû Useyd haber verdi ki, kendisi Peygamber (S)'den: "Ensâr'in hayirlisi -yâhud da söyle buyurdu: Ensâr yurtlarinin hayirlisi-Neccâr ogullari, Abdu'l-Eshel ogullari, el-Hâris ogullari, Sâide ogulla-ri'dir" buyururken isitmistir.

16-.....Bana Amr ibnu Yahya, Abbâs ibnu SehlMen; o da Ebû Humeyd es-Sâidî'den tahdîs etti ki; Peygamber (S) söyle buyurmustur:
— "Sübhesiz Ensâr yurtlarinin hayirlisi, Neccâr ogullari yurdudur. Sonra Abdu'l-Eshel ogullari yurdu, sonra el-Hâris ogullari yurdu, sonra Sâide ogullari yurdudur. Ve Ensâr yurtlarinin hepsinde hayir vardir".
(Ebû Humeyd dedi ki:) Sonra biz (Sâide ogullari kabîlesinin baskani) Sa'd ibnu Ubâde'ye kavustuk. (Arkadasimiz) Ebû Useyd, Sa'd ibn Ubâde'ye:
— Görmedin mi, Peygamber (S) Ensâr'in bir kismini öbürlerinden daha hayirli kildi; biz Sâide ogullari'ni da hayirhlikta sonuncu yapti, dedi.
Sa'd da hemen Peygamber'e yetisti de:
— Yâ Rasûlallah! Ensâr yurtlan hayirhlik tertibiyle sayildi da biz (Sâide ogullari) sonuncu kilindik, dedi.
Rasûlullah:

— "Hayirlilardan olmaniz size kâfî degil midir?" buyurdu [15].

7- Peygamberdin Ensâr'a Hitaben: "Sîzler Havuz Basinda Bana Kavusuncaya Kadar Sabrediniz" Sözü Babi

Bu hadîsi Abdullah ibn Zeyd, Peygamber'den olmak üzere söylemistir [16].

17-.....Bize Su'betahdîs edip söyle dedi: Ben Katâde'den isittim; o da Enes ibn Mâlik'ten; o da Useyd ibn Hudayr'den: Ensâr'-dan bir kisi:
— Yâ Rasûlallah! Fulân kimseyi me'mûr ta'yîn ettigin gibi, beni de zekât âmili veya bir yere vâlî ta'yîn etmez misin? dedi.
Rasûlullah cevaben:
— "(Ey Ensâr cemâati!) Benden sonra yakinda sizler (böyle dünyâ islerinde) baskalarinin size tercih edildigi zamana kavusacaksiniz. Bununla beraber sizler havuz basinda bana kavusuncaya kadar sabrediniz" buyurdu.

18-..... Hisâm ibn Zeyd söyle demistir: Ben'Enes ibn Malik(R)'ten isittim, söyle diyordu: Peygamber (S) Ensâr'a: "Sübhesiz sizler benden sonra yakinda baskalarinin sizlere tercih edildigi zamana kavusacaksiniz. Bununla beraber siz bana kavusuncaya kadar sabrediniz. Sizin bana kavusma yeriniz (Kevser) havuzudur" [17].

19-.....Bize Sufyân (ibn Uyeyne) tahdîs etti ki, Yahya ibn Saîd, Enes ibn Mâlik(R)'ten isitmistir. Enes, Haccâc'in zulmünden sikâyet etmek üzere Basra'dan Sam'a, el-Velîd'in yanina çiktigi zaman, Yahya da Enes'in beraberinde çikmisti. Sikâyet sirasinda Enes ibn Mâlik kendisinin Ensâr'dan olmasi münâsebetiyle Velîd'e söyle demistir: Peygamber (S) Bahreyn arazîsini kit'a kit'a ayirip sahâbîlere dagitmak üzere önce Ensâr'i çagirdi. Ensâr feragat göstererek:
— Muhacir kardeslerimize bunun benzerini bölüp taksim etmedikçe bize bir arazî kesip vermeyiniz, dediler.
Rasûlullah (S):
— "Madem ki (baskalarini kendinize tercîh ederek) almak istemiyorsunuz, su hâlde Kevser havuzunda bana kavusuncaya kadar sabrediniz! Çünkü su muhakkak: Benden sonra yakinda size, baskalarinin tercîh edilecegi bir zaman gelip isabet edecektir" buyurdu [18].

8- Peygamberdin: "Ensâr'a Ve Muhâcirler'e Iyilik Ihsan Eyle" Duasi Bâbi

20-.....Enes ibn Mâlik (R) söyle demistir: Rasûlullah (S): "Lâ ayse illâ ay su H-âhire fe aslihi 'l-ensâra ve 'l-muhâcirah (= Âhiret yasayisindan baska yasama yok, sen Ensâr'a ve Muhâcirler'e iyilik ihsan eyle)" buyurdu.
Katâde, Enes'ten; o da Peygamber'den bunun benzerini rivayet etti, lâkin burada: "Ensâr'a magfiret

eyle" demistir [19].

21-.....Bize Su'be, Humeyd et-TavîI'den tahdîs etti (o, söyle demistir): Ben Enes ibn Mâlik(R)'ten isittim, söyle dedi: Ensâr Hendek günü (toprak kazip tasirlarken):
— Nahnu'llezîne bâyeu Muhammeden Aîe'I-cihâdi mâhayînâ ebeden
(- Bizler yasadigimiz müddetçe dâima cihâd etmek üzere Muhammed'e bey'at edip söz vermis kisileriz) diyorlardi. Peygamber (S) onlara cevâb vererek:
— "Allâhumme lâ ayse illâ aysu'î-âhireh Fe ekrimi'î-Ensâra ve'1-Muhâcireh!"
(= Yâ Rabb! Dirlik ve yasamak ancak âhiret dirligidir. Sen Ensâr'a ve Muhâcirler'e ikram eyle!) buyurdu.

22-.....Sehl ibn Sa'd söyle demistir: Bizler hendek kazar ve oradan çikan topragi omuzlarimiz üzerinde tasirken, Rasûlullah (S)
yanimiza geldi de:
"AHâhumme lâ ayse illâ aysu'î-âhireh Fa'gfir Hl-Muhâcirîne ve'î-Ensân"
(= Yâ Rabb! Yasama ancak âhiret yasamasidir.
Sen Muhâcirler'e ve Ensâr'a magfiret eyle) buyurdu [20].

9- Bâb:

"Onlar kendilerinde fakirlik ve ihtiyâç olsa bile (Muhacirler'i) öz canlarindan daha üstün tutarlar'*
(el-Hasr: 9)

23-.....Bize Abdullah ibn Dâvûd, FudayI ibn Gazvân'dan; o da Ebû Hâzim'dan; o da Ebû Hureyre(R)'den söyle tahdîs etti: Bir kisi (Ebû Hureyre'nin kendisi) Peygamber'e geldi. Peygamber onu (doyurmak için) kadinlarina gönderdi. Kadinlar:
— Bizim yanimizda sudan baska birsey yoktur, dediler. Bunun üzerine Rasûlullah, yaninda bulunan kimselere hitaben:
— "Su aç insani kim yemegine ortak kilar yâhud bunu kim konuk eder?" buyurdu.
Ensâr'dan biri:
— Ben konuklarim, dedi.
Ve o kimseyi esinin yanma götürdü ve:
— Haydi Rasûlallah'in konuguna ikram et, dedi. Fakat kadin:
— Yanimizda çocuklarimin azigindan baska birsey yoktur, dedi.
Kocasi:
— O yemegini hazirlayip getir, isigim yak, çocuklarini da uyut, dedi.
Kadin da aksam yemegini yemek istedikleri zaman yemegini hazirladi, isigini yakti, çocuklarini da uyuttu. Sonra kalkti, kandili düzeltir gibi oynayip söndürdü. Bu suretle kan koca kendilerini konuga yemek yiyorlar gibi göstermeye basladilar. Ikisi de aç gecelediler. Sabah olunca ev sahibi, Rasûlullah'a gitti. Rasûlullah onu görünce söyle buyurdu:
— "Bu gece Allah güldü, yâhud kan koca sizin güzel hareketinize hayret etti. Ve Allah su âyeti

indirdi:... Onlar kendilerinde fakirlik ve ihtiyâç olsa bile (onlari) öz canlarindan daha üstün tutarlar. Kim nefsinin (mala olan) hirsindan ve cimriliginden korunursa, iste murâdlarina erenler onlarin tâ kendileridir" (ei-Hasr: 9) [21].

10- Peygamber(S)'In: "Ensâr'in Iyilik Edenlerinden Kabul Edin, Kötülük Edenlerinin Kusurlarindan Da Vazgeçin" Sözü Babi

24-..... Hisâm ibn Zeyd söyle demistir: Ben Enes ibn Mâlik(R)'ten isittim, söyle diyordu: (Peygamber'in ölüm hastaligi sirasinda) Ebû Bekr ile Abbâs (R), Ensâr toplantilarindan bir meclise ugramislardi. Ensâr orada agliyorlardi. Ebû Bekr veya Abbâs:
— Sizleri aglatan nedir? diye sordu. Ensâr:
— Peygamber'in bizimle beraber oturdugu zamani hatirlayip zikrettik (O'nu kaybedecegimiz korkusuyla agliyoruz), dediler.
Ebû Bekr yâhud Abbâs, Peygamber'in yanina girdi ve O'na, Ensâr'in bu üzüntülerini haber verdi.
Enes dedi ki: Bunun üzerine Peygamber (S) basina bir kumas kenâriyle bir çatki çatmis oldugu hâlde mescide çikip minber üzerine yükseldi. Peygamber bu günden sonra bir daha minbere çikmadi. Peygamber Allah'a hamd ve sena ettikten sonra:
— "(Sahâbîlerim!) Sizlere Ensâr'i (onlara iyi muamele etmenizi) vasiyet ederim. Çünkü onlar benim cemâatim, sirdaslarim, emtn-lerimdir. Onlar üzerlerine düsen yardim vazifesini yerine getirdiler. Simdi (vazife karsiligindaki) haklari kalmistir. Su hâlde siz Ensâr'in iyilik edenlerinden iyiliklerini kabul edin, (haddlerin disinda) kötülük edenlerin kusurlarindan da vazgeçin (yâni affedin)'* buyurdu [22].

25-..... Ben Ikrime'den isittim, söyle diyordu: Ben tbn Abbâs(R)'tan isittim, söyle diyordu: Rasülullah (S- ölüm hastaliginda) üzerinde bir örtü ile ve örtüyü iki omuzu üzerine kivirarak, basina da siyah bir kumas parçasi çatmis oldugu hâlde mescide çikti ve nihayet minberin üzerine oturdu. Akabinde Allah'a hamd ve sena etti. Sonra "Amma ba'du" diye basladigi hutbesini söyle sürdürdü: "Ey insanlar! Hiç sübhesiz müslümânlar çogaliyor, fakat Ensâr (günden güne) azaliyor. Hattâ onlar yemek içinde tuz mesabesinde (azalmis) olurlar. Su hâlde (ey Muhacirler!) sizden her kim -bir kimseye zarar verebilecek yâhud yaran dokunacak- bir is basina geçerse, En-sâr'in iyilerinin iyiliklerini kabul etsin, kötülerinin kusurlarindan vazgeçsin! " [23].

26-.....Su'be tahdîs edip söyle demistir: Ben Katâde'den isittim, o da Enes ibn Mâlik(R)'ten ki, Peygamber (S): "Ensâr benim samimî dostlarim, sirdaslarim ve emînlerimdir. insanlar günden güne çogalacaklar, Ensâr ise azalacaktir. Su hâlde siz Ensâr'in iyilik edenlerinden kabul edin, kötülük edenlerinin kusurlarindan vazgeçin" buyurmustur [24].

11- Sa'd Ibnu Muâz(R)'In Menkabeleri Babi

27-..... Ebû Ishâk söyle demistir: Ben el-Berâ (ibnu Âzib (R)'den isittim, söyle diyordu: Peygamber'e ipek bir takim elbise hediye edildi. Sahâbîler o elbiseye elleriyle dokunmaya ve yumusakligina hayret etmeye basladilar. Bunun üzerine Peygamber (S): "Sizler bu ipek elbisenin yumusakligina sasip hayret mi ediyorsunuz? (Allah'a yemîn ederim) Sa'd ibn Muâz'm (cennetteki) mendilleri muhakkak bundan daha hayirlidir -yâhud daha yumusaktir-" buyurdu [25].
Bu hadîsi Katâde ile ez-Zuhrî de rivayet ettiler. Onlar bunu Enes ibn Mâlik'ten isitmislerdir. O da Peygamber(S)'den.

28-.....Ebü Avâne, el-A'mes'ten; o da Ebû SufyânTalha ibn Nâfi'den tahdîs etti ki, Câbir (R) söyle demistir: Ben Peygam-ber(S)'den isittim: "Ars, Sa'dibn Muâz'in ölümü için titredi" buyu-ruyordu.
Ve yine el-A'mes'ten (o, söyle demistir): Bize Ebû Salih, Câbir'-den; o da Peygamber'den bu hadîsin benzerini tahdîs etti: Bir adam Câbir'e: el-Berâ ibn ÂzIb (Peygamber'in geçen sözünün ma'nâsi hak-kinda): -Sa'd ibn Muâz'in üzerinde tasindigi- serîr titredi diyor, dedi. Câbir de cevaben: Bu iki kabîle (yânî E vs ve Hazrec) arasinda kinler vardi. Ben Peygamber'den isittim: "Rahmân'in Ars'i, Sa'd ibn âz'in ölümü için titredi" buyuruyordu, dedi [26].

29-.....Ebû Saîd el-Hudrî(R)'den (o söyle demistir): Kurayza ogullan'ndan birtakim insanlar Sa'd ibn Muâz'in hükmüne boyun egdiler de Peygamber (S) Sa'd'a haber gönderdi. Sa'd bir merkeb üze-rinde geldi. Sa'd (Kurayza ogullan muhasarasinda namaz kilman) mescide yakin bir yere ulasinca, Peygamber Ensâr'a hitaben:

— "Haydi hayirliniza -yâhud seyyidinize- ayaga kalkiniz!" buyurdu.
Sonra da Sa'd'a hitaben:
— "Yâ Sa'd! Su Kurayza ogullan senin hükmüne razi oldular" buyurdu.
Sa'd da:
— Ben onlar hakkinda su hükmü veriyorum: Onlarin harb edenleri öldürülür, kadinlari ve çocuklari da esîr edilir, dedi.
Peygamber:
— "Sen Allah 'in hükmüne uygun yâhud Melik'in hükmüne uygun hükmettin" buyurdu [27].

12- Useyd Ibn Hudayr Ile Abbâd Ibn Bisr(R)In Menkabeleri Babi

30-.....BizeKatâde, Enes(R)'ten söyle haber verdi: Iki zât bir karanlik gecede Peygamber'in yanindan (evlerine dogru) çiktilar. BIr-den önlerinde bir nûr meydana geldi. Nihayet onlar birbirinden ayrildiklarinda o nûr da onlardan, herbiriyle beraber olmak üzere, ikiye ayrildi.
Ve Ma'mer ibn Râsid, Sâbit'ten; o da Enes'ten: "Useyd ibn Hu-dayr ile Ensâr'dan bir adam" seklinde söylemistir.
Hammâd ibn Seleme de: Bize Sabit, Enes'ten "Useyd ibn Hu-dayr ile Abbâd ibn Bisr, Peygamber'in yaninda idiler" diye haber verdi, demistir [28].

13- Muâz Ibnu Cebel(R)'In Menkabeleri Babi

31-.....Su'be ibnu'l-Haccâc, Amr ibn Murre'den; o da Ibrahim en-Nahaî'den; o da Mesrûk'tan tahdîs etti ki, Abdullah ibn Amr (R) söyle demistir: Ben, Peygamber(S)'den isittim: "Kur'ân okumayi su dört kisiden isteyiniz: Abdullah ibn Mes'ûd'dan, Ebû Huzey-fe'nin âzâdlisi Sâlim'den, Vbeyy ibn Ka'b'dan, Muâz ibn Cebel'den" buyuruyordu [29].

14- Sa'd Ibnu Ubâde(R)'Nin Menkabesi Babi

Aise: Sa*d ibnu Ubâde, Ifk hâdisesinden önce iyi bir adam idi, demistir [30].

32-..... Katâde tahdîs edip söyle dedi: Ben Enes ibn Mâlik(R)'ten isittim: Ebû Useyd söyle demistir: Rasûlullah (S):
— "Ensâr mahallelerinin hayirlisi Neccâr ogullari'dir. Sonra Abdu'l-Eshel ogullari'dir. Sonra el-Hâris ibnu'l-Hazrec ogullari'dir. Sonra Sâide ogullari'dir; Ensâr mahallelerinin hepsinde hayir vardir"
buyurdu.
Islâm'da bir kidem sahibi oldugu hâlde Sa'd ibn Ubâde:
— Ben Rasûlullah'in, kabîlelerin bâzisini bizden daha faziletli kildigini görüyorum, dedi.
Kendisine:
— Rasûlullah siz Sâide ogullari'na (burada zikredilmeyen Ensâr kabilelerinden) birçok insanlar üzerinde fazilet verdi, denildi [31].

15- Ubeyy Ibnu Ka'bir)'In Menkabeleri Babi

33-.....Mesrûk söyle demistir: Abdullah ibn Amr'm yaninda Abdullah ibn Mes'ûd anildi da, Abdullah ibn Amr hemen söyle dedi: Bu Abdullah ibn Mes'ûd öyle bir adamdir ki, artik ben onu sevmekte devam edecegim: Ben Peygamber(S)'den isittim, o söyle buyuruyordu: "Kur'ân okumayi dört kisiden aliniz: Abdullah ibn Mes'ûd'dan -Rasûlullah isimleri saymaga Abdullah ibn Mes'ûd'dan basladi-, Ebû Huzeyfe'nin âzâdlasi Sâlim'den, Muâz ibn Cebel'den ve Vbeyy ibn Ka'b'dan" [32].

34-.....Enes ibn Mâlik (R) söyle demistir: Peygamber (S) Ubeyy ibn Ka'b'a:
— "Allah banaLemyekunillezîne keferû Sûresi'ni muhakkak sana okumami emretti" buyurdu.
Ubeyy:
— Allah benim adimi (açikça) andi mi? diye sordu. Peygamber:
— "Evet andi" diye tasdik etti.
Râvî Enes: Bunun üzerine Ubeyy ibn Ka'b (sevincinden) agladi, demistir [33]

16- Zeyd Ibn Sâbit(R)In Menkabeleri Babi [34]

35-.....Enes ibn MâIik(R)'ten (o söyle demistir): Peygamber (S) zamaninda Kur'ân'i dört kimse ezberlemisti ki, bunlarin dördü de Ensâr'dandi: Ubeyy ibn Ka'b, Muâz ibn Cebel, Ebû Zeyd, Zeyd ibn Sabit.
Râvî Katâde söyle demistir: Ben Enes'e:
— Ebû Zeyd kimdir? diye sordum. Enes:
— Amcalarimdan biridir, dedi [35].

17- Ebû Talha(R)'Nin Menkabeleri Babi

36-.....Enes ibn Mâlik (R) söyle demistir: Uhud günü askerler bozulup insanlar Peygamberin yanindan dagildigi sirada Ebû Tal-ha, Peygamber'in önünde deriden kalkanini O'na siper yaparak sebat etmis bulunuyordu. Ebû Talha usta bir atici idi, yayinin kirisi sertti (oku hizli giderdi). Uhud günü Ebû Talha (çok ok attigindan) iki yâhud üç yay kiriyordu. O gün Ebû Talha'nih yanindan terkisi okla dolu olarak geçen her mücâhide Peygamber:
— "Terkindeki oklari Ebû Talha'nin önüne bosalt" derdi. Peygamber düsman okçularina bakmak için ayaga kalktiginda
hemen Ebû Talha:
— Yâ Nebiyyallah! Babam, anam sana feda olsun, sakin yükselme! Düsman oklarindan biri sana isabet etmesin! Benim gögsüm senin gögsünün önündedir (yânî ona siperdir)! derdi.
Yemîn olsun ben Uhud günü Ebû Bekr'in kizi Âise ile annem Ümmü Suleym'i (mücâhidler arasinda) görmüsümdür: Bu iki kadin, elbiselerini çemremislerdi. Ben onlarin bacaklarinin hamallarini görüyordum. Bunlar arkalarinda kirbalar naklediyorlar, çeviklikle su tasiyorlar, yaralilarin agizlarina döküyorlardi. Kirbalar bosalinca sür'-atle geri dönüp gelerek kirbalari dolduruyorlar, sonra gelip yarali mü-câhidlerin agizlarina bosaltiyorlardi. Yemîn olsun yine Uhud günü Ebû Talha'nin elinden (düsmanin vurmalanyle) iki yâhud üç kerre kiliç düsmüstü [36].

18- Abdullah Ibnu Selâm(R)1n Menkabeleri Babi [37]

37-.....Sa'd ibn Ebî Vakkaas (R) söyle demistir: Ben Peygamber^)'den (simdi) yeryüzünde gezen hiçbir kimse için "Bu cennet ehlindendir" buyururken isitmedim. Ancak Abdullah ibn Selâm müs-tesnadir. Peygamber bu sözü Abdullah ibn Selâm için söylemistir ve su âyet onun hakkinda inmistir: "De ki: Bana haber verin, eger (bu Kur'ân) Allah tarafindan olup da siz (buna ragmen) onu inkâr ediyorsaniz ve Israil ogullan'ndan bir sâhid de onun benzerine (istinaden) bana sâhidlik etmis, îmân etmis oldugu hâlde siz (îmân etmeyi) kibirinize yediremiyorsaniz (zulmetmis olmaz misiniz) ? Sübhe yok ki, Allah, o zâlimler güruhunu muvaffak etmez" (el-Ahkaaf: 10) [38].
Râvî Abdullah ibn Yûsuf: Ben Imâm Mâlik'in bu âyetin nüzulünün bu kissanin içinde oldugunu kendi nefsinden mi söyledi yâhud bu hadîsin içinde midir; bilmiyorum, demistir.

38-.....Kays ibn Ubâd söyle demistir: Ben Medine Mescidi içinde oturuyordum. Derken yüzü üzerinde husu' eseri bulunan bir adam içeriye girdi. Orada bulunanlar:
— tste bu, cennet ehlinden bir kimsedir, dediler.
O zât, içlerinde uzatma yapmadan hafifçe iki rek'at namaz kildi. Sonra disariya çikti. Ben de onun arkasindan gittim ve kendisine:
— Sen mescide girdigin zaman, oradaki insanlar senin hakkinda: Iste bu, cennet ehlinden bir kimsedir dediler, dedim.
O zât söyle dedi:
— Vallâhî hiçbir kimseye bilemeyecegi seyi söylemesi lâyik olmaz. Bu söz niçin söylendi, ben sana söyleyecegim: Ben Peygamber zamaninda bir ru'yâ gördüm ve bunu Peygamber'e anlattim. Söyle ki: Ru'yâmda ben kendimi bir bahçe içinde gördüm. -Abdullah ibn Selâm, o bahçenin genisligini, yesilligini zikretti.- Ve o bahçenin ortasinda demirden bir direk vardi. Bu diregin alt tarafi yerde, yukarisi gökte idi. Yukarisinda da tutunacak bir kulp, bir çember vardi. Bana: Haydi bu direge çik! denildi. Ben: Muktedir olamam, dedim. Bunun üzerine yanima bir hizmetçi geldi. Ve arkamdan elbisemi tutup yukari kaldirdi. Bu suretle ben diregin tâ tepesinde oluncaya kadar yükseldim ve kulpu yakaladim. Bana: Halkayi iyi tut, birakma! diye tenbîh edildi. Bu sirada ben o halka elimde olarak uyandim. Akabinde ben bu ru'yâmi Peygamber'e naklettim. Peygamber (ta'bîr ederek): "Gördügün bu bahçe islâm Dtni'dir. O direk de Islâm Dîni'nin diregi (olan tevhîd)dir. O kulp da çok saglam olan (îmân kulpu Urve-tu'1-vuska)^//-. Sen ölünceye kadar Islâm Dîni üzere yasayacaksin" buyurdu [39].
(Râvî:) Içeriye gelen bu husû'lu adam Abcmiian ion aeiam ui, demistir.
Ve bana Halîfe ibn Hayyât söyledi: Bize Muâz tahdîs etti: Bize Ibnu Avn, Muhammed ibn Sîrîn'den tahdîs etti: Bize Kays ibn Ubâd, Abdullah ibn Selâm söyle dedi., diye tahdîs etti. Bunda "Minsaf" yerine "Vasif" kelimesini söyledi.

39-.....Ebû Burde Âmir ibn Ebî Mûsâ el-Es'arî söyle demistir: Ben Medîne'ye geldim ve Abdullah ibn Selâm'a kavustum. O:
— Benimle gelmez misin? Sana sevîk asi ve hurma yedireyim ve sen büyük bir eve de girersin, dedi.
Sonra sunlari söyledi:
— Sen ribâsi çok yaygin olan bir arazîde (Irak'ta) ikaamet ediyorsun. Senin herhangibir adam üzerinde bir hakkin sabit olup da o kisi sana bir saman çöpü agirliginda yâhud bir arpa agirliginda yâ-hud da bir yonca agirliginda birsey hediye verirse, sen sakin onu alma. Çünkü o verilen sey, ribâ'dir [40].
Bu hadîsi Su'be'den rivayet eden en-Nadr ibn Sumeyl, Ebû Dâ-vûd et-Tayâlisî ve Vehb ibn Cerîr: "Sen bir eve girersin" sözünü zik-retmemislerdir [41].

19- Peygamberdin Hadîce Ile Evlenmesi Ve Hadîce(R)'Nin Fazileti Babi [42]

40-.....Urve söyle demistir: Ben Abdullah ibn Ca'fer'den isittim, söyle dedi: Ben amcam Alî(R)'den isittim, söyle diyordu: Ben Rasûlullah'tan isittim, söyle Duyuruyordu.
H ve yine bana Sadaka ibnu'1-Fadl tahdîs etti: Bize Abde, Hi-sâm ibn Urve'den haber verdi ki, babasi Urve söyle demistir: Ben Abdullah ibn Ca'fer'den; o da amcasi Alî(R)'den ki, Peygamber (S): "(Zamanindaki) Dünyâ kadinlarinin hayirlisi Meryem'dir. Bu ümmet kadinlarinin hayirlisi da Hadîce'dir" buyurmustur [43].

41-.....BanaHisâm, babasi Urve'den yazdi ki, Âise (R) söyle demistir: Ben Peygamber'in hiçbir kadinina karsi Hadîce'yi kiskandigim kadar kiskanmadim. Hadîce, Peygamber benimle evlenmeden önce ölmüstü. Bu kiskançligimin sebebi, Peygamber Hadîce'yi anarken isitip durmam; Allah'in Peygamber'e, Hadîce'yi cennette inciden bir evle müjdelemesini emretmesi ve bir de Peygamber koyun keserdi ve o koyunun etinden ihtiyâçlarina yetecek kadar Hadîce'nin sâdik kadin dostlarina hediye verir olmasidir.

42-.....Âise (R): Rasûlullah'in Hadîce'yi çok zikretmesinden dolayi ben hiçbir kadina karsi Hadîce'yi kiskandigim derecede kiskanç olmadim, demistir.
Yine Âise: Rasûlullah, Hadîce'nin ölümünden üç sene sonra benimle evlendi. Aziz ve Celîl olan Rabb'i yâhud Cibril aleyhi's-selâm, Rasûlullah'a, Hadîce'yi cennette inciden bir ev ile müjdelemesini emretti, demistir.

43-.....Aise (R) söyle demistir: Ben Peygamber'in kadinlarindan hiçbirisi hakkinda, Hadîce'ye karsi kiskançligim derecesinde kiskanç olmadim. Hâlbuki ben Hadîce'yi (kumam olarak) görmemistim. Fakat Peygamber (S) onun adini çok anardi. Çok defa koyun keserdi, sonra da etini uzuv uzuv parçalar, daha sonra onlari Hadîce'nin sâdik kadin dostlarina gönderirdi. Bâzi defa ben sabirsizlanarak, Pey-gamber'e hitaben:
— Sanki yeryüzünde hiç kadin yok da yalniz Hadîce var! diye ta'rîz ederdim.
Rasülullah da:
— "Hadîce söyle idi, Hadîce böyle idi>f (diye iyiliklerini sayar) ve "Ondan benim çocuklarim var" buyururdu [44].

44- Bize Müsedded tahdîs etti. Bize Yahya (ibn Saîd el-Kattân) tahdîs etti ki, Ismâîl ibn Ebî Hâlid söyle demistir: Ben, Abdullah ibn Ebî Evfâ'ya:
— Peygamber (S) Hadîce'ye müjde verdi mi? dedim.
O:
— Evet, içinde gürültü patirti olmayan ve çalisma çabalama da
olmayan inciden bir ev ile müjdeledi, dedi.

45-.....Ebû Hureyre (R) söyle demistir: (Hira Dagi'nda iken) Cibril, Peygamber'e geldi de:
— Yâ Rasûlallah! Iste su Hadîce'dir. Sana dogru geliyor. Yaninda bir kap var, içinde katik yâhud yiyecek sey yâhud serbet var. Hadîce sana geldiginde ona Rabb'inden ve benden selâm söyle! Ve cennette inciden yapilmis bir sarayla müjdele ki, onun içinde gürültü patirti yok, çalismak

çabalamak da yok! buyurdu.
Ve Ismâîl ibn Halîl söyle dedi: Bize Alî ibn Mushir, Hisâm'dan; o da babasi Urve'den haber verdi ki, Âise (R) söyle demistir: Bir ker-re Hadîce'nin kizkardesi Hâle bintu Huveylid (Medine'ye gelip) Ra-sûlullah'in huzuruna girmek için izin istedi. Rasûlullah (iki kizkardesin seslerindeki benzeyisle) Hadîce'nin izin isteyisini hatirladi ve bunun için hâli de degisti. Ve:
— "Yâ Allah, izin isteyeni Hâle kil!" diye dua etti. Âise dedi ki: Artik kiskandim da:
— Agzinin iki tarafinda dis etlerinin kizartisindan baska bir beyazlik kalmayan ve zaman içinde ölen ihtiyar Kureys kadinlarindan bir kocakarinin nesini anarsin? Allah onun yerine sana, ondan daha hayirlisini vermistir! diye Rasûlullah'i karsiladim [45].

20- Cerîr Ibnu Abdillah El-Becelî(R)'Nin Zikri Babi

46-.....Kays söyle demistir: Ben onu söyle derken isittim: Cerîr ibn Abdillah (R): Ben islâm'a girdigimden beri Rasûlullah beni huzuruna girmekten men' etmedi ve beni her gördügünde muhakkak gülümsedi, demistir [46].
Yine Kays ibn Ebî Hâzim'dan: Cerîr ibn Abdillah söyle demistir: Câhiliyet devrinde Zu'1-Halasa denilen bir ev vardi. Ona Yemen-liler'in Ka'besi adi verildi. Mekke'dekine de el-Ka'betu's-Sâmiyye denilirdi. Rasûlullah (S) bana:
— "Sen beni su Zu'l-Halasa'dan rahata kavusturur musun?" dedi.
Cerîr dedi ki: Bunun akabinde ben onun halkiyle harb etmek üzere Ahmes kabilesinden yüzelli binekli ile oraya hareket ettim.
Cerîr dedi ki: Nihayet bizler o evi kirip parçaladik. Yaninda buldugumuz kimseleri de öldürdük. Sonra gelip yaptiklarimizi Rasûlul-lah'a haber verdik, O da bizlere ve Ahmes kabilesine duâ etti [47].

21- Huzeyfe Ibnu'l-Yemân El-Absî(R)'Nin Zikri Babi

47-.....Bize Seleme ibn Recâ, Hisâm ibn Urve'den; o da babasi Urve'den haber verdi ki, Âise (R) söyle demistir: Uhud harbi günü olunca müsrikler açik bir bozguna ugradilar. Bu sirada îblîs, müslümânlara:
— Ey Allah'in kullari! Arkanizdakileri (öldürün yâhud yardim edin)! diye bagirdi.
Bu bagirma üzerine müslümânlann öncüleri, arkadakilere karsi döndü ve arkadakilerle çetin bir harbe tutustular. Bu sirada Huzeyfe bakti ki, babasi Yemân da oraya gelmis. Hemen:
— Allah'in kullari, o babamdir, o babamdir! diye nida etti. Âise dedi ki: Vallahi müslümânlar, Yemân'i öldürünceye kadar
vurmaktan ayrilmadilar.
Huzeyfe, babasinin böyle hatâ ile öldürülmesi üzerine öldürenlere sâdece:
— Allah sizlere magfiret eylesin,.. (Yûsuf: 92) dedi.
Râvî Hisâm dedi ki: Babam Urve: Allah'a yemîn ederim ki, Huzeyfe Azîz ve Celîl olan Allah'a kavusuncaya kadar babasi Yemân'-m kaatiline bir duâ ve istigfar bakiyyesi, Huzeyfe'de devam edip

durmustur, dedi [48].

22- Utbe Ibnu Rabîa'nin Kizi Hind(R)'In Zikri Babi

48-..... Âise (R) söyle demistir: Utbe ibnu Rabîa'mn kizi Hind geldi ve:
— Yâ Rasûlallah! Vaktiyle yeryüzünde Senin hâne halkin kadar zelîl ve harâb olmalarini istedigim hiçbir ev halki yoktu. Sonra bu gün oldu, yeryüzünde Senin ev halkin kadar azîz olmalarini istedigim hiçbir ev halki yoktur, dedi.
Hind dedi ki: Rasûlullah da Hind'e:
— "Nefsim elinde olan Allah'a yemîn ederim ki, ben de sana nisbetle senin gibiyim" dedi.
Yine Hind:
— Yâ Rasûlallah! (Kocam) Ebû Sufyân çok cimri bir adamdir. Onun malindan (gizlice alip da) aile halkimizi yedirmemde bana günâh var midir? diye sordu.
Rasûlullah:
— "Bunun ancak örf ve âdete göre olmasini düsünürüm (bundan fazlasini degil)" buyurdu [49].

23- Zeyd Ibnu Amr Ibn Nufeylin Hadîsi Babi [50]

49-.....Bize Mûsâ ibn Ukbe tahdîs etti. Bize Salim ibn Abdillah, babasi Abdullah ibn Umer(R)'den söyle tahdîs etti: Peygamber (S) peygamberlik ve vahiy gelmezden önce Beldah vadisinin alt tarafinda Zeyd ibn Amr ibn Nufeyl ile bulustu. Bu sirada Peygamber'e (Kureys tarafindan) bir sofra ve bir mikdâr yemek takdîm edildi. (Peygamber yemedi.) Zeyd de yemekten çekindi. Sonra Zeyd, Kureys'e karsi:
— Ben sizin putlariniz adina kesmekte oldugunuz hayvanlarin etlerinden yemem. Ben yalniz üzerine Allah adi anilarak kesilen hayvan etini yerim! dedi.
Abdullah ibn Umer devamla dedi ki: Muhakkak ki Zeyd ibn Amr, Kureys'e karsi onlarin bu yolda kestikleri hayvanlarini ayiplardi da, onlarin bu âdetlerini reddederek ve nazarlarinda büyütüp canlandirarak:
— (Ey Kureys!) Koyun Allah'in yarattigi bir hayvandir. Allah onu yaratmis ve onun faydalanmasi için gökten yagmur yagdirmis, yerden de onun gidasini bitirmistir. Sonra siz (Allah'in yarattigi, besleyip büyüttügü) bu hayvani Allah adindan baska bir ad anarak kesiyorsunuz! der idi [51].
Geçen senedle Mûsâ ibn Ukbe dedi ki: Bana Salim ibn Abdillah tahdîs etti. Ben Sâlim'în bu hadîsi ancak Abdullah ibn Umer'den tahdîs etmekte oldugunu biliyorum (o, söyle demistir): Zeyd ibn Amr ibn'Nufeyl, Mekke'den Sam'a dogru çikti da tevhîd dîninden soruyor ve ona tâbi' olup, onu ariyordu. Derken Yahûdîler'den bir âlime kavustu da ona dînlerinin mâhiyetinden sordu. Ve:
— Belki ben de sizin dîninize girerim. Onun için bana dîninizin hâlini haber ver, dedi.
Yahûdî âlim, Zeyd'e:
— Sen Allah'in gadabindan payini almadikça bizim dînimiz üzere olamazsin, dedi.
Zeyd de ona:
— Ben ancak Allah'in gadabmdan kaçiyorum, ben ebeden Allah'in gadabindan hiçbirsey tasimam

ve ben onu tasimamaya muktedir hâldeyim. Sen bana dînlerden bir baska dîne delâlet eder misin? dedi.
Âlim:
— Ben o dînin ancak Hanîf Dîni olabilecegini biliyorum, dedi. Zeyd:
— Hanîf Dîni nedir? dedi. Yahûdî âlimi:
— O, îbrâhîm Dîni'dir. Ibrâhîm ne bir Yahûdî, ne de bir Hristi-yan'di. O, Allah'tan baskasina ibâdet etmezdi, dedi [52].
Zeyd onun yanindan çikti ve Hristiyanlar'dan bir âlime kavustu. Ona da Yahûdî âlimine söyledigi gibi söyledi. O da Zeyd'e:
— Sen Allah'in la'netinden nasîbini almadikça asla bizim dînimiz üzere olamayacaksin, dedi.
Zeyd ona da:
— Ben ancak Allah'in la'netinden kaçmaktayim, ben ebeden Allah'in la'netinden de, gadabindan da hiçbirsey tasiyamam. Ben bunu tasimamaya muktedir hâlde bulunuyorum. Sen bana baska dîne delâlet eder misin? dedi.
Hristiyan âlimi:
— Ben o dînin ancak Hanîf Dîni olabilecegini biliyorum, dedi. Zeyd:
— Hanîf Dîni nedir? dedi. Hristiyan âlimi:
— îbrâhîm Dîni'dir. O ne bir Yahûdî, ne de bir Hristiyân'di ve yalniz Allah'a ibâdet ederdi, dedi.
Zeyd, bunlarin Ibrâhîm Peygamber hakkindaki sözlerini görünce, oradan çikti ve onlarin arazîsinden disari çikinca iki elini yukariya kaldirdi da söyle dua etti:
— Yâ Allah, ben Seni sâhid tutuyorum: Ben ibrâhîm Dîni üzereyim, dedi.
Ve el-Leys ibn Sa'd söyle demistir: Bana Hisâm, babasi Urve ibnu'z-Zubeyr'den; o da Ebû Bekr'in kizi Esmâ'dan olmak üzere söyle yazdi: Esma söyle demistir: Ben Zeyd ibn Amr ibn NufeyPi, sirtini Ka'be'ye dayamis oldugu hâlde ayakta gördüm, söyle diyordu:
— Ey Kureys topluluklari! Allah'a yemîn ediyorum ki, benden
baska sizlerden hiçkimse îbrâhîm Dîni üzere degildir! [53].
Râvî dedi ki: Zeyd, diri diri gömülecek kiz çocuklarina hayât bahsederdi. O, kizini öldürmek isteyen kimseye:
— Onu öldürme, ben onun yasama masrafini sana veririm, derdi ve o kizi yanina alirdi.
Kiz çocugu hareket edip yetisince de babasina:
— istersen kizi sana geriye vereyim, ister-onun masrafim da sana ödeyeyim, der idi [54].

24- Ka'be'nin Bina Edilmesi Babi [55]

50-.....Bana Amr ibnu Dînâr, Câbir'den isittigini haber verdi: Câbir ibn Abdillah (R) söyle demistir: Ka'be bina edilecegi zaman Peygamber ile amcasi Abbâs, gidip sirtlarinda taslan nakledi-yorlardi. Amcasi Abbâs, Peygamber(S)'e hitaben:
— tzârini boynunun üzerine koy da seni taslarin sürtmesinden korusun, dedi.

(Peygamber izârini çözüp omuzlarinin üzerine koyunca) hemen bayilip yere düstü ve gözleri gökyüzüne dogru dikildi. Sonra ayildi da(amcasina):
— "îzârimi ver, izârimi ver" dedi.
Izârini alip üzerine bagladi [56]. .

51-.....Amr ibn Dînâr ile Ubeydullah ibn Ebî Yezîd söyle demislerdir: Peygamber (S) zamaninda Ka'be'nin etrafinda duvar yoktu. Insanlar Beyt'in etrafinda namaz kilarlardi. Nihayet Umer halîfe olunca, Ka'be'nin etrafina bir duvar bina etti.
Ubeydullah: Beyt'in etrafindaki duvar kisa idi. Onu Abdullah ibn Zubeyr uzun ve yüksek bina etti, demistir [57].

25- Câhiliyet Günleri Babi [58]

52-.....Âise (R) söyle demistir: Âsûrâ, Câhiliyet devrinde Kureys'in oruç tutar oldugu bir gündü. Peygamber (S) de âsûrâ orucunu tutardi. Medine'ye geldigi zaman da bu orucu tuttu ve sahâbîlerine de bu orucu tutmalarini emretti. (Ikinci sene) Ramazân orucu emri inince, isteyen âsûrâ orucunu tuttu, isteyen onu tutmaz oldu [59].

53-.....Ibn Abbâs (R) söyle demistir: Câhiliyet devrinde müsrikler hacc aylarinda umre yapmayi yeryüzünde islenen günâhlardan görürlerdi. Ve muharrem ayina safer ismini verirlerdi de: "Devenin arkasindaki yara iyi olur; hacilarin ayak izleri gider; (safer ayi da çikarsa) artik umre etmek iste o zaman umreciye halâl olur" derlerdi.
Ibn Abbâs dedi ki: Rasûlullah (S) sahâbîieriyle beraber (zu'l-hiccenin) dördüncü gecesi sabahinda hacc niyetiyle telbiye ederek Mekke'ye geldiler. Peygamber (S), sahâbîlerine hacclarmi umreye çevirmelerini (tavaf, sa'y ve tirasla ihramdan çikmalarini) emretti. Sahâbîler (hacc aylarinda umre etmeyi günâh saydiklari için):
— Yâ Rasûlallah! Bu nasil hilldir, nasil umredir (ihramin haram kildigi seyleri bu da halâl kilar mi)? dediler.
Peygamber:
— "Bu umrenin yerine getirilmesi, bunlarin hepsini halâl kilar" buyurdu [60].

54-.....Amr ibn Dînâr söyle der idi: Bize Saîd ibnu'l-Müseyyeb, babasi Müseyyeb'den; o da Saîd'in dedesi Hazn el-Muhâcirî'den tahdîs etti. O (Câhiliyet devrinde Kureys'in serîflerindendi) söyle demistir: "Câhiliyet devrinde büyük bir seyl geldi de (Mekke üzerinde yükselen) iki tepe arasini kaplayip bürüdü".
Sufyân ibn Uyeyne dedi ki: Amr ibnu Dînâr da:
— Sübhesiz bu, uzun bir kissasi olan bir hadîstir, der idi [61].

55-.....Kays ibn Ebî Hazim söyle demistir: Ebû Bekr, Buceyle kabilesinin Ahmes kolundan Zeyneb denilen bir kadinin yanina girdi ve onu konusmuyor gördü. Yanindakilere:
— Bu kadinin nesi var ki konusmuyor? diye sordu. Oradakiler:
— Konusmayarak hacc yapti, dediler.
Ebû Bekr, kadina:
— Konus, çünkü konusmamak halâl olmaz; bu konusmamak, Câhiliyet amelindendir, dedi.
Bunun üzerine kadin konustu da Ebü Bekr'e:
— Sen kimsin? diye sordu. Ebû Bekr:
— Muhacirler'den bir adamim, dedi. Kadin:
— Hangi muhacirler? dedi. Ebû Bekr:
— Kureys'ten olan muhacirler, dedi. Bu sefer kadin:
— Sen Kureys'in hangi boyundansin? dedi. Ebû Bekr:
— Sen çok suâl sorucu bir kadinsin. Ben, Ebû Bekr'im, dedi. Kadin:
— Câhiliyet devrinin ardindan Allah'in bize getirmis oldugu bu iyi is (yâni Islâm Dîni) üzerinde bekaamiz ne kadar olur? dedi.
Ebû Bekr:
— Islâm üzerinde bakî olmaniz, imamlariniz sizleri dosdogru tuttugu müddetçe olur, dedi.
Kadin:
— Imamlar nedir? diye sordu. Ebû Bekr:
— Senin kavminin onlara emretmekte olan ve onlarin da kendilerine itaat etmekte bulunduklari birtakim baskanlari ve serifleri vardir, degil mi? dedi.
Kadin:
— Evet, vardir, dedi. Ebû Bekr:
— Iste onlar, insanlar üzerinde dogrultucu önderlerdir, dedi [62].

56-.....Bize Alî ibnu Mushir, Hisâm'dan; o da babasi Urve'den haber verdi ki, Âise (R) söyle demistir: Arab kabilelerinin birine âid siyah bir kadin müslümân oldu. Iste o kadinin Mescid'de küçük bir odacagi vardi. Âise dedi ki: Bu kadin her vakit bize gelir ve yanimizda konusurdu. Konusmasini bitirdigi zaman:
— Ve yevmu'î-vusâhi min teâcîbi Rabbinâ Ela innehû min beldeti'l-küfri encânî
(= Vusâh isinin oldugu gün Rabb'imizin yarattigi acîblerden-dir. Sübhesiz ki O küfür beldesinden kurtarmistir) der idi.
Kadin bu misra'i çok söyleyince Âise ona:
— Vusâh günü nedir? diye sordu [63]. Bunun üzerine o kadin söyle anlatti:
— Ailemden birine âid bir kiz çocugu, üzerinde kirmizi tirseler dizilmis deriden bir kemer oldugu hâlde disari (yikanmaya) çikmisti. O mesin kemer kendisinden düstü (yâhud, onu kendisi üzerinden çikardi). Hemen o kirmizi kemer üzerine bir çaylak indi, ve onu semiz bir et parçasi sanarak kapip gitti. (Kiz dedi ki:) Ev halki beni hirsizlikla ittihâm ettiler ve o kemer yüzünden bana azab verdiler. Hattâ benim isim o dereceye ulasti ki, onlar benim Ön tarafimda bile o kemeri arastirdilar. Onlar bu vaziyette benim etrafimda bulunduklari ve ben de kederim içinde bunaldigim bir sirada, birden o çaylak (tekrar) yönelip geldi ve tam baslarimiz hizasina ulasti. Sonra o kemeri asagiya atti.

Arayicilar hemen onu aldilar. Bunun üzerine ben onlara:

— Iste beni ittihâm ettiginiz sey! Hâlbuki ben hirsizliktan berî bulunuyorum, dedim [64].

57-..... Abdullah ibn Umer(R)'den: Peygamber (S):
— "Dikkat edin! Her kim yemîn etmek zorunda kalirsa yalniz Allah adiyle yemîn etsin (baska birseye yemîn etmesin)" buyurdu.
Abdullah: Kureys, babalan üstüne yemîn ederlerdi ve Peygamber onlara:
— "Babalarinizin üstüne yemîn etmeyiniz'* buyurdu, demistir [65].

58-.....Amr ibnu'I-Hâris haber verdi ki, kendisine el-Kaasim'in
oglu Abdurrahmân, babasi Kaasim'in cenazenin önünde yürür ve cenaze için ayaga kalkmaz oldugunu ve Âise'den söyle dedigini haber verir oldugunu tahdîs etmistir: Âise:
— Câhiliyet ahâlîsi cenaze için ayaga kalkarlar ve cenazeyi gördükleri zaman "Sen simdi hayâtta oldugu gibisin (serrli isen serrli, hayirli isen hayirlisin)" derlerdi [66].

59-.....Amr ibn Meytnûn söyle demistir: Umer ibn Hattâb (R)
söyle dedi: Müsrikler, günes Sebîr Dagi üzerine dogmadikça Müzde-life'den Minâ'ya dönmezlerdi. Peygamber (S) Kureys müsriklerine muhalefet etti de günes dogmazdan evvel (alaca karanlikta) Müzde-life'den Minâ'ya döndü [67].

60- Bana Ishâk ibn Ibrâhîm tahdîs edip söyle dedi: Ben Ebû Usâme'ye: Size Yahya ibnu'l-Muhelleb tahdîs etti. Bize Husayn, Ikrime'den ve "Ke'sen dihâkan = Arka arkaya dolu" diye tahdîs etti. Ve yine îkrime dedi ki: Ibn Abbâs: Ben babam Abbâs'tan isittim, Câhiliyet devrinde hizmetçisine: "Bizi arka arkaya dolu kadehle sula" diyordu, demistir [68].

61-.....Ebû Hureyre (R) söyle dedi: Peygamber (S): "Sâir sinifinin söyledigi en dogru söz, Lebîd'in:
Elâ kullu sey'in mâ haîâ'Ilahe bâtilu Ve kullu naîmin îâ mahâleîe zâilu
(= Iyi bilin ki Allah'tan baska hersey bâtildir,
Her ni'met de hiç sübhesiz zail olucudur)
kelâmidir. Umeyyetu'bnu Ebi's-Salt da siirlerinde müslümân olmaga yaklasmisti" buyurmustur [69].

62-.....Âise (R) söyle demistir: Ebû Bekr'in bir kölesi vardi. kazancindan Ebû Bekr'in ta'yîn ettigi mikdâr haraci, her gün Ebû Bekr'e verir idi. Ebû Bekr onun haracindan yer idi. O köle bir gün kazancindan birsey getirdi, Ebû Bekr de ondan yedi. Köle, Ebû Bekr'e:
— Bu sana getirdigim seyin ne oldugunu biliyor musun? dedi. Ebû Bekr:
— O nedir? dedi. Köle söyle dedi:
— Ben Câhiliyet devrinde bir insana kâhinlik yapar, gâibden birtakim haberler verirdim. Fakat ben kâhinligi güzel yapamiyor, sâdece o insani aldatiyordum. O insan bana kavustu da, bu kâhinlik

mukaabilinde bana atiyye verdi. Iste simdi senin yedigin sey, o bana verilen maldir, dedi.
Bunun üzerine Ebû Bekr, elini agzina soktu da karnindaki her-seyi kustu [70].

63-.....Ibn Umer (R) söyle demistir: Câhiliye devri halki deve etlerini, gebe bir devenin dogurmasina ta'lîkan alip satarlardi. îbn Umer: "Habelu'l-habele" bir devenin karnindaki yavruyu dogurmasi, sonra bu dogan disi yavrunun da gebe kalmasi demektir. Peygamber (S) insanlari bu habelu'l-habele satisindan (yâni gebe devenin disi dogan yavrusunun gebeligini satmaktan) nehyetti, dedi [71].

64-.....Gaylân ibn Cerîr söyle tahdîs etmistir: Biz Basra'da Enes ibn Mâlik'in yanina gelirdik de, o bize Ensâr'm haberlerinden tahdîs ederdi: Senin kavmin (Câhiüyet'te) su ve su günlerde söyle söyle yapti; senin kavmin de su ve su günlerde sunu ve sunu yapti, der idi [72].

26- Câhiliye Devrinde Kasâme Yemini [73]

65-.....Bize Ebû Yezîd el-Medenî, Ikrime'den tahdîs etti ki, Ibn Abbâs (R) söyle demistir: Câhiliye devrinde yapilan ilk kasâme
yemini, muhakkak biz Hâsim ogullan içinde olmustur. Söyle ki: Hâ-sim ogullari'nin bir adami vardi. Onu Kureys'in diger bir boyundan bir adam ücretle hizmetçi tuttu. Iste bu ücretle tutulan hizmetçi, efen-disiyle beraber Sam'a giden develeri içinde gitti. Yolda o hizmetçiye Hâsim ogullarindan bir adam ugradi. Bu adamin deriden çuvallarinin kulplari kopmustu. Bu adam, ücretli hizmetçiye:
— Bana bir iple yardim et de onunla çuvallarimin kulplarini baglayayim, develer de kaçmaz, dedi.
Hizmetçi ona bir ip verdi. O da bununla çuvallarinin saplarini bagladi. Bir yere konak ettikleri zaman, bir tek deve müstesna, bütün develer baglandi. (O tek deve de ipiyle çuvallarin kulpu baglandigindan, onu baglayacak bir ip bulunmadigi için baglanmamisti.) Ücretli tutan efendi, hizmetçiye:
— Develerin arasinda baglanmamis olan bu devenin hâli nedir? dedi.
Hizmetçi:
— Onun ipi yoktur, dedi. Efendi:
— Onun ipi nerede? diye sordu.
(el-Fâkihî, Buhârî'nin seyhi Ebû Ma'mer'den gelen rivayette sunu ziyâde etti: Bana Hâsim ogullari'ndan bir adam ugradi. Çuvallarinin ipleri kopmustu. Benden yardim istedi, ben de ona bunun ipini verdim, demistir.)
Bunun üzerine efendi, hizmetçiye bir asâ atti. Hizmetçinin eceli bu atista oldu, agir yaralandi. Agir yarali iken daha Ölmeden yanina Yemen'den bir adam ugradi. Yarali, o gelen adama:
— Sen hacc mevsiminde hazir bulunur musun? dedi. O:
— Ben her zaman orada hazir bulunmam, bazen hazir bulunurum, dedi.
Yarali ona:
— Sen zamandan bir kerre benden bir elçiligi teblig eder misin? dedi.

O zât:
— Evet teblig ederim, dedi. Yarali:
— Sen hacc mevsiminde hazir bulundugun zaman "Yâ Kureys ehli!" diye nida et. Sana cevâb verdiklerinde tekrar: "Ey Hâsim ogullari hanedani!" diye nida et. Eger sana icabet ederlerse onlardan Ebû Tâlib'i sor ve ona,beni ücretle tutan fulân kimsenin bir ip sebebiyle beni öldürdügünü haber ver, dedi.
Ve ücretli bu vasiyeti Yemenli'ye yaptiktan sonra öldü.
Nihayet ücretle tutan adam Mekke'ye gelince, Ebû Tâlib ona geldi de:
— Arkadasimiz ne yapti? diye sordu. Oda:
— Hastalandi, onun islerini güzelce yerine getirdim ve onun defnini de üzerime aldim, dedi.
Ebû Tâlib:
— O, senin tarafindan bu hizmetleri hakk etmisti, dedi. Bunun üzerinden bir zaman geçti. Sonra o hizmetçinin teblig etmesini vasiyet etmis oldugu Yemenli zât, hacc mevsimine geldi. Ve:
— Ey Kureysliler! diye nida etti. Ona:
— Iste sunlar Kureys'tir, dediler. O zât bu sefer:
— Ey Hâsim ogullari! diye nida etti. Hazir bulunanlar:
— Hâsim ogullari sunlardir, dediler. O zât:
— Ebû Tâlib nerededir? dedi. Oradakiler:
— Ebû Tâlib su adamdir, diye gösterdiler. Bu zât ona:
— Fulan kimse bana, sana bir elçilik teblîg etmemi; Fulân kisinin bir ip yüzünden kendisini agir yaralayip öldürdügünü teblîg etmemi emretti, dedi.
Akabinde Ebû Tâlib o efendiye geldi de, ona:
— Bizden üç seyin birini tercih et: Eger istersen yüz deve diyet öde; çünkü arkadasimizi sen öldürdün. Eger istersen kavminden elli kisi senin onu öldürmedigine yernîn etsinler. Eger bu tekliflerimizi kabul etmezsen, o ölen arkadasimiza mukaabil seni öldürürüz, dedi.
Bunun üzerine o efendi kendi kavmine geldi ve bu vaziyeti onlara söyledi. Onlar:
— Yemîn edelim, dediler.
Bu sirada Ebû Tâlib'e Hâsim ogullan'ndan bir kadin geldi (ki bu kadin, ölenin kizkardesi Zeyneb bintu Alkame idi). Bu kadin onlardan Abdu'1-Uzzâ ibn Kays adinda bir adamin nikâhi altinda idi ve o adama bir çocuk dogurmustu. Ebû Tâlib'e:
— Yâ Ebâ Tâlib! Benim su oglumu o elli kisiden bir adam yerine tutmani, fakat ona, yemînlerin yaptirildigi Ka'be rüknü ile Ma-kaam arasinda yemîn ettirmemeni istiyorum, dedi.
Ebû Tâlib, kadinin istedigim yapti. Bu sirada onlardan bir adam geldi de:
— Yâ Ebâ Tâlib! Yüz deve yerine onlardan elli adamin yemîn etmesini istedin. Herbir adama iki deve isabet eder. Iste sunlar iki devedir. Sen bunlari benim tarafimdan kabul et de, yeminlerin yaptirildigi yerde beni yemîn ettirme, dedi.
Ebû Tâlib o iki deveyi de kabul etti.
Akabinde kirksekiz adam geldi de (Ka'be'nin rüknü yamnda maktulün kanindan berî olduklarina) yemîn ettiler.
Ibn Abbâs: Nefsim elinde olan Allah'a yemîn ederim ki; onlarin yemîn etmeleri üzerinden bir yil geçmeden, o kirksekiz kisiden kimildayan bir göz kalmadi (yânî hepsi ilâhî ukubete ugrayip helak

oldu ve hepsinin ilkbaharda dogan deve yavrulari, o kadinin çocugu Hu-veytib'e âid oldu) .

66-.....Âise (R) söyle demistir: Buâs günü, Allah'in kendi Rasûlü için hazirladigi bir gündür ki, bu muharebenin netîcesi üzerine Rasûlullah, Medîne'ye gelmistir. Öyle bir hâlde ki, hicret sirasinda muhârib Evs ile Hazrecliler'in cem'iyetleri dagilmis, serifleri öldürülmüs ve yaralanmislardi. Allah bu muhâriblerin Islâm Dîni'ne girmeleri için bu günü Rasûlü'ne hazirlayip takdim etmistir [75].
Ve Ibnu Vehb söyle dedi: Bize Amr ibnu'l-Hâris, Bukeyr ibnu'I-Esecc'den haber verdi ki, ona da Ibn Abbâs'in kölesi Kureyb söyle haber vermistir: Ibn Abbâs söyle demistir: "Mekke vâdîsinin içinde Safa ile Merve arasinda sa'y etmek bir sünnet degildi. Orada ancak Câhiliye halki sa'y ederler ve: Bathâ'yi, yânî seyl yerini ancak siddetli yürüyerek geçeriz, derlerdi [76].

67-.....Mutarrif söyle haber verdi: Ben Ebu's-Sefer'den isittim, söyle diyordu: Ben Ibn Abbâs(R)'tan isittim, söyle diyordu:
— Ey insanlar! Benden size söyleyecegim seyleri iyi isitin ve size söyleyeceklerimi bana tekrar edip isittirin, (sözlerimi iyice zabtedip anlamadan) gidip de Ibn Abbâs söyle dedi, îbn Abbâs böyle dedi demeyin: Her kim Beyt'i tavaf edecekse, Hicr'm arka tarafindan tavaf etsin. Oraya Hatim diye isim vermeyin. Çünkü Câhiliyet devrinde herhangi biri orada yemîn ederdi de (yemînin akdine alâmet olmak üzere) oraya kamçisini yâhud ayakkabisini yâhud da yayini atar idi (iste esyalarim oraya attiklarindan dolayi, orasini bu isimle isimlendirdiler) [77].

68-.....Amr ibn Meymûn söyle demistir: Ben Câhiliyet devrinde zina etmis olan bir maymunun üzerine birçok maymunlarin toplanmis olduklarini gördüm. Maymunlar o zina eden maymunu recm ettiler. Ben de o maymunlar toplulugunun beraberinde zina eden maymuna tas attim [78].

69-.....Bize Sufyân ibn Uyeyne, Ubeydullah'tan tahdîs etti ki, o Ibn Abbâs(R)'in söyle dedigini isitmistir: "Bir takim hasletler Câhiliyet hasletlerindendir: Neseblerde. kötüleme yapmak, ölü arkasindan feryâdla aglamak" dedi ve râvî Übeydullah üçüncü hasleti unuttu.
Sufyân: Üçüncü hasletin, yildiz hareketleriyle yagmur istemek oldugunu söylüyorlar, demistir [79].

27- Peygamber(S)'In Allah Tarafindan Peygamber Gönderilmesi Babi

(O'nun Adnan'a kadar uzanan neseb zinciri söyledir:) Muharnmed ibn AbdilIah ibn Abdilmuttalib ibn Hâsim
ibn Abdimenâf ibn Kusayy ibn Kilâb ibn Murre ibn Ka'b ibn Lueyy ibn Gâlib ibn Fihr ibn Mâlik ibni'n-
Nadr ibn Kinâne ibn Huzeyme ibn Müdrike ibn Ilyâs ibn Mudar ibn Nizâr ibn Maad ibn Adnan [80]

70-.....îbn Abbâs (R) söyle demistir: Rasûlullah (S) kirk yasinda iken kendisine vahiy indirildi.

(Vahiy geldikten sonra) Mekke'de onüç sene ikaamet etti. Sonra hicretle emrolunup Medine'ye hicret etti. Medine'de de on sene oturdu. Sonra vefat etti [81].

28- Peygamberdin Ve Sahâbîlerinin Mekke'de Iken Müsriklerden Ma'rûz Kaldiklari Eziyetler Babi

71-.....Beyân ibn Bisr ile Ismâîl ibn Ebî Hâlid, ikisi de söyle demislerdir; Biz Kays ibn Ebî Hâzim'dan isittik, söyle diyordu: Ben Habbâb ibn Erett'ten isittim, söyle diyordu: Peygamber (S) Ka'be'nin gölesinde kaftanini yastik yaparak dayandigi bir sirada yanina geldim. Biz (Islâm'in o ilk günlerinde) müsriklerden siddetle karsilanmis hâldeydik. Peygamber'e:
— (Bunlarin zulmünden kurtulmamiz için) Allah'a duâ edemez misin? dedim.
Peygamber, yüzü öfkeden kipkirmizi oldugu hâlde hemen oturdu ve söyle buyurdu:
— "Yemin olsun sizden önceki ümmetler içinde öyle kimse bulunmustur ki, müsrikler tarafindan kemiklerinin üstündeki eti ve siniri demir tarakla taranirdi da bu iskence o mü'mini dîninden çeviremezdi. Yine mü'minin basinin ortasina büyük testere konulur basi ikiye bölünürdü de, bu testere iskencesi o mü'mini dîninden çeviremezdi. Yeminle söylüyorum ki, Allah bu Islâm Dîni isini muhakkak surette tamamlayip kemâle erdirecektir. O derece ki, bir süvârî (yalniz basina) San'â'dan Hadramevt'e kadar, Allah'tan baska hiç-birseyden korkmayarak (selâmetle) gidecektir".
Râvî Beyân kendi rivayetinde: "Bir de sürüsü üzerine kurttan baska birseyden korkmayarak" fikrasini ziyâde etmistir [82].

72-.....Abdullah ibn Mes'ûd (R) söyle demistir: Peygamber (S) -Mekke'de iken- en-Necm Sûresi'ni okudu da sonunda secde yapti. Orada bulunanlardan (mü'min müsrik) hiçbir kimse hâriç kalmayip, hep secde yaptilar. Yalniz bir ihtiyar secde etmedi. Ben onun bir avuç toprak aldigini, onu alnina kadar kaldirip onun üzerine secde ettigini gördüm. Ve o ihtiyar:
— Bu kadari bana yeter, dedi.
Yemîn olsun, ben o ihtiyari sonra (Bedir'de) Allah'a kâfir olarak, öldürülmüs gördüm [83].

73-.....Abdullah ibn Mes'ûd (R) söyle demistir: Peygamber (S) -Ka'be yaninda- secde yapiyordu. Etrafinda da Kureys'ten birtakim insanlar oturuyorlardi. Bu sirada Ukbe ibn Ebî Muayt, yeni bo-gazlanan bir devenin döl yerini getirdi de, onu Peygamber'in sirtinin üzerine atti. Peygamber secdeden basini kaldirmadi. Hemen Fâtima aleyhi's-selâm geldi ve Peygamber'in sirtindan o döl yatagini aldi ve bunu yapana beddua etti. Peygamber (secdeden kalkip namazi bitirince):
— "Yâ Allah! Kureys'ten su zümreyi sana havale ederim: Ebû Cehl, Ibn Hisâm, Utbe ibnu Rabîa, Seybe ibn Rabîa, Umeyye ibn Halef yâhud Ubeyy ibn Halef".
Sübhe eden râvî, Su'be ibnu'1-Haccâc'dir.
ibn Mes'ûd dedi ki: Ben bunlarin hepsim Bedir günü öldürülmüsler gördüm, hepsi orada bir kuyuya atildilar. Yalniz Umeyye ibn Halefin yâhud Ubeyy ibn Halefin eklemleri parça parça olmus bu-lundugu için, kuyuya atilmadi [84]

74-.....Saîd ibn Cubeyr söyle demistir: Abdurrahmân ibn Ebzâ bana: Ibn Abbâs'tan su iki âyeti sor, bunlarin isi nedir (yânî bunlar arasini uyusturma nasildir)? diye emretti:
a. "Ve onlar ki Allah'in beraberinde diger bir tanriya duâ etmezler, Allah *m haram kildigi nefsi haksiz öldürmezler ve zina yapmazlar. Her kim bunlari yaparsa, agir cezaya çarpar" (ei-Furkaan: 68);
b. "Kim bir mü 'mini kasden öldürürse cezasi, içinde devâmh kalici olmak üzere, cehennemdir" (en-Nisâ: 93).
Ben Ibn Abbâs'a sordum. îbn Abbâs söyle dedi: el-Furkaan Sûresi 'ndeki âyet inince Mekke ahâlîsinin müsrikleri:
— Biz Allah'in haram kildigi nefsi öldürdük, Allah'in beraberinde diger tanriya duâ ettik ve bütün fahiselikleri de Isledik (artik Islâm bize fayda vermez), dediler.
Bunun üzerine Allah "Ancak tevbe ve îmân edip iyi amelde bulunanlar baska. Iste Allah bunlarin kötülüklerini iyiliklere çevirir ve Allah gafur, rahim 'dir..." (ei-Furkaan: 70) âyetini indirdi. Iste bu âyet, o sifattaki müsrikler içindir. Amma en-Nisâ Sûresi'ndeki âyete gelince, Islâm Dîni'ni ve onun kaanûnlarini tanidigi (katlin haram kilindigini bildigi) zaman, müslümân kisi bundan sonra insan öldürürse, iste onun cezasi, içinde ebedî kalmak üzere, cehennemdir (tevbesi yoktur), dedi.
Abdurrahmân ibn Ebzâ dedi ki: Ben Ibn Abbâs'm bu sözünü Mucâhid ibn Cebr'e söyledim. O: Pismanlik duyup tevbe eden (cehennemde ebedî kalmaktan) müstesnadir, dedi [85].

75-.....Bana Urve ibnu'z-Zubeyr tahdîs edip söyle dedi: Ben Abdullah ibn Amr ibni'I-Âs'a sorup:
— Müsriklerin Peygamber'e yaptiklari en siddetli isi bana haber ver, dedim.
Abdullah (R) söyle anlatti:
— Peygamber (S) Ka'be'nin Hicr'inda namaz kildigi sirada Uk-be ibn Ebî Muayt yönelip geldi. Ukbe, Peygamber'in ridâsini (üst elbisesini) toparlayip onu boynuna koydu ve Peygamber'i siddetli bir sekilde bogmaya basladi. Tam bu sirada Ebû Bekr karsi geldi. Nihayet Ukbe'nin omuzunu tuttu ve onun saldirisini Peygamber'den def etti. Ve su âyeti söyledi: "... Siz bir adami Rabb'im Allah'tir demesiyle Öldürür müsünüz? Hâlbuki O, size Rabb Hnizden apaçik mu dizeler de getirmistir. Bununla beraber eger o, bir yalanci ise yalani kendine. Eger dogrucu ise, sizi tehdîd edegeldigi azabin bir kismi olsun sizi çarpar, Sübhesiz Allah» haddi asan, yalanci olan kimseyi muvaffak etmez" (el-Mii'min: 28).
Bu hadîsi rivayet etmekte Muhammed ibn Ishâk, Ayyas ibnu'l-Velîd'e mutâbaat etmistir [86].

76- (Muhammed ibn Ishâk dedi ki:) Bana Yahya ibn Urve, babasi Urve'den tahdîs etti. O: Ben Abdullah ibn Amr'a söyle dedim.., demistir. Ve Abde ibnu Süleyman, Hisâm'dan; o da babasi Urve ibnu'z-Zubeyr'den söyledi ki, o, Abdullah ibn Amr'a denildi ki... demistir.
Muhammed ibn Amr ibn Alkame de Ebû Seleme'den söyledi. O:' Bana Amr ibnu'1-Âs tahdîs etti, demistir [87]

29- Ebû Bekr Es-Siddîk(R)'In Islâm'a Girisi Babi

77-.....Hemmâm ibnu'l-Hâris söyle demistir: Ammâr ibn Yâsir (R): Ben Rasûlullah(S)'i (ilk) gördügümde, O'nun beraberinde –ilk müslümân olarak- bes köle, iki kadin ve bir de Ebû Bekr'den baska kimse yoktu, demistir [88].

30- Sa'd Ibn Ebî Vakkaas<R)'In Islâm'a Girisi Babi

78-.....Saîd ibnu'l-Müseyyeb söyle demistir: Ben Ebû îshâk, Sa'd ibn Ebî Vakkaas(R)'tan isittim: Hiçbir kimse Islâm'a girmedi, ancak benim Islâm'a girdigim günde Islâm'a girdiler. Yemin olsun ben Islâm'in üçte biri oldugum hâlde yedi gün beklemisimdir, diyordu [89]

31- Cinn'in Zikri Babi

Ve Yüce Allah'in su kavli: "De ki: Bana su hakikat vahyolunmustur: Cinnden bir zümre (benim Kur'ân okuyusumu) dinlemis de; Biz hakikî hayranlik veren bir Kur'ân dinledik ki, o hakka ve dogruya götürüyor. Bundan dolayi biz de ona îmân ettik. Rabb'imize hiçbirseyi asla ortak tutmayacagiz*., demislerdir" (ei-cinn: 1-2) [90].

79-.....Ma'n ibn Abdurrahmân söyle demistir: Ben babam (Abdurrahmân ibn Abdillah ibn Mes'ûd)dan isittim, söyle dedi: Ben Mes-rûk'a:
— Cinnden bir zümre Kur'ân dinlemek istedikleri gece, Peygam-ber(S)'e cinni kim bildirdi? diye sordum.
O:
— Bana baban, yânî Abdullah ibn Mes'ûd: Cinnleri bir agaç bildirdi, diye tahdîs etti, dedi [91].

80-.....Bana dedem Saîd ibn Amr, Ebû Hureyre(R)'den haber verdi: Ebû Hureyre, Peygamber'in beraberinde abdest almasi ve istincâ' suyu için küçük bir kirba tasirdi. Bir kerresinde Peygamber hacetini yerine getirmek için çiktiginda Ebû Hureyre arkasi sira kirba ile O'nu ta'kîb ederken, Peygamber:
— "Kimdir o?" diye sordu. Ebû Hureyre:
— Ben Ebû Hureyre! diye cevâb verdi. Peygamber:
— "Benim için istincâ edecegim birkaç tas ara, sakin bana kemik ve hayvan gübresi getirme" buyurdu.
Ebû Hureyre dedi ki: Ben elbisemin kenarinda birkaç tas naklederek kendisine getirdim ve onlari yambasina koydum. Sonra yanindan ayrildim.Nihayet hacetini bitirdikten sonra Peygamber'in bera-berinde yürüdüm. Yolda kendisine:
— Kemik ve hayvan gübresi ile temizlenmekte ne var ki? diye sordum.
Peygamber:
— "Bu ikisi cinnlerin taâmindandir. Su muhakkak ki, bana Nasîbîn cinnlennin bir hey'eti geldi.

Bunlar ne hos cinnlerdir! Benden azik istediler. Ben de onlar için Allah'a: Cinnlerin ugrayacaklari her kemik ve tezek makûlesi üzerinde kendileri için muhakkak bir taam bulmalarina dua ettim" buyurdu [92].

32- Ebû Zerr El-Gifârî(R)'Nin Islâm'a Girmesi Babi

81-.....Bize el-Musennâ, Ebû Cemre'den tahdîs etti ki, Ibnu Abbâs (R) söyle demistir: Peygamber'in Allah tarafindan peygamber gönderildigi haberi Ebû Zerr'e ulasinca, Ebû Zerr, kardesi Uneys'e:

— Haydi devene bin de su Mekke vadisine git ve benim için, kendisinin bir peygamber oldugunu ve kendisine gökten haber geldigini söyleyen su adamin haberini iyice ögren, O'nun sözlerinden isit, sonra bana gel, dedi.

Kardesi Uneys gitti, nihayet Mekke vadisine vardi ve Peygamber'in sözlerinden isitti, sonra da Ebû Zerr'in yanina dönüp geldi. Ve:

— Ben o zâti gördüm: Ahlâk güzelliklerini emrediyor ve birtakim güzel sözler söylüyor ki, bunlar siir degildir, dedi.

Ebû Zerr bunun üzerine kardesine:

— Sen arzu ettigim nevi'den bana sifâ verecek bir haber getirmedin, dedi.

Akabinde azik hazirladi, bir de içinde su bulunan eski bir kirba

yüklendi. Nihayet Mekke'ye varip Ka'be mescidine geldi. Peygam-ber'i aramaga koyuldu. Kendisi Peygamber'i tanimiyor, O'nu baskasindan sormak da istemiyordu. Nihayet gecenin bir kismi kendisine erisince Ebû Zerr'i Alî gördü ve onun yabanci bir kimse oldugunu tamdi. Ebû Zerr onu görünce, onun ardindan yürüdü. Yolda giderken, bu iki arkadastan herhangibiri digerine hiçbirsey sormadi. Böylece sabah oldu. Sonra Ebû Zerr su kirbasini ve azigini yine Ka'be mescidine tasidi. Ve bu gün de böyle devam etti. Peygamber kendisini görmüyordu. Nihayet aksam oldu, Ebû Zerr (yine Ka'be mescidinin bir kenarindaki) yatagina döndü. Bu sirada kendisine yine Alî ugradi da:

— Bu adam için yerini ögrenip orada ikaamet etme zamani gelmedi mi (yânî hâlâ bir yer bulup yerlesemedi mi)? dedi.

Akabinde Alî, Ebû Zerr'i beraberinde götürdü. Yine yolda iki arkadastan biri digerine hiçbirsey sormuyordu.

Nihayet böylece üçüncü olunca, Alî yine evvelki gelisi üzerine dönüp onun yanina geldi ve Ebû Zerr, onun beraberinde ikaamet etti. Sonra Alî, Ebû Zerr'e:

— Seni buraya getiren sebebi bana söylemez misin? dedi. Ebû Zerr:

— Eger bana muhakkak dogru yolu gösterecegini taahhüd eder ve kesin söz verirsen bunu sana bildiririm, dedi.

Alî onun istedigi taahhüdü ve yemînli sözü yapti. Ebû Zerr de ona gelme maksadim haber verdi. Alî de ona:

— Hiç sübhesiz bu zât haktir, dogrudur, o Allah'in Rasûlü'dür. Sabaha eristigin zaman sen benim ardimca gei. Sayet ben yolda sana zarar vereceginden korktugum birsey görürsem, sanki ben su dökü-yormus gibi dikilip dururum (sen durma git). Eger ben yürüyüp gidersem, sen ardimca beni ta'kîb et, nihayet benim girecegim yere, sen de girersin, dedi.

Ebû Zerr onun dediklerini yapti. Alî'nin arkasina uyarak gitti. Nihayet Alî, Peygamber'in huzuruna girdi. Ebû Zerr de onun beraberinde huzura girdi. Peygamber'in sözlerinden isitti ve oldugu yerde müslümân oldu. Peygamber ona:
— "Sen simdi kendi kavminin yanina dön, benim peygamberligimi onlara haber ver. Benim emrim sana gelinceye kadar orada kal" buyurdu.
Ebû Zerr:
— Nefsim elinde olan Allah'a yemîn ederim ki, ben muhakkak bu sehâdet kelimesini müsriklerin ortasinda haykiracagim, dedi.
Akabinde Ebû Zerr, huzurdan çikti, Ka'be mescidine geldi ve en yüksek sesiyle:
— Eshedu en lâ ilahe UWllah ve erme Muhammeden Rasûlullah
(= Sehâdet ederim ki, Allah'tan baska ilâh yoktur ve Muhammed O'nun Rasûlü'dür)/ diye bagirdi.
Bu bagirmadan sonra Kureys cemâati ayaga kalkip Ebû Zerr'i dövdüler ve onu yere yatirdilar. Bu sirada Abbâs gelip onun üzerine kapandi da:
— Size yaziklar olsun! Bunun Gifâr kabilesinden bir kimse oldugunu ve Sâm ticâret yolunuzun onlardan geçtigini bilmiyor musunuz? dedi.
Ve Ebû Zerr'i müsriklerin toplulugundan kurtardi. Sonra Ebû Zerr, ertesi günü de mescide döndü ve dün yaptigi gibi yüksek sesle sehâdet kelimesini söyledi. Müsrikler yine ona dogru firlayip onu dövdüler. Abbâs yine onun üzerine kapandi (ve onu kurtardi) [93].

33- Saîd Ibnu Zeyd(R)'In Islâm'a Girisi Babi

82-.....Kay s ibn Ebî Hazim söyle demistir: Ben Saîd ibn Zeyd ibn Amr ibn Nufeyl'den isittim, Küfe mescidinde söyle diyordu: Ye-mîn olsun ben kendimi su hâlde görmüsümdür: Umer ibnu'l-Hattâb Islâm'a girmeden önce (tazyîk ve horlama yaparak bir esîr gibi) beni sanki bir bagla Islâm üzerine sebata baglayici idi. Eger Usmân'a yaptiginiz öldürme isinden dolayi Uhud Dagi yerinden gitseydi, elbette gitmeye lâyik olmus olurdu [94].

34- Umer Ibnu'l-Hattâb(Rrin Islâm'a Girisi Babi

83-.....Abdullah ibn Mes'ûd(R): Umer müslümân oldugu günden beri biz (müslümânlar) azizler, serefliler olmakta devam ettik, demistir [95].

84-.....Umer ibnu Muhammed tahdîs edip söyle demistir: Bana dedem Zeyd ibnu Abdillah ibn Umer, babasi Abdullah ibn Umer'-den haber verdi. O söyle demistir: Umer ibnu'l-Hattâb müslümân oldugu zaman evde Kureys'ten korkar halde bulunurken, birdenbire onun yanina Ebû Amr Âs ibnu Vâil es-Sehmî çikageldi. Üzerinde çizgili bir takim elbise ve ipekle dikili bir gömlek vardi. Bu Âs, Sehm ogullari'ndandi, onlar bizim câhiliyet devrinde yeminli dostlarimiz-dilar. Âs, Umer'e:
— Hâlin nedir? diye sordu. Umer:
— Senin kavmin olan Sehm ogullari, ben Islâm'a girdigim için beni öldüreceklerini söylediler, dedi.

Âs ibnu Vâil de Umer'e:
— Onlar için seni öldürmeye hiç yol yoktur, dedi. Umer:
— Âs bu sözü söyledikten sonra korkum gidip emniyette oldum, demistir.
Akabinde Âs çikti ve Mekke vadisinde sel gibi akan insanlara kavustu. Âs, onlara:
— Nereye gitmek istiyorsunuz? diye sordu. Onlar:
— Su babalarinin dîninden sapan Hattâb oglu'na gitmek istiyoruz, dediler.
Âs onlara:
— Sizin için ona ulasmaya hiç yol yoktur, dedi. Onun bu sözü üzerine o kalabalik geriye döndüler [96].

85-.....Abdullah ibn Umer (R) söyle dedi: Umer ibnu'l-Hattâb müslümân oldugu zaman insanlar onun evinin yaninda toplandilar ve:
— Umer kendi dîninden baska bir dîne döndü, dediler.
Ben o sirada bir oglan çocugu olarak evimin dami üzerine çikmistim.
Derken üzerinde has ipekten bir kaftan bulunan bir adam çika-geldi ve:
— Umer kendi dîninden baska dîne dönmüstür. Bu toplanma ne oluyor? Hâlbuki ben Umer'in (herhangi bir kimsenin zulmetmesinden) koruyucusuyum, dedi.
(Onun bu sözlerine kimse i'tirâz etmedi.) îbn Umer dedi ki: Onun bu sözü üzerine insanlar dagilip gittiler. Ben babama:
— Bu adam kimdir? diye sordum. Babam (ve beraberindekiler):
— Âs ibnu Vâiî'dir, dediler [97].

86-.....Abdullah ibn Umer söyle demistir: Ben Umer'in birsey için "Ben onun söyle olacagini zannediyorum" deyip de onun zannettigi gibi olmayan bir söz söyledigini isitmedim. Bir gün Umer otururken yanina güzel bir adam ugradi. Umer:
— Zannim (bu adamin Câhiliyette müslümân oldugu hakkinda) tereddüd edip yanilmistir, dedi.
Yâhud:
— Bu adam (yânî Sevâd ibn Kaarib) Câhiliyet'teki dîni üzere devam etmektedir.
Yâhud:
— Bu adam Câhiliyet'te kavminin kâhini olmustur, onu bana getirin, dedi.
O adam Umer için çagrildi. Gelince Umer, onun yoklugunda söyledigi tereddüdü ona zikretti. Sevâd da:
— Ben bugünkü gibi bir gün görmedim. Çünkü bu gün içinde müslümân bir adam karsilandi, dedi.
Umer de ona:
— Ben sana and veriyorum ki, sen benim istedigim seyleri muhakkak bana haber vereceksin, dedi.
Sevâd:
— Ben Câhiliyet devrinde onlarin kâhini (yânî gaybden haber verici kisisi) idim, dedi.
Umer ona:
— Disi cinnin sana getirdigi gayb haberlerinden en hayret vericisi nedir? diye sordu.
Sevâd:

— Ben bir gün çarsida bulundugum sirada bana disi cinn geldi ki, ben ondaki korkuyu biliyorum: Cinn bana: Sen cinni ve onun korkusunu ve basi üzerine devrilmesinden (yânî kulak hirsizligindan men' olunmasindan) sonraki ümîdsizligini ve sirtlarina ince çullar konulmus genç develerle yetisilip yakalanmasini görmedin mi? dedi [98].
Umer söyle dedi: Sevâd ibn Kaarib dogru söyledi. Ben bir gün müsriklerin putlari yaninda bulundugum sirada bir adam bir buzagi getirdi de onu bogazladi. Bu esnada bir bagina öyle bir sayha atti ki, ben ondan daha siddetli sesi olan hiçbir bagina isitmedim; söyle diyordu: Yâ Celîh (ey düsmanligini açiga vuran kimse)! Zafer bulmus bir is, fasîh konusan bir adam. Lâ ilahe illâ ente = Senden baska hiçbir ilâh yoktur diyor, diye bagiriyordu. Oradaki topluluk, o kimseye dogru kalktilar.
(Umer ibn Hattâb dedi ki:) Ben bunu görünce kendi kendime: Ben bunun arkasinda ne oldugunu ögreninceye kadar buradan ayrilmam, dedim. Sonra o zât yine: Yâ Celîh! Emrun necîh, raculun fa-sîh = Basanya ulasmis bir is, fasîh konusan bir adam Lâ ilahe ittellah = Allah'tan baska hiçbir ilâh yoktur diyor! diye nida etti. Ben orada dikildim. Çok beklemedik ki: Bu Peygamber'dir (meydana çikmistir), denildi [99].

87-.....Kays ibn Ebî Hazim söyle demistir: Ben Saîd ibn Zeyd' den isittim, bir topluluga hitaben söyle diyordu: Ben kendimi öyle bir hâlde görmüsümdür ki, Umer müslümân olmadan önce ben ve zevcem olan kizkardesi Fâtima bintu'l-Hattâb Islâm'a girdigimiz için hakaaret ve baski yaparak beni Islâm üzerine sebatla baglayan Umer olmustur. Eger sizin Usmân'a yaptiginiz katil isinden dolayi Uhud Dagi yerinden gitseydi, elbette yerinden gitmesi vâcib olmus olurdu [100].

35- Ay'in Ikiye Bölünmesi Babi

88-.....Saîd ibn Ebî Arûbe, Katâde'den; o da Enes ibn Mâlik(R)'ten söyle tahdîs etti: Mekke ahâlîsi Rasûlullah'tan kendilerine bir âyet (bir mu'cize) göstermesini istediler. O da onlara Ay'i iki bölük gösterdi, hattâ Mekkeliler Hira Dagi'ni o iki bölük arasinda gördüler.

89-.....Abdullah ibn Mes'ûd (R) söyle demistir: Biz Mini'da Peygamber(S)'in beraberinde iken Ay ikiye bölündü de Peygamber (S): "Sâhid olunuz!" buyurdu. Ve Ay'dan bir parça Hira Dagi tarafina gitti.
Ebu'd-Duhâ Müslim ibn Subayh da Mesrûk'tan; o da Abdullah ibn Mes'ûd'dan: Ay Mekke'de ikiye bölündü, diye söylemistir.
Bu hadîsi Ebû Ma'mer'den rivayette îbrâhîm en-Nahaî'ye Mu-hammed ibn Müslim de Ibn Ebî Necîh'ten; o da Mucâhid ibn Cebr'-den; o da Ebû Ma'mer'den; o da Abdullah ibn Mes'ûd'dan senediyle rivayet etmekte mutâbaat etmistir.

90-.....Abdullah ibn Abbâs(R)'tan: Rasûlullah (S) zamaninda Ay ikiye ayrildi, diye tahdîs etmistir.

91-.....îbrâhîm en-Nahaî, Ebû Ma'mer'den tahdîs etti ki, Abdullah ibn Mes'ûd (R): Ay ikiye yarildi,

demistir [101].

36- Habesistan'a Hicret Bâb1

Ve Aise söyle demistir: Peygamber (S):
"Hicret edeceginiz yurt, iki kara taslik saha arasinda hurmaliklari bulunan bir mintika, bir sehir oldugu bana
gösterildi" buyurdu.
Bunun üzerine müslümânlardan Medine yönüne hicret edenler hicret ettiler. Daha evvel Habesistan'a hicret
etmis olanlarin hepsi de bilâhare Medine'ye döndüler.
Bu bâbda Ebû Musa'nin ve Esma bintu Umeys'in Peygamber'den rivayet ettikleri hadîsler vardir [102].

92-.....Bize Ma'mer ibn Râsid, ez-Zuhrf den haber verdi: Bize Urve ihnu'z-Zubeyr tahdîs etti. Ona da Ubeydullah ibn Adiyy
ibni'l-Hiyâr söyle haber vermistir: Misver ibn Mahrame ile Abdur-rahmân ibnu'l-Esved ibn Abdi Yegûs, Ubeydullah ibn Adiyy ibni'I-Hiyâr'a hitaben:
— Seni dayin Usmân ibn Affân'la, onun ana bir kardesi olan el-Velîd ibn Ukbe hakkinda konusmandan ne men' ediyor? Insanlar Usmân'm el-Velîd'e yaptigi isler hakkinda çok söz etmislerdir, dediler.
Ubeydullah ibn Adiyy dedi ki: Ben bu söz üzerine, Usmân namaza çiktigi zaman Usmân'la konusmak için yolunda dikilip durdum. Tam geçerken ona:
— Benim sana bir hacetim var, bu sana bir nasihattir, dedim. Usmân:
— Ey insan, ben senden Allah'a siginirim! dedi.
Ben de kendisinden ayrildim. Namazi kildigim zaman Misver ile Ibn Adiyy ibn Yegûs'un yanina gidip oturdum ve onlara Usmân'a söyledigimi ve onun bana dedigini söyledim. Onlar bana:
— Sen üzerinde olan vazifeyi yerine getirmis oldun, dediler. Ben onlarin beraberinde oturdugum sirada, birden Usmân'in elçisi geldi ve bana:
— Allah seni imtihan etmistir, dedi.
Ben yürüdüm, nihayet Usmân'm huzuruna girdim. Usmân:
— Biraz önce zikretmis oldugun o nasihatin nedir? dedi. Râvî dedi ki: Ben sehâdet kelimelerini söyledim, sonra da sunlari söyledim:
— Sübhesiz Allah, Muhammed'i peygamber göndermis ve O'na Kitâb'i indirmistir. Sen de Allah'a ve Rasûlü'ne icabet eden kimselerden oldun. Rasûlullah'la beraber bulunup O'na sâhib oldun, O'-nun yolunu ve sîretini gördün. Simdi insanlar su el-Velîd ibn Ukbe'nin durumu hakkinda (sarâb içmesi ye kötü sîreti sebebiyle) tenkîd sözlerini çogaltmislardir. Artik öna dînî cezayi uygulaman senin üzerine bir hakk olmustur, dedim.
Usmân bana Arab âdeti üzere:
— Ey kardesim oglu! Sen Rasûlullah'a eristin mi? dedi. Râvî dedi ki: Ben:
— Hayir, O'na akl ederek erismedim. Velâkin hiç kimseye gizli olmayan O'nun ilmi, perdesi arkasindaki bakire kiza nasil ulastiysa, bana da öylece ulasmistir, dedim.

Râvî dedi ki: Bu sözün üzerine Usmân sehâdet kelimelerini tekrar etti ve sunlari söyledi:
— SübhesizAHah, Muhammed'i hakk ile peygamber göndermis ve O'na Kitâb'i indirmistir. Ben de Allah'a ve Rasûlü'ne icabet edenlerden olmus ve Muhammed'in gönderilmis oldugu seylere îmân et-misimdir. Senin de dedigin gibi, ben Habesistan'a yapilan ilk iki hicrete gidip muhacir olmusumdur. Rasûlullah'la beraber bulunup O'na sâ-
hib olmus ve O'nunla bey'at etmisimdir. Allah'a yemîn ederim ki, ben, Allah O'nu vefat ettirinceye kadar O'na hiç âsî olmamis ve al-datmamisimdir. Sonra Allah, Ebû Bekr'i halîfe yapt?. Yine Allah'a yemîn ederim ki, ben, Ebû Bekr'e de ne isyan, ne de aldatma yaptim. Sonra Umer halîfe seçildi. Yine Allah'a yemîn ederim ki, ben, Ebû Bekr'e de ne isyan, ne de aldatma yaptim. Sonra Umer halîfe seçildi. Yine Allah'a yeminle söylüyorum ki, ben Umer'e de ne isyan, ne de aldatma yaptim. Sonra ben halîfe yapildim. Su hâlde benim sizler üzerinde, onlarin benim üzerimde bulunan tasarruf haklarinin benzeri yok mudur? dedi. Râvî Ubeydullah:
— Evet vardir, dedi. Usmân:
— Öyleyse (su Velîd'den dînî cezayi geri birakmam sebebiyle) sizden bana ulasan bunca sözler nedir? Su Velîd ibn Ukbe hakkinda zikrettigin seye gelince: Insâallah biz onun hakkinda hakli karâri alacagiz, dedi.
Ubeydullah dedi ki: Usmân, el-Velîd'e kirk deynek cezasi vurdu. Alî'ye ona deynek cezasi vurmasini emretti de Alî, Velîd'e deynek vuruyor idi.
Râvî Yûnus ibn Yezîd ve ez-Zuhrî'nin kardesi oglu, ez-Zuhrf den: "Benim sizin üzerinizde, benden önceki halîfeler için mevcûd olanin benzeri tasarruf hakkim yok mudur?'* seklinde.söylemislerdir [103]
.

93-.....Hisâm söyle demistir: Bana babam Urve ibnu'z-Zubeyr, Âise(R)'den tahdîs etti (o, söyle demistir): Ümmü Habîbe ile Ümmü Seleme Habesistan'da gördükleri ve içinde tasvîrler bulunan bir kilise zikrettiler. Sonra bunu Peygamber'e de söylediler. Peygamber (S) söyle buyurdu: "Onlar içlerinde iyi bir kimse çikip da vefat ettiginde onun kabri üzerine bir mescid bina ederler ve onun içine de bu suretleri yaparlardi. Iste onlar kiyamet gününde Allah katinda mahlûkaa-tin en senlileridirler"[104].

94-.....Hâlid ibn Saîd kizi Ümmü Hâlid (R) söyle demistir:
Ben Habes topragindan küçük bir kiz çocugu hâlinde geldim. Rasû-lullah bana yünden siyah bir elbise giydirdi. Bu elbisenin üstünde damgalar vardi. Rasûlullah (S) eliyle o damgalara dokunmaya ve "Senâh senâh" demeye basladi.
Hadîsin râvîsi Humeydî: Rasûlullah, bu elbise "Güzel güzel" demeyi kasdediyor, demistir [105].

95-.....Abdullah ibn Mes'ûd (R) söyle demistir: Biz Habesistan'a hicret etmezden önce Peygamber (S) namaz kilarken O'na selâm verirdik, O da selâmimizi alip bize karsilik verirdi. Necâsî'nin yanindan Medine'ye döndügümüzde, yine namaz kilarken kendisine selâm verdik. Bu sefer bizim selâmimiza karsilik vermedi. Bunun üzerine biz:
— Yâ Rasûlallah! Siz namazda iken biz vaktiyle selâm verirdik de siz selâmimizi alir, karsilik

verirdiniz (simdi karsilik vermediniz), dedik.
Rasûlullah (S):
— "Sübhesiz namazda (Allah ile) mesgul olmak vazifesi vardir" buyurdu.
Râvî Süleyman el-A'mes dedi ki: Ben Ibrâhîm en-Nahaî'ye:
— Sana namaz kilarken selâm verilirse nasil yaparsin? diye sordum.
Ibrâhîm:
— Gönlümden karsilik veririm, dedi [106].

96-.....Ebû Mûsâ el-Es'arî (R) söyle demistir: Biz Es'arîler Yemen'de iken Muhammed'in peygamber gönderildigi ve Medine'ye hicret ettigi haberi bize ulasti. Biz de (Es'arîler'den elliüç kisi ile) bir gemiye bindik. Fakat (havanin muhalefetiyle) gemimiz bizi Habese hükümdari Necâsî'nin memleketi sahiline birakti. Orada Ca'fer ibn Ebî Tâ-lib'le bulustuk. Bir müddet onunla beraber Habesistan'da kaldik.
Nihayet hepimiz yola çiktik ve Medîne'ye geldik. Peygamber'e Hay-ber'i fethettigi sirada kavustuk. Peygamber (S): "Ey gemi yoldaslari, sizin için iki hicret sevabi vardir" buyurdu [107].

37- Habes Hükümdari Necâsî'nin Ölümü Babi

97-.....Câbir (R) söyle demistir: Necâsî vefat ettigi zaman Peygamber (S): "Bugün sâlih bir kisi ölmüstür. Kalkiniz da kardesiniz As-hame'ye cenaze namazi kiliniz" buyurdu [108].

98-.....Câbir ibn Abdillah(R)'tan (o söyle demistir): Peygamber (S) Necâsî üzerine cenaze namazi kildi, bizi de kendi arkasinda saff yapti. Ben ikinci yâhud üçüncü saffta idim.

99-.....Bize Saîd Ibnü Mînâ tahdîs etti ki, Câbir ibn Abdillah (R): Peygamber (S) Habes Hükümdari Necâsî Ashame üzerine cenaze namazi kildi da dört tekbîr aldi, demistir.
Abdussamed, Yezîd ibn Harun'a mutâbaat etmistir.

100-.....Ibn Sihâb söyle demistir: BanaEbû Seleme ibnu Abdirrahmân ile Saîd ibnu'l-Müseyyeb tahdîs ettiler ki, onlara da Ebû Hureyre (R) söyle haber vermistir: RasûIuUah (S) Habesler'in sahibi olan Necâsî'nin ölümünü sahâbîlere, Necâsî'nin öldügü gün içinde haber vermis ve: "Kardesiniz için Allah'tan magfiret isteyin" buyurmustur.
Yine Salih'ten Ibn Sihâb söyle demistir: Bana Saîd ibnu'l-Müseyyeb: Ebû Hureyre(R)'nin, Rasülullah'in kendilerine musallada saff yaptirip Necâsî üzerine namaz kildigini ve dört tekbîr aldigini haber vermistir [109].

38- Kureys Müsriklerinin Peygamber (S) Aleyhine Ahidlesmeleri Babi

101-.....Ebû Hureyre (R) söyle demistir: Rasûlullah (S) Huneyn gazvesine gitmek istedigi zaman:

^Insâallah yarin konak yerimiz Kinâne ogullari yurdu olacaktir. Orada Kureys ile Kinâne ogullan küfr üzerine ahidlesmislerdi" buyurdu [110].

39- Ebû Tâlib Kissasi Babi

102-..... el-Abbâs ibnu Abdilmuttalib (R) Peygamber'e:
— Seni amcan(Ebû Tâlib hakkinda sefaat etmek)dan ne alikoydu? Allah'a yemîn ederim ki, o seni her zaman saldirilardan korurdu ve senin için düsmanlarina karsi öfkelenirdi, dedi. Peygamber (S) Abbâs'a:
— "Ebû Tâlib simdi topuklarina kadar -dibi yakin- atesten bir çukur içindedir. Eger benim sefaatim olmasaydi muhakkak o cehennemin en derin çukurunda bulunurdu" buyurdu [111].

103-.....Ma'mer ibn Râsid, ez-Zuhrî'den; o da Saîd ibnu'l- Müseyyeb'den haber verdi ki, babasi Müseyyeb ibn Hazen (R) söyle demistir: Ebû Tâlib'e ölüm alâmetleri geldigi zaman, Peygamber (S) onun yanina girdi. Ebû Tâlib'in yaninda Ebû Cehl (ve Abdullah ibn Ebî Umeyye) bulunuyordu. Peygamber:
— "Ey amca! Lâ ilahe ille 'ilah kelimesini söyle ki, ben Allah 'm yaninda bununla senin lehine hüccet getirip sefaat edeyim" dedi.
Ebû Cehl ile Abdullah ibnu Ebî Umeyye:
— Yâ Ebâ Tâlib! Abdulmuttalib milletinden yüz mü çeviriyorsun? dediler.
(Peygamber tevhîd kelimesini arza devam ettikçe) onlar da o sözlerini söylemekte devam ediyorlardi. Nihayet Ebû Talîb'in bunlara söyledigi son söz:
— Ben, Abdulmuttalib milleti üzereyim, demek oldu. Bunun üzerine Peygamber:
— "Ben Allah tarafindan nehyolunmadigim müddetçe senin için muhakkak magfiret isteyecegim " dedi.
Bunun üzerine de su âyetler inmistir:
"Müsriklerin o çilgin atesin yârâni (cehennemlik) olduklari muhakkak meydana çiktiktan sonra, artik onlarin lehine, velev hisim olsunlar, ne Peygamber'in, ne de mü'min olanlarin istigfar etmeleri dogru degildir" (et-Tevbe: 113)
"Hakikat sen, her sevdigini hidâyete erdiremezsin. Fakat Allah *tir ki, kimi diterse ona hidâyet verir ve O, hidâyete erecekleri daha iyi bilendir" (el-Kasas: 56).

104-.....Ebû Saîd el-Hudrî (R) Peygamber'in yaninda amcasi Ebû Tâlib(in iyilikleri) zikredildigi sirada, Peygamber'in söyle buyurdugunu isitmistir: "Umarim ki benim sefaatim, kiyamet gününde amcama fayda verecektir. Sefaatimle amcam topuklarina çikabilen atesten bir çukura konulacak, oradan beyni kaynayacaktir" [112].

105- Bize Ibrahim ibn Hamza tahdîs etti: Bize tbnu Ebî Hazim ile ed-Derâverdî, Yezîd ibn Hâd'den bu hadîsi tahdîs etti ve: "Oradan dimaginin asli kaynar" buyurdu, demistir [113].

40- El-Isrâ Hadîsi Ve Yüce Allah'in Su Kavli Babi:

"Kulunu bir gece Mescidi Harâm'dan Mescidi Aksâ'ya kadar götüren (Allah, her türlü eksiklikten) münezzehtir"" (ei-isrâ: o [114].

106-.....Ebû Seleme Abdurrahmân söyle demistir: Ben Câbir ibn Abdil!ah(R)'tan isittim; o da Rasûlullah(S)'tan söyle buyururken isitmistir: "(Mescidi Aksâ'ya sefer ettigimi söyledigimde) Kureys beni yalanlayinca, Mescidi Harâm'a gidip Hicr'da ayakta durdum. Müteakiben Allah bana, Beytu'l-Makdis ile gözümün arasindaki mesafeyi kaldirdi da (onlarin sorduklari sorulan) Mescidi Aksâ'ya bakarak, onun alâmetlerinden Kureys'e haber vermeye basladim" [115]

41- Mi'râc (Kissasi) Babi [116]

107- Bize Hudbeibnu Hâlid tahdîs etti: Bize Hemmâm ibn Yahya tahdîs etti: Bize Katâde, Enes ibn Mâlik'ten tahdîs etti ki, Mâlik ibn Sa'saa (R) söyle demistir: Bize Peygamber (S) Isrâ'dah, yânî yürütüldügü geceden haber verip, biz sahâbîlerine söyle tahdîs etti: "Ben
Hatîm'deyatmis bulundugum sirada -râvî Katâde: Belki Peygamber "el-Hicr'da bulundugum sirada"buyurdu, demistir- bana gelen Cibril geldi de (gögsümü uzunlamasina) yardi. -Râvî Katâde: Ben Enes ibn Mâlik'in "Suradan suraya kadar yardi" dedigini isittim. Ben yanimda bulunan Enes'in arkadasi Cârûd'a: Enes'in "Suradan suraya ka, dar yardi" sözüyle maksadi nedir? diye sordum. O da bu isaret olunan yerin bogaz çukurundan kil bittigi yere kadar yâni gögsün ön tarafi oldugunu bildirdi, demistir. Katâde: Ben yine Enes'ten: Gögsün basindan kil bitimine kadar... derken isittim, demistir.- Ve kalbimi çikardi. Sonra bana içi îmân dolu altindan bir tas getirildi. Kalbim yikandi. Sonra içine îmân dolduruldu. Sonra eski hâline iade olundu. Daha sonra bana katirdan küçük, merkebden büyük beyaz bir binit getirildi. -el-Cârûd ibnu Subre, Enes ibn Mâlik'e: O Burak midir yâ Ebâ Hamza? diye sordu. Enes de: Evet, o Burak'tir; o, adimim gözünün erisebildigi yerin en sonuna atar, demistir.- (Peygamber söyle devam etti:) Ben onun üzerine bindirildim. Cibril de benimle yola çikti. Nihayet dünyâ semâsina vardi. Cibril gök kapisinin açilmasini istedi.
— Kimdir o? denildi. Cibril:
— Cibrîl'im, dedi.
— Beraberindeki kimdir? diye soruldu. Cibril:
— Muhammed'dir, diye cevâb verdi.
— O'na mi'râc da'veti gönderildi mi? denildi. Cibril:
— Evet gönderildi, diye tasdik etti. (Gök melegi Hâzin tarafindan:)
— Merhaba gelen Zât'a! Bu gelen kisi ne güzel bir gelisle geldi? denildi.
Ve hemen gök kapisi açildi. Ben oraya ulasinca Âdem Peygamber'le karsilastim. Cibril bana:
— Bu senin baban Âdem 'dir, ona selâm ver, dedi.
Ben de ona selâm verdim, Âdem selâmimi alip karsilik verdi. Sonra:
— Merhaba sâlih ogul ve sâlih peygamber! dedi.

Sonra Cibrîl (benimle) ikinci semâya yükseldi. Oranin kapisinin açilmasini istedi.
— Kimdir o? denildi. Cibril:
— Cibril'im, dedi.
— Beraberindeki kimdir? denildi. Cibrîl:
— Muhammed'dir, dedi.
— Ona mi'râc da'veti gönderildi mi? denildi. Cibrîl:
— Evet, dedi. Sonra:
— Merhaba gelen Zât'a! Bu gelen kisinin gelisi ne güzeldir! denildi.
Ve hemen gök kapisi açildi. Ben oraya ulasinca Yahya ve îsâ ile karsilastim. Bunlar teyze ogullaridir [117]. Cibrîl bana:
— Bu gördüklerin Yahya ile isa'dir, bunlara selâm ver, dedi. Ben de onlara selâm verdim. Onlar da selâmimi alip karsilik
verdiler. Sonra:
— Merhaba sâlih kardes ve sâlih peygamber, dediler. Sonra Cibrîl benimle üçüncü semâya yükseldi. Bunun da açilmasini istedi.
Cibrîl'e:
— Kimdir o? denildi. Cibrîl:
— Cibril'im, dedi.
— Yanindaki kimdir? denildi. Cibrît:
— Muhammed'dir, dedi.
— O'na mi'râc da'veti gönderildi mi? denildi. Cibrîl:
— Evet gönderildi, dedi. (Oradaki melek tarafindan:)
— Merhaba gelen Zât'a! Bu gelenin gelisi ne güzel! denildi. Ve hemen gök kapisi açildi. Ben üçüncü semâya vardigimda Yû-
(Peygamber) 'la karsilastim. Cibrîl:
— Bu Yûsuf'tur, ona selâm ver, dedi.
Ben de Yûsuf'a selâm verdim. O da selâmimi alip karsilik verdi. Sonra:
— Merhaba sâlih kardes ve sâlih peygamber, dedi.
Sonra Cibril benimle yükseldi. Nihayet dördüncü semâya vardi. Oranin açilmasini istedi. (Oradan da:)
— Kimdir o? denildi.
Cibril:
— Cibril'im, diye cevâb verdi.
— Beraberindeki kimdir? denildi. Cibril:
— Muhammed'dir, dedi,
— O'na (mi'râc da'veti) gönderilmis midir? denildi. Cibril:
— Evet gönderildi, dedi.
— Merhaba bu gelen kisiye! Bu gelen Zât'in gelisi ne güzeldir! denildi.
Ve hemen gök kapisi açildi. Ben dördüncü kat göge vardigimda Idrîs'le karsilastim. Cibril bana:
— Bu (gördügün zât) Idrîs'tir, ona selâm ver, dedi.
Ben de Idrîs'e selâm verdim. O da selâmimi alip karsilik verdi. Sonra:

— Merhaba sâlih kardes ve sâlih peygamber, dedi.
Sonra Cibril benimle yükseldi. Nihayet besinci semâya ulasti. Onun da açilmasini istedi.
— Kimdir o? denildi. Cibril:
— Cibril'im, dedi.
— Beraberindeki kimdir? denildi. Cibril:
— Muhammed'dir, dedi.
— O'na (da'vet) gönderilmis midir? denildi.
Cibril:
— Evet gönderilmistir, dedi.
— Merhaba O'na! Bu gelenin gelisi ne güzeldir! denildi.
Ve hemen gök kapisi açildi. Ben besinci semâya varinca Hârûn ile karsilastim. Cibril bana:
— Bu Hârûn 'dur, ona selâm ver, dedi.
Ben de Harun'a selâm verdim. O da selâmimi alip karsilik verdi. Sonra:
— Merhaba sâlih kardes ve sâlih peygamber, dedi.
Sonra Cibril benimle yükseldi, nihayet altina semâya ulasti. Oranin açilmasini istedi.
— Kimdir o? denildi. Cibril:
— Cibril'im, diye cevâb verdi.
— Yanindaki kimdir? denildi. Cibril:
— Mahammed'dir, dedi.
— O'na (mi'râc da'veti) gönderildi mi? denildi. Cibril:
— Evet gönderildi, dedi.
Bu gögün bekçisi:
— Bu gelen Kisi'ye merhaba! Bu ne güzel bir gelis! dedi.
Bu altinci göge varinca Mûsâ Peygamber'le karsilastim. Cibril bana:
— Bu Musa'dir, ona selâm ver, dedi.
Ben de Musa'ya selâm verdim. O da selâmimi alip karsilik verdi. Sonra:
— Sâlih kardes ve sâlih peygambere merhaba! dedi.
Ben Musa'yi birakip geçince, Mûsâ aglamaga basladi. Ona:
— Seni aglatan nedir? denildi. ,O da:
— Çünkü benden sonra bir genç peygambere bey 'at olundu. O '-nun ümmetinden cennete girecek olanlar, benim ümmetimden cennete gireceklerden daha çoktur (beni aglatan budur), dedi.
Sonra Cibril benimle yedinci göge yükseldi. Gök kapisinin açilmasini istedi.
— Kimdir o? denildi. Cibril:
— Cibril, dedi.
— Yanindaki kimdir? denildi. Cibril:
— Muhammed'dir, dedi.
— O'na mi'râc da'veti gönderildi mi? denildi. Cibril:
— Evet gönderildi, dedi.
— Bu gelen Zât'a merhaba, bu gelen kisinin gelisi ne güzel! dedi. Ben yedinci kata ulasinca ibrahim'le karsilastim. Cibril:
— Bu, baban Ibrahim'dir, ona selâm ver, dedi.
Ben de tbrâhim 'e selâm verdim. O da selâmima karsilik verdi de:

— Sâlih ogul ve sâlih peygambere merhaba! dedi.
Sonra bana Sidretu'l-Müntehâ sahasi yükseltildi. Bir de gördüm ki, sidre agacinin yemisleri (Yemen'in) Hecer beldesi testileri benzeridir [118]. Yapraklan da fillerin kulaklari gibidir. Cibril bana:
— Iste bu Sidretu'l-Müntehâ'dir, dedi.
Ben burada dört nehirle karsilastim. Iki nettir bâtin, iki nehir de zahir. Ben:
— Yâ Cibril, bunlar nedir? dedim. Cibril:
— Bâtinî olan iki nehre gelince, bunlar cennette iki nehirdir. Zahirî olan nehirler ise Nîl ve Furât nehirleridir, dedi.
Sonra bana el-Beytu'l-Ma'mûr yükseltilip gösterildi. (Ona her gün yetmis bin melek giriyordu.)
Sonra bana bir kap sarâb, bir kap süt, bir kap da bal getirildi. Ben süt dolu kabi aldim. Cibril bana:
— Içtigin süt, Sen'in ve ümmetinin fitratidir (yânî îslâmî hilkatidir), dedi.
Sonra benim üzerime her gün elli (vakit) namaz farz olundu. Ben dönüp Musa'ya ugradigimda» Mûsâ bana:
— Ne ile emrolundun? diye sordu. Ben:
— Her gün elli namazla emrolundum, diye cevâb verdim. Mûsâ:
— Senin ümmetin her gün elli vakit namaza güç yetiremez. Vallahi ben senden evvel kesin surette insanlari denedim ve îsrâîl ogullari'ni siki bir surette denemeye tâbi' tuttum. Binâenaleyh sen Rabb'ine dön de O'ndan, ümmetin için hafifletme iste, dedi.
Ben de Rabb'ime döndüm. Benden on vakit namaz indirdi. Bunun üzerine Musa'ya dönüp geldim. Mûsâ evvelki gibi tavsiyede bulundu. Ben de Rabb'ime dönüp niyaz ettim. Bu defa benden on vakit namaz indirdi. Ben yine Musa'ya dönüp geldim. Mûsâ da yine evvelki sözleri gibi söyledi. Ben de Rabb'ime dönüp niyaz ettim. Benden on vakit namaz daha indirdi. Ben yine Musa'ya döndüm. Mûsâ evvelki sözleri gibi söyledi. Ben yine Rabb 'ime döndüm. Bu sefer bana her gün on vakit namaz emrolundu. Tekrar Mûsâ 'ya döndüm. Mûsâ yine evvelki sözleri gibi söyledi. Yine Rabb'ime döndüm (niyaz ettim). Bu defa bana her gün bes namaz emrolundu. Mûsâ 'ya döndüm. Mûsâ:
— Ne ile emrolundun? dedi.
— Her gün bes namaz ile emrolundum, dedim. Mûsâ:
— Ümmetin her gün bes vakit namaza güç yetiremez. Ben senden önce insanlari epey tecrübe ettim ve îsrâîl ogullan 'ni siki bir denemeye tâbi' tuttum. Simdi sen Rabb'ine müracaat et de ümmetin için bir hafifletme iste, dedi."
Rasûhillah dedi ki: "Ben:
— Rabb'imden istedim, nihayet istemekten utandim. Lâkin ben bes vakit namaza razi oluyor ve buna teslimiyet gösterip kabul edh yorum, dedim."
Peygamber dedi ki:
"Ben Musa'nin yanindan geçince bir nida edici:
— Ben bes vakit namazla farîzemi imza ve irâde eyledim ve kullarimdan fazlasini hafifletip indirdim, diye nida eyledi" [119].

108-.....Abdullah ibn Abbâs (R), Yüce Allah'in su kavlindeki: "(Geceleyin) sana gösterdigimiz o temasayi ve Kur'ân'da la'net edilen agaci biz (baska degil) ancak insanlara bir fitne (ve imtihan)

yaptik. Biz onlari korkutuyoruz. Fakat bu, onlarda büyük bir taskinliktan baska birsey artirmiyor" (ei-isrâ: 60) rü'yâ hakkinda:
— O rü'yâ, gözün gördügü âyetlerdir ki, Rasûlullah'a Beytu'l-Makdis'e sefer ettirildigi gece gösterildi, demistir.
Ibn Abbâs:
— (Âyetin devamindaki) "Kur'ân'da la'net edilmis olan agaç" da zakkum agacidir, demistir [120].

42- Ensâr'in Mekke'de Peygamber(S)'In Huzuruna Elçilikle Gelmeleri -Ve Akabe Bey'ati Babi

109-.....Bize Yûnus tahdîs etti ki, Ibn Sihâb söyle demistir:
Bana Abdurrahmân ibnu Abdiilah ibn Ka'b ibn Mâlik haber verdi ki, Abdullah ibn Ka'b -babasi Ka'b kör oldugu zaman onun sevke-dicisi idi- söyle demistir: Ben babam Ka'b ibn MâhVten isittim. Te-bûk gazvesi sirasinda Peygamber'den geri kaldigi zamanki hadîsi uzun uzadiya tahdîs ediyordu. Yahya ibn Bukeyr kendi hadîsinde söyle dedi: And olsun ben Akabe gecesinde Peygamber (S) ile Islâm Dîni üzerinde (sebat edecegimize) yemînlestigimiz zaman, Peygamber'in beraberinde hazir bulundum. Ben Akabe'de hazir bulunmaya bedel Bedir'de hazir bulunmayi sevmem; her nekadar Bedir, insanlar arasinda Akabe'den daha çok zikrediliyor ise de [121].

110-.....Amr ibn Dînâr söyle diyordu: Ben Câbir ibn Abdillah(R)'tan isittim: Beni Akabe'de iki dayim hazir bulundurdu, diyordu.
Ebû Abdiilah el-Buhârî dedi ki: Ibnu Uyeyne: Câbir'in iki dayisindan biri el-Berâ ibnu Ma'rûr'dur, demistir.

111-.....Atâ ibn Ebî Rebâh söyle dedi: Câbir: Ben, babam Abdullah ve dayim (Ebû Zerr nüshasinda: Iki dayim, üçüncü) Akabe'de hazir bulunan sahâbîlerdenizdir, demistir [122].

112-.....Ibn Sihâb'in kardesinin oglu Muhammed ibn Abdülah, amcasi Muhammed ibn Müslim ez-Zuhrî'den tahdîs etti ki, o söyle demistir: Bana Ebû Idrîs Âizullah ibnu Abdillah haber verdi ki, Be-dir'de Rasûlullah'm beraberinde hazir bulunmus olanlardan ve Akabe gecesindeki sahâbîlerden olan Ubâdetu'bnu's-Sâmit ona söyle haber vermistir: Rasûlullah (S) etrafinda sahâbîlerinden bir cemâat mev-cûd oldugu hâlde söyle buyurdu: "Geliniz, Allah'a ibâdette hiçbir-seyi ortak etmemek, hirsizlik yapmamak, zina etmemek, çocuklarinizi öldürmemek, kendiliginizden uyduracaginiz hiçbir yalanla kimseye iftira etmemek, hiçbir ma'rûfiste bana âsi olmamak üzere bana bey'at ediniz (yânî benimle ahdediniz). Içinizden her kim sözünde durursa ecri Allah'a âiddir. Bu dediklerimden birini yapip da ondan dolayi dünyâda ikaaba ugratilirsa, bu ikaab ona keffârettir. Bunlardan birini yapip da yaptigi fiili Allah örterse, ettigi is Allah'a kalir. Allah dilerse onu afv, dilerse ona ikaab eder".
Ubâde: Iste ben bu sart üzere Rasûlullah'la bey'at ettim, demistir [123].

113-.....Ubâdetu'bnu's-Sâmit (R): Ben Rasûlullah ile bey'at etmis olan Nakîbler'.denim, demis ve söyle devam etmistir: Biz Rasûlullah (S) ile Allah'a hiçbirseyi ortak kilmamak, hirsizlik yapmamak, zina etmemek, hakka mukaabil olmak müstesna Allah'in haram kildigi nefsi öldürmemek, haksiz olarak hiçbir kimsenin malim almamak, (ma'rûfta) âsî olmamak üzere bey'at ettik. Bu söylediklerimizden hiçbirini yapmazsak, mukaabilinde bize cennet olmak üzere, Peygamber'Ie bey'atlastik. Bu nehyedilen seylerden herhangi birseye isabet edersek, bunun hükmü Allah'a havale edilmistir (dilerse affeder, dilerse ukubet eder) [124]

43- Peygamberdin Âise Ile Evlenmesi, "Âise'nin (Hicret'ten Sonra) Medine'ye Gelmesi Ve Peygamberin Âise Ile Güvey Odasina Girmesi Babi

114-.....Âise (R) söyle demistir: Ben alti yasimda bir kiz iken Peygamber (S) beni nikâh akdiyle zevcelige almisti. (Üç sene sonra) biz Medine'ye hicret ettik. Haris ibn Hazrec ogullari'nin menziline indik. Müteakiben ben sitmaya tutuldum. Bu hastaliktan dolayi saçim döküldü. (Iyilestikten sonra) saçim yine gür lesti ve omuzlarima kadar uzadi. Bir defasinda ben arkadaslarimla beraber salincakta oynarken annem Ümmü Rûmân bana dogru geldi de, beni çagirdi. Ben de annemin yanina geldim. Bana ne yapmak istedigini bilmiyordum. Annem elimi tuttu. Tâ evin kapisi önünde beni durdurdu. Ben de yorgunluktan kaba kaba soluyordum. Nihayet solugum biraz yatisti. Sonra annem biraz su aldi..Onunla yüzümü, basimi sivazladi. Sonra beni eve koydu. Evde Ensâr'dan birtakim kadinlar hazir bulunuyorlardi. Bunlar bana:
— Hayir ve bereket üzere geldin, hayirli kismete geldin, dediler.
Annem beni bu kadinlara teslim etti. Bunlar da benim kiligimi kiyafetimi düzelttiler ve Rasûlullah'a teslim ettiler. Beni hiçbirsey sikmadi, ancak Rasûlullah'i habersiz görünce sikildim. Ensâr kadinlari beni Rasûlullah'a teslîm ettiklerinde, ben dokuz yasinda bir kizdim [125].

115-.....Âise(R)'den: Peygamber (S) Âise'ye söyle demistir:
"Sen iki kerre rü'yâmda bana gösterildin. Öyle saniyorum ki, ben bir ipekli kumas parçasinda senin suretini görmüstüm de (Cibril) bana:
— Bu resmin sahibi senin müstakbel zevcendir, diyordu. Simdi ben yüzünden anliyorum ki, o suret sen idin. Cibril'in o
sözü üzerine ben:
— Eger su rü'yâm Allah tarafindan gösterilmisse, Allah bu takdirini infaz eder, diyordum".

116-.....Urvetu'bnu'z-Zubeyr söyle demistir: Hadîce, Peygamber'in Mekke'den Medine'ye çikmasindan üç yil önce vefat etti. Peygamber bundan sonra iki sene yâhud buna yakin süre evlenmeden bekledi. Âise alti yasinda iken onu nikâh etti. Sonra Âise dokuz yasinda iken, Peygamber, Âise ile güvey odasina girdi [126].

44- Peygamber (S) Ile Sahâbîlerinin Medine'ye Hicret Etmeleri Babi [127]

Abdullah ibn Yezîd ile Ebû Hureyre (R)
Peygamber(S)'in: "Eger hicret olmasaydi, muhakkak ben Ensâr'dan bir kisi olurdum" buyurdugunu söylemislerdir [128].
Ebû Mûsâ da Peygamber(S)'den sunu söylemistir: "Ben rüyamda kendimi Mekke'den hurmaliklari olan bir arza hicret ediyorum gördüm. Zannim o arzin Yemâme yâhud Hecer olduguna gitti. Bir de gördüm ki, o Medine'dir; Yesrib'dir" [129]

117-.....el-A'mes tahdîs edip söyle dedi: Ben Ebû VâiPden isittim, söyle diyordu: Biz (hastaliginda) Habbâb'i ziyaret ettik. O söyle dedi: Biz, Peygamber'in izniyle Medine'ye, Allah'in cihetini yâni nzâsim isteyerek hicret ettik. Artik ecrimiz Allah üzerine (va'di geregi) sabit oldu. Yoldaslarimizdan bu hicretin ecir ve ni'metinden hiçbirsey almadan âhirete geçenler de vardir. Mus'ab ibn Umeyr bunlardan biridir. Mus'ab, Uhud günü sehîd edildi de geriye sâdece ak ve kara çubuklu bir ihram birakti. Biz onu bu ihramla kefenlemege çalisiyorduk. Onunla basim örttügümüzde ayaklari meydana çikiyor; ayaklarini örttügümüz zaman da basi açiga çikiyordu. (Bu yoksulluk karsisinda) Rasûlullah bize sehidin basini örtmemizi ve ayaklarinin üstüne de izhir otundan bir mikdâr koymamizi emretti. Bizden kendisine hicretin meyvesi ulasan ve bu meyveyi devsirenler de vardir [130].

118-.....Alkame ibnu Vakkaas söyle demistir: Ben Umer(R)'den isittim söyle dedi: Ben Peygamber(S)'den isittim, zannediyorum söyle buyuruyordu: "Ameller niyete göredir. Artik kimin hicreti nail olacagi bir dünyâ yâhud evlenecegi bir kadindan dolayi olmus ise, iste onun hicreti, hicretine sebeb olan seyedir. Her kimin hicreti Allah'a ve Rasûlü'ne yönelik ise, onun hicreti de Allah'a ve Rasûîü'-nedir [131].

119-.....Bana Ebû Amr eI-Evzâî,Abdete ibn Ebî Lubâbe'den;
o da Mucâhid Ibn Cebr el-Mekkî'den tahdîs etti ki, Abdullah ibn Umer (R): "Fetihten sonra hicret yoktur" der idi.
Yahya ibn Hamza dedi ki: Ve yine bana el-Evzâî, Atâ ibn Ebî Rebâh'tan tahdîs etti. O söyle demistir: Ben Ubeyd ibn Umeyr el-Leysî ile beraber Âise'yi ziyaret ettim. Biz Âise'ye hicretten sorduk. Âise söyle dedi: Bu gün (yânî fetihten sonra) hicret yoktur. Vaktiyle müzminlerden herhangi biri kendisi aleyhine bir fitne yapilacagindan korktugu için, dîni ile Yüce Allah'a ve O'nun Rasûlü'ne kaçar idi. Bu gün ise Allah Islâm'i zafere ulastirip üstün kilmistir. Bu gün mü'-min istedigi yerde Rabb'ine ibâdet ediyor. Lâkin bu gün cihâd ve (ci-hâdda cevâb kazanma) niyeti vardir [132].

120-..... Hisâm söyle demistir: Bana babam Urve, Aise den söyle haber verdi: Sa'd ibn Muâz söyle demistir:
— Yâ Allah! Sen bilirsin ki, Rasûlü'nü yalanlayan ve O'nu vatanindan çikaran kavim kadar kendilerine harb ve cihâd etmek istedigim hiçbir kimse yoktur. Yâ Allah! Öyle zannediyorum ki,

Sen bizimle onlarin arasinda harbi indirdin (yânî artik edilecek harb kalmamistir).
Ve Ebân ibnu Yezîd söyle dedi: Bize Hisâm, babasi Urve'den tahdîs etti (o, söyle demistir): Bana Âise: "Senin Peygamberini yalanlayan ve O'nu vatanindan çikaran Kureys kavmi kadar kendilerine (karsi) harb etmek istedigim hiçkimse yoktur" seklinde haber verdi [133]

121-.....Abdullah ibn Abbâs (R) söyle demistir: Rasûlullah (S) kirk yasinda peygamber gönderildi. Kendisine vahyedilir hâlde Mekke'de onüç sene ikaamet etti. Sonra hicretle emrolunup Medine'ye hicret etti. On yil da orada ikaamet etti. Kendisi altmisüç yasinda iken öldü.

122-..... Abdullah ibn Abbâs (R) -bu senedle gelen hadîste-:
Rasûlullah (S), Mekke'de (vahy geldikten sonra) onüç sene eglendi. Kendi altmisüç yasinda iken de (Medîne'de) vefat etti, demistir [134].

123-.....Bana Imâm Mâlik, Umer ibn Ubeydillah'in âzâdlisi Ebu'n-Nadr'dan; o da Ubeyd'den, yânî Ibn Huneyn'den; o da Ebû Saîd el-Hudrî(R)'den söyle tahdîs etti: Rasûlullah (S) minber üzerine oturdu ve:
— "Sübhesiz bir kul var ki, Allah onu dünyânin güzelliginden kendisine diledigi kadar vermekle, kendi yanindaki âhiret atiyyeleri arasinda muhayyer kildi; o kul da Allah katinda olan seyleri tercih etti" buyurdu.
Bu söz üzerine Ebû Bekr agladi ve:
— Babalarimiz, analarimiz Sana feda olsun, dedi.
Biz Ebû Bekr'in bu sözlerine hayret ettik. Insanlar da hayret edip:
— Bu seyhe bakiniz! Rasûlullah, Allah'in dünyâ güzelliginden vermekle kendi yaninda olan seyler arasinda muhayyer kildigi bir kuldan haber veriyor; bu seyh de: Babalarimizi, analarimizi Sana feda ettik diyor! dediler.
Meger Rasûlullah, o muhayyer kilinan kul imis; Ebû Bekr de bunu hepimizden iyi bilen imis. Rasûlullah (S):
— "Sübhesiz arkadaslik hususunda da, mal harcama hususunda da insanlarin bana en çok vergilisi olan Ebû Bekr'dir. Ümmetimden birini kendime halîl edinecek olaydim, muhakkak Ebû Bekr'i edinirdim, lâkin islâm yüzünden olan kardeslik ve sevgi (sahsî dostluktan üstündür). Mescid'de Ebû Bekr'in küçük kapisindan baska kapanmadik hiçbir kapi kalmasin" buyurdu [135].

124- Bize Yahya ibn Bukeyr tahdîs etti: Bize el-Leys, Ukayl ibn Hâlid'den tahdîs etti: îbnu Sihâb söyle demistir: Bana Urve ibnu'z-Zubeyr haber verdi ki, Peygamber'in zevcesi Âise (R) söyle demistir [136]: Ben babamla anamin Islâm Dîni'ni dîn edinmis olmayarak yasadiklarim hiç hatirlamadim. O zamanlarda Rasûlullah'in gündüzün iki tarafinda, sabah aksam bize gelmedigi hiçbir günümüz geçmezdi. Müslümanlar (Kureys müsrikleri tarafindan) belâya, iskenceye ugratilinca (Rasûlullah sahâbîlerine hicret için izin vermis), Ebû Bekr de Habes diyari tarafina hicret etmek üzere (Mekke'den) çikmisti. Ebû Bekr Berku'l-Gimâd mevkiine ulasinca kendisine Ibnu'd-

Dagine kavustu. Ibnu'd-Dagme Kaare kabilesinin seyyididir [137]. Ebû Bekr'e:
— Yâ Ebâ Bekr, nereye gitmek istiyorsun? diye sordu. Ebû Bekr de:
— Beni kavmim(in ezasi) çikardi. Arzda yürüyüp seyahat etmek ve Rabb'ime ibâdet etmek istiyorum, dedi.
Îbnu'd-Dagme:
— Yâ Ebâ Bekr, senin gibi bir zât yurdundan çikmaz ve (baskalari tarafindan) çikarilmaz. Çünkü sen herkeste bulunmayan (en degerli) bir mali ihsan edersin, hisimlarini ziyaret edip onlarla ilgilenirsin, isini görmekten âciz olan aile ferdlerinin yükünü çekersin, misafiri agirlarsin, hakk engellerine karsi yardim edersin. Simdi ben senin için bir koruyucuyum. Haydi Mekke'ye dön de kendi beldende Rabb'ine ibâdet et, demistir.
Bunun üzerine Ebû Bekr geri dönmüs, Ibnu'd-Dagme de kendisiyle beraber yollanmistir. (Mekke'ye gelince) Ibnu'd-Dagine o aksam Kureys'in seriflerini dolasmis ve onlara:
— Sübhesiz Ebû Bekr gibi biz zât memleketinden çikmaz ve çikarilmaz. Sizler su yüksek sifatlan olan bir adami memleketinden çikarir misiniz; o, kimsede bulunmayan en kiymetli mali ihsan eder; o, hisimlara ziyaret edip onlarla ilgisini devam ettirir; o, aile yükünü çeker; o misafiri agirlar; o, hakk yolunda meydana gelen hâdiselerde insanlara yardim eder, dedi.
Ve böylece Ebû Bekr'i korumasina aldi. Kureys de Ibnu'd-Dagme'nin Ebû Bekr'i emânina almasini reddetmedi. Hakkindaki bu sözlerini yalanlamadi. Kureys ileri gelenleri Ibnu'd-Dagine'ye hitaben:
— Sen Ebû Bekr'e emret! O, kendi evinde Rabb'ine ibâdet etsin, orada namaz kilsin, ne dilerse okusun! Fakat okudugu ile bize ezâ vermesin, okumasini açiktan yapmasin! Çünkü biz, kadinlarimizi ve ogullarimizi fitneye düsürmesinden korkariz, dediler.
Ibnu'd-Dagine Kureys'in bu sözlerini Ebû Bekr'e söyledi. Ebû Bekr de bu sartlara göre evinde Rabb'ine ibâdet etmek, namazini açiktan kilmamak, evinin disinda Kur'ân okumamak suretiyle ikaamet etti.
Bir zaman sonra Ebû Bekr için bunun ziddi bir re'y hâsil oldu da evinin önünde bir mescid yapti. Burada namaz kilmaya ve Kur'ân okumaya basladi. Bunun üzerine.müsriklerin kadinlari ve çocuklari Ebû BekrMn ibâdet ve kiraatine hayret ederek, ona bakmak için birbirlerini itiyor ve onun üstüne atilip düsüyorlardi. Ebû Bekr ince yürekli ve çok aglar bir adamdi. Kur'ân okudugu zaman gözyaslarini tutamazdi. Ebû Bekr'in bu hâli, Kureys müsriklerinin ileri gelenlerini korkuttu da, onlar Ibnu'd-Dagine'ye haber gönderdiler. Ibnu'd-Dagine de onlarin yanina geldi. Kureys:
— Biz Ebû Bekr hakkinda senin onu himayene, evinde Rabb'ine ibâdet etmek üzere müsâade etmistik. Ebû Bekr ise bu siniri geçerek evinin önünde bir mescid yapmis, içinde asikâre namaz kilmaga ve Kur'ân okumaga baslamistir. Dogrusu biz, kadinlarimizin ve ogullarimizin fitneye düsmelerinden korkmusuzdur. Artik sen Ebû Bekr'i bundan nehyet! Eger Ebû Bekr, Rabb'ine kendi evinde ibâdet etmekle yetinirse ibâdet etsin. Eger dayatir da muhakkak namaz ve kiraatini i'lân etmek isterse, ona verdigin ahd ve emânini sana geri vermesini iste! Emîn ol ki, biz sana verdigimiz sözden caymayi çirkin gördük. Fakat biz, Ebû Bekr'in asikâre ibâdet etmesine de söz vermis degiliz, dediler.
Aise söyle dedi: Bunun üzerine Îbnu'd-Dagine, Ebû Bekr'e geldi de:
— Benim sana nasil bir husus üzerine akd yapip söz vermis oldugumu iyice bilmissindir. Simdi sen ya o husus üzerinde yetinirsin,

yâhud da benim ahd ve emânimi bana geri verirsin! Emîn ol ki ben bir kimseye verdigim emânimi bozmus oldugumu Arab milletinin isitmesini arzu etmem, dedi.
Bunun üzerine Ebû Bekr:
— Ben artik senin himayeni sana geri veriyorum! Ben Aziz ve Celîl olan Allah'in himayesine raziyim (O'na siginiyorum), dedi.
Peygamber (S) o gün Mekke'de bulunuyordu. Peygamber, müslü-mânlara:
— "Sizin hicret edeceginiz yurt, iki kara taslik arasinda hurmaliklari olan bir sehir oldugu bana rü'yâmda gösterildi" buyurdu.
Bu hadîsteki "Iki lâbe", "Iki kara taslik"tir. Peygamber'in bu sözü ve tesviki üzerine Medine tarafina hicret edenler hicret etmisti. Habesistan'a hicret edenlerin çogu da (Mekke yoluyla) Medîne'ye dönüp gelmislerdi. Ebû Bekr de Medine tarafina hicrete hazirlanmisti. Fakat Rasûlullah ona:
— "Sabret! Bana da (hicret için) izin verilmesini umarim" buyurdu.
Ebû Bekr de:
— Babam sana feda olsun, böyle bir izin gelmesini umar misin? diye sordu.
Rasûlullah:
— "Evet umarim" diye tasdîk buyurdu.
Bu sebeble Ebû Bekr de Rasûlullah'a hicrette arkadaslik etmek üzere hemen hareket etmekten kendini men' etti. Ayni zamanda Ebû Bekr evinde bulunan en kuvvetli iki hecin devesini dört ay, talh agaci yapragi ile ev içinde besledi, (onlan disariya salivermedi). Semur yapragi, silkilip kurutulmus yapraklardir.
Ibn Sihâb söyle dedi: Urve dedi ki, Âise söyle demistir: Bir gün biz zeval vaktinin ilk saatinde (en sicak zamanda) Ebû Bekr'in evinde oturuyorduk. Ev halkindan biri Ebû Bekr'e:
— Iste Rasûlullah, bize gelmesi mu'tâd olmayan bir saatte, basini bir sargi ile sarmis olarak geliyor! dedi.
Ebû Bekr de:
— Babam, anam O'na kurbân, vallahi mühim bir hâdise olmadikça bu saatte gelmek âdeti degildi, dedi.
Âise, rivayetine devam ederek dedi ki: Rasûlullah geldi, izin istedi. Kendisine içeri girme izni verilip buyurun denildi. Bunun üzerine evimize girdi. Müteakiben Peygamber, Ebû Bekr'e:
— "Yaninda bulunanlari disari çikar!" buyurdu.
Ebû Bekr de (beni, annem Ümmü Rûmân'i ve kizkardesim Es-mâ'yi kasdederek):
— Babam Sana kurbân yâ Rasûlallah! Onlar Senin ehlin ve mahremindir (yabanci yoktur), dedi.
Rasûlullah:
— "Bana (Mekke'den Medine'ye) çikmakhgim için izin verildi"
dedi.
Ebû Bekr de:
— Yâ Rasûlallah, babam Sana kurbân oisun! Ben de sohbetinizde ve maiyyetinizde bulunmak isterim, dedi.1
Rasûlullah:
— "Evet (sen de beraberimde olacaksin)" buyurdu.
Ebû Bekr:
— Babam Sana kurbân yâ Rasûlallah, su iki binek devemden

birini begen al! dedi. Rasûlullah:

— "Ancak bedeliyle alirim" buyurdu [138].

Âise dedi ki: Biz Rasûlullah ile Ebû Bekr'in sefer gereklerini çarçabuk hazirladik. Her ikisi için deriden bir dagarcik içinde bir mik-dâr azik düzenleyip koyduk. Dagarcigin agzi baglanacagi sira Ebû Bekr'in kizi Esma, belinin kusagindan bir parça yirtip ayirdi da, onunla dagarcigin agzini bagladi. Bundan dolayi Esmâ'ya "Zâtu'n-Nitâk" -Kusmeyhenî rivayetinde: "Zâtu'n-Nitâkayn(= Iki kusakli)"- diye isim takildi [139].

Âise dedi ki: Sonra Rasûlullah ile Ebû Bekr Sevr Dagi'ndaki bir magaraya ulastilar ve orada üç gece gizlendiler [140].Her gece yanlarinda Ebû Bekr'in oglu Abdullah gecelerdi. Abdullah maharetli, çabuk anlayisli taze bir gençti. Seher vakti Rasûlullah ile Ebû Bekr'in yanindan çikar, Mekke'de gecelemis gibi Kureys ile sabahlardi. Abdullah, Rasûlullah ile Ebû Bekr hakkinda Kureys müsriklerinin hilelerinden duydugu seyleri ezberler, tâ karanlik basinca gelir, Rasûlullah ile babasina haber verirdi. Ebû Bekr'in kölesi Âmir ibn Fuheyre (o civarda) bol sütlü sagmal koyun sürüsü otlatir ve aksamdan bir müddet geçtiginde o sürüyü Rasûlullah ile Ebû Bekr'in yanlarina getirirdi. Onlar da sagip taze süt içerek gecelerlerdi. O süt, kendi sagmallarinin sütü idi. Ve içine kizgin tas konularak isitilmis (ve biraz pisirilmis) idi. Nihayet gecenin sonunda Âmir ibn Fuheyre (magaranin önüne gelir), sagmal koyunlara seslenir, tekrar otlatmaya götürürdü. Rasûlullah ile Ebû Bekr'in magarada bulunduklari üç gecenin hepsinde Âmir süt isini böyle te'mîn etmistir.

Rasûlullah ile Ebû Bekr (Mekke'de iken) Abd ibnu Adiyy ogullari olan ed-Dîl ogullari'ndan yol kilavuzlugunda maharetli (Abdullah ibn Ureykit adinda) bir kisi îcâr etmislerdi. Bu adam Âs ibn Vâil es-Sehmî ailesi hakkinda yemînli dost olmak üzere elini kana batirmisti [141]. Bu zât hâlâ da Kureys kâfirlerinin dîni üzere idi. Fakat dogruluguna emniyet ve i'timâd ederek Rasûlullah ile Ebû Bekr, develerini ona teslim etmisler ve üç gece sonra develeriyle beraber Sevr Dagi'ndaki magarada bulusmak üzere va'dlesip muahede etmislerdi, bu kilavuz kisi Rasûlullah ile Ebû Bekr'in develeriyle üçüncü gecenin sabahinda Sevr'e, onlarin yanina geldi. Rasûlullah ve Ebû Bekr'le beraber Âmir ibn Fuheyre ve kilavuz Abdullah ibn Ureykit da yollandilar. Kilavuz yolculari alip sahiller yolunu ta'kîb ederek Medine'ye gitmek üzere hareket ettiler.

Ibn Sihâb söyle demistir [142]: Bana Abdurrahmân ibn Mâlik el-Mudlicî -ki o, Surâka ibn Mâlik ibn Cu'sum'un erkek kardesidir- haber verdi. Ona da babasi Mâlik, Surâka ibn Cu'sum'dan söyle derken isittigini haber vermistir: (Hicret kaafilesi Mudlic ogullan sinirindan geçtigi sirada) Kureys kâfirlerinin etrafa saldiklari elçileri bize geldi. Mekkeliler Rasûlullah ile Ebû Bekr'den herbirini öldüren veya esîr eden kimse için ayri ayri mükâfat ta'yîn ediyorlardi,

Surâka dedi ki: Bu günlerde ben, kavmim Mudlic ogullari'nin toplantilarindan birisinde oturuyordum. Bu sirada Kureys adamlarindan bir kisi çikageldi. Biz otururken o ayakta dikildi de:

— Yâ Surâka! Ben biraz önce sahile dogru yollanan birkaç yolcu karaltisi gördüm. Öyle saniyorum ki, bunlar Muhammed ile sahâbîleridir, dedi.

Surâka dedi ki: Ben derhâl bu adamin anlattigi yolcularin Muhammed ile sahâbîleri oldugunu anladim. Fakat (ondan saklamak için) ona:

— Gördügün karaltilar Muhammed'le sahâbîleri degildir. Lâkin sen Fulân ve Fülân kisileri görmüs

olacaksin! Simdi onlar bizim gözlerimiz önünden geçip gittiler, kendilerine âid bir kayip ariyorlar, dedim.

Sonra (hareketimi meclistekilere sezdirmemek için) bir müddet daha mecliste eglendim. Sonra kalkip evime girdim. Cariyeme atimi alip çikarmasini ve yüksek tepenin arkasinda beni beklemesini emrettim. Ben de kargimi alarak evimin arka tarafindan çiktim. Ve kargimin (pariltisini gizlemek için) alt tarafini yerde sürüklemis, üst tarafini da asagiya dogru tutmustum. Nihayet atimin yanma geldim, üstüne bindim ve beni gayeme yaklastirmasi için hayvani dört nala kaldirdim. Sonunda Rasûlullah ile sahâbîlerine yetisip yaklastim. Bu sirada atim sürçüp kapaklandi. Ben de atimdan düstüm [143]. Fakat hemen toparlanip kalktim ve elimi ok kuburumun içine uzattim, ondan fal kalemlerini çikardim [144]. Muhammed'le sahâbîlerine zarar verir miyim, yoksa vermez miyim? diye onlarla fal baktim. Fal neticesinde hoslanmadigim sey (yânî zarar veremeyecegim hususu) çikti. Bunun üzerine ben yine atima bindim. Fal oklarinin aykiri çikmasina ragmen, ben onlara isyan edip, atimi yine dört nala kaldirdim. At beni onlara yaklastiriyordu. Nihayet Rasûlullah'in okudugunu isittim. Rasûlullah arkasina dönüp bakmiyordu. Ebû Bekr ise arkasina çok dönüp bakiyordu. Rasûlullah'in okudugunu isittigim sirada atimin iki ön ayagi yere (kum içine) batti. Hattâ bu batis dizlerine kadar eristi. Ben de attan düstüm. Sonra ben hayvani kalkmaga zorladim. O da kalkmaga çalisti. Fakat bir türlü ayaklarini çikarmaya gücü yetismedi. Hayvan (zorlukla homurdanarak) kalkip dogrulunca da hemen iki ayaginin gömülen izinden göge dogru ates dumani gibi bir duman yükselip dagildi. Bunun üzerine ben fal oklariyle tekrar fal baktim. Yine hoslanmadigim surette çikti. Sonra ben Muhammed'le sahâbîlerine:

— el-Emân! diye haykirdim [145].

Bunun üzerine durdular. Ben de atima binerek tâ yanlarina vardun. Rasûlullah ve sahâbîlerini taarruzumdan koruyan bunca hârikalarla karsilastigim su anda gönlümde kesin bir kanâat hâsil oldu ki, Rasûlullah'in isi ve peygamberlik da'vâsi yakinda zahir olup zafere ulasacaktir. Bu kanâat üzerine O'na:

— Kavmin Kureys, Sen'in öldürülmen veya esîr alinman hakkinda mükâfat ta'yîn etmislerdir, dedim.

Ve Kureys'in, kendisine ve sahâbîlerine karsi ne kadar fenalik yapmak istediklerini birer birer onlara haber verdim. Ve kendilerine yol azigi ve yol metâ'i arzettim. Fakat benden birsey almadilar ve hiç-birsey de almak istemediler. Yalniz Rasûlullah bana:

— "(Yâ Surâka!) Bizim yolculugumuzu gizle!" dedi.

Bunun üzerine ben Rasûlullah'tan hakkimda bir emânnâme yazmasini istedim. Rasûlullah da Âmir ibn Fuheyre'ye emretti. Âmir de bir deri parçasina yazip verdi. Bundan sonra Rasûlullah, maiyyetiyle yoluna devam etti [146].

Ibn Sihâb söyle demistir: Bana Urvetu'bnu'z-Zubeyr haber verdi ki, Rasûlullah yolda müslümânlardan deve süvârîsi bir kaafile içinde gelmekte olan Zubeyr ibnu'l-Avvâm'a kavustu. Bu kaafile Sam'dan gelmekte olan tacirlerdi. Zubeyr, Rasûlullah ile Ebû Bekr'e beyaz maslahlar giydirdi [147].

Medine'de müslümânlar, Rasûlullah'in Mekke'den yola çiktigini isitmisler ve karsilamak için her

sabah kusluk vakti Harre mevkiine çikarak ögle sicagi basincaya kadar Rasûlullah'in gelmesini bekliyorlardi. Yine bir gün müslümânlarin beklemeleri uzadiktan sonra dönmüslerdi. Evlerine girdikleri sirada Yahûdîler'den bir kisi, kendisine âid bir ise bakmak üzere Yahûdî kulelerinden bir kulenin üstüne çikip yüksekten uzaklara bakmakta iken, Rasûlullah ile sahâbî-lerini, beyazlar giymis olduklari hâlde -sicaktan meydana gelen serap ve sis manzaralarini yararak geldiklerini gördü. Artik Yahûdî bu muhtesem gelisi saklamaya muktedir olamayarak, yüksek sesiyle:

— Ey Arab cemâati! Beklemekte oldugunuz nasibiniz ve devletliniz iste geliyor! diye haykirdi.

Bu sesi isiten bütün müslümânlar, silâhlarina sarilarak evlerinden firlayip Rasûlullah'i karsilamaya kostular. Ve Harre denilen kara taslik yolunda Rasûlullah'a kavustular. Rasûlullah simdi maiyyetiyle ve karsilayicilariyle Medine'nin sag tarafina (Kubâ yönüne) dogru meyledip yollandi. Nihayet Rasûluîlah, maiyyetiyle beraber Harise ogullarindan Amr ibn Avf ailesinin yurduna indi. Ve onlara (onlarin basinda bulunan Kulsüm ibn Hidm'e) misafir oldu. Küba'ya varis rebîu'I-evvel ayinin bir pazartesi gününe tesadüf etmisti [148].

Karsilayicilara karsi kabul merasimini Ebû Bekr yapmis ve konusmustu. Rasûlullah ise sükût edip bir tarafa oturmustu. Hattâ En-sâr'dan Rasûlullah'i evvelce görmeyerek Küba'ya gelenler, Ebû Bekr'i (Sâm ticâreti münâsebetiyle) tanidiklarindan, evvelâ ona selâm veriyorlardi. Tâ ki, Rasûlullah'a günes isabet edip de hemen Ebû Bekr varip, kendi ridâsiyle Rasûlullah'iri üzerine gölgelik yapinca, o zaman Rasûlullah'i herkes tamdi.

Rasûlullah, Amr ibn Avf ogullari'nda on küsur gece misafir kaldi. Bu müddet zarfinda Takva üzerine kurulan mescid kuruldu ve Rasûlullah ve mescid içinde namaz kildi [149].

Sonra Rasûlullah devesine bindi. Muhacirler'den ve Ensâr'in karsiiayicilarindan meydana gelen bir kalabalik, beraberinde yürümek suretiyle, sevinç gösterilen yaparak Medine'ye hareket etti. Nihayet Medine'ye vardiginda devesi, Rasûlullah'in Medine'deki mescidinin yerinde çöktü. Burasini müslümânlar o sirada namaz kilma yeri edinmislerdi. Daha evvel de Sa'd ibn Zurâre'nin terbiyesinde bulunan Süheyl ve Sehl adli iki yetîm çocuga âid olup hurma kurutacak harman yeri idi. Rasûlullah'in devesi bu arsaya gelip çökünce, Rasûlullah:

— "însâallah burasi bizim menzilimiz ve makaamimizdir" buyurdu.

Bilâhare Rasûlullah, bu iki genci da'vet edip, burasini mescid yapmak üzere deger bahâsiyle onlardan satin almak istedi. Gençler:

— Yâ Rasûlallah, burasini biz Sana bagislariz, dediler.

Fakat Rasûlullah, çocuklardan hibe suretiyle almak istemedi. Nihayet ta'yîn edilen bir bedelle satin aldi. Sonra mescidi bina etti. Mescidin insâsi sirasinda Rasûlullah, sahâbîleriyle beraber mescid duvarlarina kerpiç tasimaya basladi. Tasirken de su beyitleri okudu:

Haza '1-himâlu lâ himâle Hayber Hazâ eberru Rabbena ve athar

Inne '1-ecre ecru 'î-âhire Ferhami'î-Ensâra ve'î-Muhâcire (- Ey Rabbimiz, yüklenip tasidigimiz su balçiktan düzülmüs ham kerpiç yükü, Hayber'in hurma hamulesi degildir. Bu ondan daha hayirli ve daha temizdir. Sübhesiz ki hayirli ücret, âhiret ücretidir. Yâ Rabb, sen Ensâr'a ve Muhâcirler'e merhamet eyle) diyordu..

Rasûlullah, müslümânlardan ismi bize bildirilmeyen bir sâirin siirini misâl olarak insâd etmistir.

Ibn Sihâb ez-Zuhrî: Rasûlullah'in bu beyitten baska tam bir siirin bir beytine misâl olarak getirip

insâd ettigi, hadîslerde bize ulasmadi, demistir .

125-.....Hisâm, babasi Urve'den ve Fâtima bintu'l-Munzir'den; onlar da Esmâ(R)'dan tahdîs etmistir (Esma söyle demistir): Ben Peygamber (S) ile Ebû Bekr için Medine'ye gitmek istedikleri zaman bir sofra hazirladim. Babama:
— Sofranin agzini baglayacak, kusagimdan baska birsey bulamiyorum, dedim.
Babam:
— Kusagini ikiye böl, dedi.
Ben de öyle yaptim da iste bundan dolayi ben "Zâtu'n-Nitâkayn = Iki kusakli" diye isimlendirildim [151]
.

126-.....Ebû Ishâk söyle demistir: Ben el-Berâ ibn Âzib(R)'den isittim, o söyle dedi: Peygamber (S) Medine'ye yönelip hareket ettigi zaman, yolda kendisim Surâka ibnu Mâlik ibn Cu'sum ta'kîb etti. Peygamber de onun aleyhine beddua etti. Bunun üzerine onun atinin ayaklari yere batti. Surâka, Peygambere:
— Benim için Allah'a duâ et, ben sana zarar vermeyecegim, dedi.
Peygamber de onun lehine duâ etti.
Râvî dedi ki: Rasûlullah yolda susadi da bir çobana ugradi. Ebû Bekr:
— Ben bir kap alip onun içine az bir mikdâr süt sagdim, onu Peygamber'e getirdim ve kendisi bundan içti; ben de bundan hosnûd oldum, demistir [152].

127- Bana Zekeriyyâ ibn Yahya, Ebû Usâme'den; o da Hisâm ibn Urve'den; o da babasi Urve'den; o da Esmâ(R)'dan olmak üzere tahdîs etti. Esma (Mekke'de iken) oglu Abdullah ibnu'z-Zubeyr'e hâmile olmustu. Esma dedi ki: Ben gebelik müddetini tamamlamis olarak Mekke'den çiktim ve Medine'ye geldim, Küba'ya indim. Abdullah'i orada dogurdum. Sonra onu Peygamber'e getirdim de kucagina koydum. Bunun üzerine Rasûlullah bir hurma istedi. Onu çignedikten sonra çocugun agzina tükürdü. Bu suretle oglumun midesine ilk inen sey, Rasûlullah'm tükrügü oldu. Sonra Rasûlullah bir hurma çignemiyle çocugun damagini ogdu. En sonra çocuga duâ etti, ona bereket ve saadet diledi. Ve böylece Abdullah ibnu'z-Zubeyr (hicretten sonra Medine'deki) müslümân aileleri içinde ilk dogan çocuk oldu.
Bu hadîsi Alî ibn Mushir'den; o da Hisâm'dan; o da babasi Urve'den; o da Esma'dan senediyle rivayet etmekte Zekeriyyâ ibnu Yah-yâ'ya.Hâlid ibn Mahled mutâbaat etmistir. Bunda: Esma, Peygam-ber'in yanina gebe olarak hicret etti, ifâdesi vardir [153].

128-.....Âise (R) söyle demistir: (Medine'de) Islâm içinde ilk dogan çocuk Abdullah ibnu'z-Zubeyr'dir. Onu Peygamber'e getirdiler, Peygamber bir hurma aldi da onu çignem yapti, sonra da onu çocugun agzinin içine soktu.. Böylece çocugun karnina ilk giren sey, Peygamber'in tükrügüdür [154]
.

129-.....Enes ibn Mâlik (R) söyle demistir: Allah'in Peygamberi Mekke'den Medine'ye, Ebû Bekr'i bineginin arkasina bindirmis olarak geldi. Ebû Bekr, (saç ve sakali agardigindan) ihtiyar (görünüyor, ticâret için gelip gittiginden de) taniniyordu. Allah'in Peygamberi ise (saçi agarmadigmdan) genç görünüyor, taninmiyordu.

Râvî dedi ki: Herhangi bir kimse Ebû Bekr'le karsilasir da:

— Yâ Ebâ Bekr! Su önündeki adam.kimdir? diye sorar. O da:

— Bu adam beni dogru yola hidâyet eden kimsedir, diye cevâb verirdi.

Zanneden kimse, Ebû Bekr'in bu sözle ancak maddî olan yolu kasdettigini sanir. Hâlbuki Ebû Bekr bu sözündeki yol ile, ancak hayir yolunu kasdediyordu. Ebû Bekr bir ara arkasina döndü ve birden kendilerine yetismis olan bir süvariyi (yânî Surâka'yi) gördü. Bunun üzerine:

— Yâ Rasûlallah, iste bir süvari bize yetisti, dedi. Allah'in Peygamberi geriye döndü de:

— "Yâ Allah! Onu düsür" dedi.

Bu duâ üzerine at onu yere atti. Sonra at homurdanarak ayaga kalkti.. Bu düsme ardindan Surâka:

— Ey Allah'in Peygamberi, ne dilersen emret, dedi. Peygamber ona: . .

— "Sen yerinde dur, arkamizdan bize yetisecek hiçbir kimseyi birakma" buyurdu.

Râvî Enes dedi ki: (Ne garîbdir ki) Surâka bir gündüzün evvelinde Allah'in Peygamberi aleyhine çalisan, O'nun canina kasdeden bir kimse iken, o gündüzün sonunda O'nun hayâtini müdâfaa eden bir silâh mesabesinde olmustur!

Nihayet Rasûlullah Harre tarafinda konak etti. Oradaki ikaa-metinden sonra Ensâr'a (yâni dayilari olan Neccâr ogullan'na) haber gönderdi. Onlar silâhlanarak Allah'in Peygamber'ine ve Ebû Bekr'e geldiler de, bunlar selâm verdiler ve:

— (Buyurunuz!) Düsmanlarinizdan emîn, dostlariniz tarafindan itaat edilmis iki kimse olarak develerinize bininiz, dediler.

Bunun üzerine Allah'in Peygamberi devesine bindi. Ebû Bekr de arkasinda, deve üstünde vaziyet aldi. Bu silâhli kuvvetler, Pey-gamber'le Ebû Bekr'in develeri çevresini kusattilar. (Bu suretle düzülen kaafile Medine'ye dogru yollandi.) Bu sirada Medine'de:

— Allah'in Peygamberi geldi, Allah'in Peygamberi geldi! denildi.

Artik herkes yükseklere çikip O'na bakiyor ve:

— Allah'in Peygamberi geldi, Allah'in Peygamberi geldi! diyorlar ve sevinç gösterileri yapiyorlardi.

Bu sevinç içinde ilerleyip gelen Peygamber, nihayet Ebû Eyyûb'un evinin yanina indi. Su muhakkak ki, Peygamber orada kendi ailesi ferdlerine bâzi sözler söylüyordu. Tam bu esnada O'nun konusmasini Abdullah ibn Selâm isitti. Kendisi, ailesine âid olan bir hurmalikta onlara hurma topluyor hâldeydi. Hemen onlar için toplamakta oldugu hurmalari orada birakivermeye acele etti de topladigi hurmalar beraberinde olarak Peygamber'in yanma geldi. Allah'in Peygamberi 'nden ilk defa olarak konusmasini isitti. Sonra tekrar kendi ailesinin yanina döndü.

Allah'in Peygamberi devesinden indikten sonra (Abdulmuttalib'in anasi Selmâ kadin yönünden hisimlarini kasdederek):

— "Hisimlarimiz evlerinden hangisinin evi daha yikindir?" diye sordu.

Neccâr ogullarindan Ebû Eyyûb:

— Ey Allah'in Peygamberi, benim evim yakindir! îste su, evimdir, su'da kapisidir, diye gösterdi.

Peygamber:

— "Öyle ise haydi git de bizim için yatip istirahat edecek bir yer hazirla!" buyurdu.

Ebû Eyyûb hemen gidip geldi de Peygamber'le Ebû Bekr'e hitaben:
— Yüce Allah'in bereketi üzerine ikiniz de kalkip buyurunuz! dedi.
Allah'in Peygamberi Ebû Eyyûb'un evine gelince, Abdullah ibn Selâm da geldi ve sunlari söyledi:
— Sehâdet ederim ki, sen Allah'in Rasûlü'sün ve sen hiç sübhe-siz hakki getirdin. Yahudiler benim kendilerinin seyyidi ve seyyidle-rinin oglu oldugumu, onlarin en bilgilisi ve en bilginlerinin oglu oldugumu bilmislerdir. Onlari çagir da, onlar benim müslümân oldugumu bilmeden Önce, beni onlardan sor (mevki'imi tezkiye ve tas-dîk ettir). Çünkü Yahudiler eger benim müslümân oldugumu bilirlerse, benim hakkimda bende bulunmayan seyler söyleyip bana iftira ederler, dedi.
Bunun üzerine Allah'in Peygamberi (Abdullah ibn Selâm'i bir tarafa gizledikten sonra) Yahûdîler'e haber gönderip çagirdi. Yahudiler gelip huzuruna girdiklerinde, Rasûlullah (S):
— "Ey Yahûdîcemâati, size veyl olsun, Allah'a ittikaa ediniz. Kendisinden baska ilâh olmayan Allah'a yemîn ederim ki, sizler benim Allah'in hakk rasûlü oldugumu ve benim hakkdîni getirmis oldugumu muhakkak pek iyi bilmektesinizdir. Onun için müslümân olunuz" buyurdu.
Yahudiler:
— Biz senin peygamber oldugunu bilmiyoruz, dediler.
Bu sözü Peygamber'e üç defa söylediler. Sonra Peygamber onlara:
— '-Sizin içinizde Abdullah ibn Selâm var, o nasil adamdir?" diye sordu.
Yahudiler:
— O bizim seyyidimiz ve seyyidimizin ogludur; en bilgilimiz ve en bilgilimizin ogludur, dediler.
Peygamber:
— "Abdullah ibn Selâm müslümân olursa sizler ne dersiniz?" diye sordu.
Yahudiler:
— Hâsâ Allah'a! Abdullah ibn Selâm hiçbir vakit müslümân olmaz! dediler.
Peygamber yine:
— "Abdullah ibn Selâm müslümân olursa sizler ne dersiniz?" buyurdu.
Yahudiler:
— Hâsâ Allah'a! Abdullah hiçbir vakit müslümân olmaz! dediler.
Peygamber üçüncü defa:
— "Abdullah ibn Selâm müslümân olursa sizler ne dersiniz?" diye sordu.
Yahudiler de üçüncü defa:
— "Hâsâ Allah'a! Abdullah ibn Selâm hiçbir vakit müslümân olacak degildir, dediler.
Bu sefer Peygamber, Abdullah ibn Selâm'a hitaben:
— "Yâ Ibne Selâm, bulundugun yerden bunlarin önüne çik!" buyurdu.
Abdullah, sakli bulundugu yerden çikarak:
— Ey Yahûdî cemâati! Allah'tan itükaa edip korkun! Kendisinden baska hiçbir ilâh olmayan Allah'a yeminle söylüyorum ki, sizler O'nun Allah'in Rasûlü oldugunu ve O'nun hakk dîn getirdigini muhakkak iyi bilmektesiniz, dedi.
Yahudiler de ona karsi:
— Sen yalan söyledin, dediler.
Bu çeliskili sözleri üzerine Rasûlullah, Yahûdîler'i huzurundan disari çikardi [155]

130-.....ibn Cureyc söyle demistir: Bana Ubeydullah ibn Umer, Nâfi'den; yânî o da Ibn Umer'den haber verdi; o söyle demistir: Umer ibnu'l-Hattâb (R) ilk Muhâcirler'e Beytu'l-mâlden dört mevsim veya dört yilda dörtbin dirhem ta'yîn etti. Ibn Umer için de üçbinbes-yüz dirhem ta'yîn etti.
Umer ibnu'l-Hattâb'a:
— Ibn Umer de Muhacirler'dendir; onun tahsisatini dörtbinden niçin eksilttin? denildi.
Bunun üzerine Umer:
— Ibn Umer'i ancak ana-babasi hicret ettirmislerdir, deyip: O kendi kendine muhacir olan kimse gibi degildir, gerekçesini söylüyordu [156].

131-.....Buradaki iki ta'rîkten birinde el-A'mes söyle demistir: Ben Sakîk ibn Seleme'den isittim, söyle dedi: Bize Habbâb tah-dîs edip söyle dedi: Bizler Rasûlullah'm maiyyetinde Allah'in cihetini, yânî rizâsini arayarak (Medîne'ye hicret ettik, ecrimiz (va'di geregince) Allah'a vâcib oldu. Yol arkadaslarimizdan bunun ecrinden hiç-birsey yemeden âhirete geçenler vardir. Bunlardan biri Mus'ab ibn Umeyr'dir. O, Uhud günü sehîd edilmisti de biz onu, içinde kefenleyecegimiz hiçbirsey bulamamis, ancak ak ve kara çubuklu ve kalemli bir ihram bulmustuk. (Biz sehidi onunla kefenlemeye çalisiyorduk.) Bu alacali ihramla basini örttügümüz zaman ayaklari meydana çikiyor; ayaklarini örttügümüzde de basi meydana çikiyordu. Bu yokluk karsisinda Rasûlullah (S) bize bu ihrâmh sehidin basim örtmemizi, ayaklarinin üzerine de izhir otundan koymamizi emretti. Bizden, kendilerine hicret meyvesi ulasan ve bu meyveyi devsirenler de vardir [157].

132-.....Muâviye ibn Kurre söyle demistir: Bana Ebû Mûsâ el-Es'arî'nin oglu Ebû Burde tahdîs edip söyle dedi: Abdullah ibn Umer bana:
— Sen babam Umer'in, senin baban Ebû Musa'ya dedigi seyi biliyor musun? dedi.
Ben:
— Hayir bilmiyorum, dedim.
Abdullah ibn Umer söyle dedi: Benim babam senin babana:
— Yâ Ebâ Mûsâ, Rasûlullah'la maiyyetinde Islâm'a girmemiz, O'nun beraberinde hicret etmemiz, O'nun beraberinde cihâd etmemiz ve O'nun beraberinde yaptiklarimizin hepsinin bizim lehimize sabit olmasi ve Rasûlullah* tan sonra yaptigimiz amellerin hepsi de basa-bas müsâvî olmasi, yânî lehimize ve aleyhimize birsey sabit olmamasi seni sevindirir mi? dedi.
Buna karsi benim babam (dogrusu: Senin baban):
— Hayir (bu beni sevindirmez). Vallahi biz Rasûlullah'tan sonra da cihâd etmis, namaz kilmis, oruç tutmus ve daha birçok hayir ameli islemisizdir. Ve bizim ellerimizle birçok beser Islâm Dîni'ne girdi. Biz elbette bu amellerimizin sevabini da ümîd ediyoruz, dedi.
Bunun üzerine babam Umer:
— Fakat ben, Umer'in nefsi elinde bulunan Allah'a yemîn ederim ki, Rasûlullah'in beraberinde yaptigimiz amellerin bizim için sabit olup sevabinin bize ulasmasini, lâkin O'ndan sonra yaptigimiz herbir amelden de basa bas müsâvî olarak (yânî ne lehimize, ne de aleyhimize birsey sabit olmayarak) kurtulmamizi çok arzu etmisimdir, dedi.
(Ebû Burde dedi ki:) Ben, Ibn Umer'e:
— Sübhesiz senin baban Umer, Allah'a yemîn ederim ki, benim babam Ebû Musa'dan hayirlidir,

dedim [158].

133-..... Ebû Usmân en-Nehdî söyle demistir: Ben îbn Umer(R)'den isittim: Ibn Umer için: O babasi Umer'den önce hicret etti denildigi zaman, bu sözden öfkelenerek söyle demistir:
Ben ve babam Umer, Rasûlullah'in huzuruna geldik ve kendisini gündüz uykusu uyurken bulduk. Bunun üzerine tekrar konak yerimize döndük. Biraz sonra Umer beni gönderdi de:
— Git bak bakalim, Rasûlullah uyanmis mi? dedi.
Ben Rasûlullah'a geldim ve huzuruna girdim de kendisiyle bey'-at ettim. Sonra babam Umer'in yanina gittim ve ona Rasûlullah'in uyanmis oldugunu haber verdim. Akabinde hizli hizli yürüyerek Ra-sûlullah'a gittik. Nihayet babam Umer, Rasûlullah'in yanma girdi de, O'nunla bey'at yapti. Sonra ben Rasûlullah ile (ikinci defa) bey'-atlastim [159].

134-.....Ebû Ishâk söyle demistir: Ben el-Berâ ibn Âzib(R)'den isittim, tahdîs edip söyle dedi: Ebû Bekr, babam Âzib'den bir binek devesi satin aldi. Ben o deveyi Ebû Bekr'le beraber onun evine tasidim.
Râvî dedi ki: Bu sirada Âzib, Ebû Bekr'e, Rasûlullah'in hicret yürüyüsünü sordu. Ebû Bekr söyle dedi:
Bizim üzerimize gözcüler tutuldu. Biz (üç gün sonra) geceleyin (magaradan) yola çiktik. O gecemizi ve gündüzümüzü sür'atle yürüdük. Nihayet günes gündüzün ortasina gelip dikildi. O sirada gözümüze büyük bir kaya göründü. Onun yanina geldik. Onun biraz gölgesi vardi.
Ebû Bekr dedi ki:
Ben Rasûlullah için beraberimde bulunan bir postekiyi yere dö-sedim. Sonra Peygamber onun üzerine yatti. Ben de onun etrafinda olan seyJeri bakip arastirmak üzere gittim. Bu sirada bir çobanla karsilastim ki, çoban küçük koyun sürüsü içinde bizim istedigimiz gibi o kayanin gölgesinden faydalanmak isteyerek, ona dogru gelmektedir. Ben çobana:
— Sen kimin çobanisin ey delikanli? diye sordum. O:
— Fulân kimsenin çobaniyim, dedi. Ben ona:
— Senin koyunlarinda süt var mi? dedim. O:
— Evet vardir, dedi. Ben ona:
— Süt sagar misin? dedim. O:
— Evet sagarim, dedi ve sürüsünden bir koyun tuttu. Ben ona:
— Memesi üzerindeki kil, toprak ve pislikleri silkele, dedim. Ebû Bekr dedi ki:
Çoban biraz süt sagdi. Benim yanimda da Rasûlullah'a su içir-digim deriden bir su kabi bulunuyordu ve agzi üzerinde bir bez parçasi vardi. Sütün üzerine biraz da su döktüm, hattâ kabin asagisi biraz sogudu. Sonra bunu Peygamber'e getirdim de:
— Yâ Rasûlallah, bu sütü iç! dedim.
Rasûlullah içti, ben de bundan hosnûd oldum. Sonra hareket ettik. Bizi arayicilar izimiz üzerinde idiler.
el-Berâ dedi ki: Ben Ebû Bekr'in beraberinde olarak onun ailesi yanina girdim. Birden kizi Âise'yle karsilastim ki, o kendisine atesli bir hastalik isabet etmis oldugu için yatmakta idi. Bu esnada

babasini gördüm ki, onun yanma gitti de kizinin yanagindan öptü ve:
— Nasilsin ey kizcagizim? Dedi [160].

135-.....Peygamber'e hizmet eden Enes (R) söyle demistir: Peygamber (S) Medine'ye geldi. Onun sahâbîleri içinde Ebû Bekr'den baska saç ve sakali kirçil kimse yoktu. Ebû Bekr saç ve sakalini kina-ve ketem bitkisi ile gihfladi, yâni saçlarini boyadi. Ve Duhaym söyle dedi: Bize el-Velîd tahdîs etti. Bize el-Evzâî tahdîs etti: Bana Ebû Ubeyd, Ukbe ibnu Vessâc'dan tahdîs etti. Bana Enes ibn Mâlik (R) tahdîs edip söyle dedi: Peygamber (S) Medine'ye geldi. Ebû Bekr, O'nun (Muhacir olarak gelen) sahâbîlerinin en yaslisi idi. (Onun saç ve sakalinin siyahligina beyaz karismisti.) Ebû Bekr, kina ve ketem karisigi ile saçlarini boyadi da saçlarinin kirmiziligi siyaha yakin derecede siddetli, koyu renkli oldu [161].

136- Bize Esbag ibnu'l-Fefec tahdîs etti: Bize Abdullah ibnu Vehb, Yûnus ibn Yezîd'den; o da îbn Sihâb'dan; o da Urve ibnu'z-Zubeyr'den; o da Âise'den söyle tahdîs etti: Ebû Bekr (R), Kelb ogullari kabilesinden bir kadinla evlendi ki, o kadina Ümmü Bekr denili-rid. Ebû Bekr, Medîne'ye hicret ettigi zaman bu kadini bosadi da, sonra o kadini, kadinin amca oglu (Ebû Bekr Seddâd ibni'l-Esved ibn Abdi's-Sems ibn Mâlik ibn Ceûne) zevcelige aldi. Iste o, (Bedir'-de öldürülüp de Peygamber'in kuyuya attigi) Kureys kâfirlerine mersiye olarak su kasideyi söyleyen sâirdir [162]:
Ve mâ zâ bi'1-kalîbi kalibi Bedrin Mine's-sîzâ tüzeyyenu bi's-senâmi Ve mâ zâ bi'1-kalîbi kalibi Bedrin Mine 'î-kaynâti ve 's-serbi 'I-kirâmi Tuhayyî bi's-selâmeti Ümmü Bekrin Ve hel lî ba'de kavmi bin selâmi Tuhaddisuna'r-Rasûlu bi-en senahyâ Ve keyfe hayâtti esdâin vehâmi

137-.....Bize Hemmâm ibn Yahya, Sabit el-Bunânî'den; o da Enes'ten tahdîs etti ki, Ebû Bekr (R) söyle demistir: Ben Peygam-ber(S)'le beraber magaranin içinde bulunurken basimi yukariya kal-dirdigim zaman üstümüzde bizi aramaga çikan müsriklerin ayaklarini gördüm de:
— Ey Allah'in Peygamberi! Bunlardan bâzisi gözünü asagiya egmis olsa, muhakkak bizi görecektir, dedim.
O:
— "Sus yâ Ebâ Bekr! Biz, üçüncüleri Allah olan iki kisiyiz!" buyurdu [163].

138-.....Ebû Saîd el-Hudrî (R) tahdîs edip söyle demistir: Bir bedevî, Peygamber'e geldi de O'na hicretten (yânî çölden Medîne'ye hicret etmekten) sordu. Peygamber (S) ona:
— "Sakin hicrete kalkisma! Çünkü hicret isi çok çetindir. Senin develerin var mi?" buyurdu.
.Bedevî:
— Evet vardir, dedi. Peygamber:
— "Sen onlarin zekâtini veriyor musun?" dedi. Bedevî:
— Evet veriyorum, dedi. Peygamber:
— "Sen o develerin sütünden baskalarinin da faydalanmasi için onlari baska kimselere muvakkaten veriyor musun?" dedi.

Bedevi:
— Evet veririm, dedi. Peygamber:
— "Develerin su basina gelmeleri gününde oradaki fakirlere sütlerinden sagip içiriyor musun?" dedi.
Bedevi:
— Evet içiririm, dedi. Peygamber:
— "Öyle ise sen denizlerin (yânî sehirlerin) ötesinde çalis! Çünkü Allah senin isinden hiçbirsey eksik birakmaz (çölde de sana verir)" buyurdu [164].

45- Peygamber(S)In Ve Sahâbîlerinin Medine'ye Gelisleri Babi [165]

139-.....Ensâr'dan el-Berâ ibn Âzib (R): Bize ilk önce hicret edip gelenler Mus'ab ibn Umeyr ve Ibnu Ümmi Mektûm'dur. Sonra bize Ammâr ibn Yâsir ile Bilâl (R) geldi, demistir.

140-.....Ebû Ishâk söyle demistir: Ben el-Berâ ibnu Âzib(R) den isittim, o söyle dedi: Bize ilk önce hicret edip gelenler Mus'ab ibn Umeyr ve Ibnu Ümmi Mektûm'dur. Bu ikisi Medine müslümân-Iarina Kur'ân okuturlardi. Sonra Bilâl, Sa'd ibn Ebî Vakkaas, Ammâr ibn Yâsir hicret ettiler. Daha sonra Umer ibnu'l-Hattâb, Pey-gamber'in sahâbîlerinden yirmi kisi ile bize hicret edip geldi. Bunlardan sonra da Peygamber (S) -Ebû Bekr ve Âmir ibn Fuheyre ile- hicret edip geldi. Artik ben Medîne halkinin Rasûlullah'm gelmesiyle ferahlandigi gibi hiçbirseyle ferahlandigini görmedim. Hattâ (Neccâr ogul-îari'ndan) genç kizlar: "Rasûlullah geldi" cümlesini söyleyip sevinmeye basladilar. Ben de Rasûlullah hicret edip gelmeden önce el-Mufassal grubundan sayilan birtakim sûrelerle beraber "Sebbih ismeRabbike'l-a'lâ" Sûresi'ni okumustum [166].

141-.....Âise (R) söyle demistir: Rasûlullah (S) Medine'ye hicret edip geldiginde babam Ebû Bekr ile Bilâl sitmaya tutulmustu. Âise dedi ki: Ben Ebû Bekr ve Bilâl'in yanlarina girdim de:
— Ey babacigim, kendini nasil hissediyorsun? Yâ Bilâl, kendini nasil buluyorsun? diye sordum.
Âise dedi ki: Ebû Bekr'i sitma atesi yakalayinca, su beyti okurdu:
Kulîu'mrün musabbahun S ehiihî Ve'î-mevîu ednâ min sirâki na'lihf
Yesrib diyarinda her kisi âliesi içinde mes'ûd sabahlamisken, öliim insana ayakkabisinin bagindan daha yakindir (yâni ölüm ansizin yakalar da aksama diri birakmaz)]
Bilâl de kendisinden humma nevbeti siyrilinca sesini yükselterek su beyitleri söylerdi:
Ela îeyte si'rî heî ebîîenne leyleîen Bi-vâdin ve havli izhirun ve celîlu Ve hel enden yevmen miyâhe Mecennetin Ve hel yebduven lî Sâmeiun ve Tafîlu
(= Sunu bilmek isterim ki: Mekke vâdîsinde etrafimi izhir ve celîl otlari sararak bir gece olsun geceler miyim? Bir gün gelip de Ukâz'daki Mecenne sularinin basina varir miyim? Mekke'nin Sâme ve Tufeyl Daglan acaba bir kerre daha bana görünürler mi?)
Âise dedi ki: Ben Rasûlullah'a geldim de onlarin bu hâlini kendisine haber verdim. Bunun üzerine Rasûlullah (S):
— "Yâ Allah, bize Mekke'yi sevdirdigin gibi Medine'yi de sevdir, yâhud onu daha çok sevdir. Ve

Medine'nin havasini bizim için saglamlastir. Medine'nin sâ' ve müdd ölçekleri hakkinda bize bereket ihsan eyle! Medine'nin sitmasini naklet de onu Mekke'nin Cuh-fesinde tut!" diye duâ etti [167].

142-.....Urve ibnu'z-Zubeyr tahdîs etti ki, kendisine Ubeydullah ibn Adiyy ibn Hiyar haber verip söyle demistir: Ben Usmân'-in huzuruna girdim. Usmân sehâdet kelimelerini söyledikten sonra söyle dedi:
— Amma ba'du; sübhesiz Allah, Muhammed'i hakk dîn ile peygamber gönderdi. Ben de Allah'a ve O'nun Rasûlü'ne icabet edenlerden ve Muhammed'in gönderildigi esâslara îmân edenlerden oldum. Sonra iki kerre hicret ettim. Rasûlullah'in dâmâdhgina nâiî oldum ve kendisiyle bey'atlastim. Allah'a yemîn ederim ki, Yüce Allah O'nu vefat ettirinceye kadar ben O'na âsî de olmadim, O'nu aldatmadim da- [168].
Râvî Suayb'e, Ishâk ibn Yahya el-Kelbî el-Himisî mutâbaat edip, bana ez-Zuhrî bunun benzerini tahdîs etti, demistir.

143-.....Ibn Sihâb söyle demistir: Bana Ubeydullah ibnu Abdillah haber verdi; ona da Ibn Abbâs söyle haber vermistir: Abdur-rahmân ibn Avf, Umer'in yaptigi son haccda Minâ'da iken kendi ailesi yanina döndü ve orada beni buldu. Abdurrahmân dedi ki: Ben:
— Ey Mü'minlerin Emîri, sübhesiz hacc mevsimi insanlarin düsük ve sefîlolanlanm da burada toplar. Ben senin yapmak istedigin konusmayi Medine'ye varincaya kadar geri birakmani düsünürüm. Çünkü Medîne, Hicret ve Sünnet Yurdu'dur. Ve sen Medine'de fikih ehline, insanlarin ileri gelen seriflerine ve re'y sahibi olanlarina ulasirsin, dedim.
Umer:
— Elbette ben Medine'de ikaamet etmekte oldugum ilk makaam-da ayaga kalkip hükümleri söyleyecegim, dedi [169].

144-.....Ibn Sihâb, Zeyd ibn Sâbit'in oglu Hârice'den haber verdi (ki o söyle demistir): Ümmü'1-A'lâ, Peygamber'e bey'at etmis Ensâr kadinlarindan bir kadindir. O söyle haber verdi: (Hicret'te) Mu-hâcirler'in oturacaklari yerleri ta'yîn için Ensâr kur'a çektikleri zaman, kur'ada Usmân ibn Maz'ûn'un ismi Ümmü'l-A'lâ'nin ailesine çikmis.
Ümmü'1-A'lâ dedi ki: (Biz Usmân ibn Maz'ûn'u evimizde konukladik.) Fakat Usmân bizim yanimizda hastalandi. Ben Osman'in hastaliginda ona hastabakicilik yaptim. Nihayet vefat etti. Biz onu yikayip kendi elbisesi içine koyup kefenledik. Sonra yanimiza Peygamber girdi. Ben (cenazeyi tezkiye ederek):
— Yâ Ebâ Sâib, Allah'in rahmeti üzerine olsun! Allah sana muhakkak ikram etmistir! dedim.
Bunun üzerine Peygamber (S):
— "Allah'in bu ölüye ikram ettigini sana bildiren nedir?" diye
sordu.
Ümmü'1-A'lâ dedi ki: Ben de:
— Yâ Rasûlallah! Babam anam Sana feda olsun, ben bilmiyorum. Fakat (bunca îmân ve itaati ile o ikram edilenlerden olmazsa) Allah kime ikram eder ki? dedim.

Rasûlullah:
— "Usmân ibn Maz'ûn'a yemîn olsun ki yakin, yânî ölüm gelmistir. Ve Allah'a yemîn ederim ki, ben de bu ölü için hayir ve saadet umarim. Yine Allah'a yemîn ederim ki, ben Allah'in Rasûlü oldugum hâlde bana (ve size yarin) Allah tarafindan ne muamele yapilacagini bilemem" buyurdu.
Ümmü'1-A'lâ: Vallahi bundan sonra ben hiçbir kimseyi tezkiye etmem, demistir.
Yine Ümmü'1-A'lâ: Ibn Maz'ûn hakkindaki bu is, beni hüzünlendirdi, akabinde uyudum. Ru'yâmda bana Usmân .ibn Maz'ûn'a âidakar bir pinar gösterildi. Hemen Rasûlullah'a gidip gördügüm ru'yâyi kendisine haber verdim. Rasûlullah:
— "Bu pinar, onun dünyâda iken yapmakta oldugu sâlih amelidir" buyurdu [170].

145-.....Âise (R) söyle demistir: Buâs günü, Allah'in kendi Rasûlü için hazirladigi bir gündür ki, bu muharebenin neticesi üzerine Rasûlullah (S) Medîne'ye hicret etmisti. Bir hâlde ki, hicret sirasinda muhârib Evs ile Hazrecliler'in cem'iyetleri dagilmis, serifleri öldürülmüs ve yaralanmisti. Bu perisanlik üzerine Allah muhârible-rin (Ensâr'm) Islâm camiasina girmeleri için bu günü RasûhVne hazirlamistir [171].

146-..... Bize Su'be, Hisâm'dan; o da babasi Urve ibmi'z- Zubeyr'den; o da Âise(R)'den söyle tahdîs etmistir: Bir ramazân bayrami yâhud kurbân bayrami günü Peygamber (S) Âise'nin yaninda iken ve Âise'nin yaninda da Ensâr'in Buâs günü hiciv olarak, birbirlerine karsi atisip söyledikleri siirlerini tegannî edip okuyan iki sarkici kiz varken, içeriye Ebû Bekr girmis. Bu sarkilari için iki kerre:
— (Peygamber'in yaninda) seytân mizmâri mi? diye çikisti. Bunun üzerine Peygamber:
— "Yâ Ebâ Bekr, onlara ilisme! Her kavmin bir bayrami vardir, sübhesiz bizim bayramimiz da iste bu gündür" buyurdu [172].

147-.....Enes ibn Mâlik tahdîs edip söyle demistir: Rasûlullah (S) Medine'ye geldigi zaman, Medine'nin yüksek tarafinda [173] Amr ibn Avf ogullari denilen bir obada konakladi.
Enes dedi ki: Rasûlullah onlarin içinde ondört gece ikaamet etti. Sonra (ana tarafindan dayilari olan) Neccâr ogullari cemâatine haber gönderdi.
Enes dedi ki: Neccâr ogullari kiliçlarini kusanarak geldiler.
Enes dedi ki: Rasûlullah binek devesi Kasvâ üzerinde, Ebû Bekr O'nun arka tarafina binmis, Ensâr ve Neccâr ogullan cemâati de Ra-sûlullah'in etrafini kusatmis olarak muhtesem bir kaafileylejvledî-ne'ye dogru hareketi hâlâ gözümün önündedir. Nihayet Rasûlullah indi ve binegini Ebû Eyyûb'un avlusuna birakti.
Enes dedi ki: Rasûlullah namaz vakti kendisine nerede yetisirse orada namazini kilardi; davar agillarinda da namaz kildigi olurdu.
Enes dedi ki: (Ebû Eyyûb'un evine yerlestikten) sonra, Rasûlul-lan Mescid'in insâ edilmesini emretti ve Neccâr ogullan cemâatine haber gönderdi. Onlar geldiklerinde:
— "Ey Neccâr ogullari! Su bustâninizin bedelini bana bildiriniz" dedi.

Onlar da:
— Vallahi biz onun bedelini Sen'den istemeyiz. Bizler onun ecrini ancak Allah'tan umariz, dediler.
Enes dedi ki: Bu bustânda size söyleyecegim su seyler vardi: Bu bustânda müsrik kabirleri vardi; oyuk, tümsek, bakilmamis harabelik yerler vardi; bir kisminda da yabanî hurma agaçlan vardi. Rasû-lullah emretti de müsrik kabirleri açilip baska tarafa naklolundu, arsanin çukur ve harabelik yerleri düzeltildi, yabanî hurmalar da kesildi.
Enes dedi ki: Mescid'in (o zaman Kudüs cihetinde olan) kible tarafina (mihrâb yerine) hurma agaçlarini dizdiler. Kapinin iki tarafini, yânî süvelerini tastan ördüler.
Enes dedi ki: Sahâbîler kisa vezinli siirler söyleyerek bu taslari nakletmeye basladilar. Rasûlullah da onlarla beraberdi. Hepsi söyle diyorlardi:
Allâhumme îâ hayra iîlâ hayru'l-âhireh Fagfir li'î-Ensân ve'1-Muhâcireh
(= Yâ Allah, âhiret hayrindan baska hayir yoktur. Öyle ise Sen, Ensâr ile Muhâcirler'e magfiret eyle.)[174].

46- Muhacirin Hacc Ye Umre Ibâdetini Bitirdikten Sonra Mekke'de Ikaameti(Nin Hükmü) Babi

148-.....ez-Zuhrî söyle demistir: Ben Umer ibnu Abdilazîz'den isittim; o, Nemr'in kizkardesinin oglu Sâib ibn Yezîd'e:
— Sen Muhâcir'in Mekke'de ikaameti hakkinda ne isittin? diye soruyordu.
Sâib ibn Yezîd de ona:
— Ben el-Alâ ibnu'1-Hadramî'den: Rasûlullah (S) "Sader tavafindan sonra Muhacir için Mekke'de üç gece oturma ruhsati vardir1* buyurdu, dedigini isittim, demistir [175].

47- Târîh Ve Sahâbîler Islâm Târihinin Baslangicini Hangi Vak'adan Ta'yîn Ve I'tibâr Ettiler? Babi

149- Bize Abdullah ibn Mesleme tahdîs etti: Bize Abdulazîz, babasi Ebû Hâzim'dan tahdîs etti ki, Sehl ibn Sa'd (R) söyle demistir: Islâm târihine baslangiç ta'yûi ederlerken, sahâbîler, bu baslangicin Peygamber'in peygamber gönderildigi zamandan veya vefati ânindan i'tibâr edilmesi hususunda sayilip dökülen görüslerden hiçbirine kiymet vermediler. Yalniz Peygamber'in Medine'ye gelmesi ve hicreti vaktinden baslamasina i'tibâr ettiler [176].
Hicrî Târîh Baslangicinin Kur'ân'dan Alinisi
es-Suheylî (581/1185), "Ilkgününden..." (et-Tevbe: 108) âyeti hakkinda söyle dedi: "Bu âyette fikih, yâni ilim yönünden, Umer(R)'nin târîh baslangici hususunda kendileriyle istisare ettigi zaman bütün sahâbîlerin Umer ile beraber üzerinde ittifak ettikleri baslangicin sahîhligi vardir. Onlarin re'yleri târihin hicret yilindan olmasi (fikri) üzerinde ittifak etti. Çünkü o yil, Islâm'in izzet buldugu, Peygam-ber'in emniyette (yânî korkusuz) oldugu, mescidlerin bina edildigi yildir. Iste onlarin bu hicret yilini târîh baslangici yapma görüsleri tenzilin zahirine uygun düsmüstür. Simdi biz onlarin bu fiilleriyle Yüce Allah'in "Min evveli yevmin" kavlindeki "Ilk gün"ün, zaman ta'yîni kendisiyle

yapilagelen (hicrî) târih günlerinin birincisi oldugunu anladik. Eger sahâbîler bunu bu âyetten aldilarsa, bu onlardaki bir ilimdir. Çünkü sahâbîler, Kitâbullah'in te'vîlini en iyi bilen ve Kur'ân'daki isaretleri en iyi anlayan kimselerdir, Sayet bu bir re'y ve ictihâdla olduysa, muhakkak ki Allah onu, yapilmasindan önce hissettirip belli etmis ve dogru olduguna isaret eylemistir. Çünkü bilinen bir yila yâhud bilinen bir aya yâhud bilinen bir târîhe izafe etmeden "Ben onu ilk gün yaptim" diyen bir kimsenin bu sözü ma'kûl olmaz. Hâlbuki burada ma'nâda o belli târîhe olandan baska hiçbir izafet yoktur. Çünkü ne lâfiz, ne de hâl karinesi olarak baskasina delâlet edici karineler yoktur.

Iste bunu iyi düsün, iyi anla. Çünkü bunda hatirda tutup ezberleyen için taac-cüble ibret ve ögüt alinacak birsey, gönül gözüyle gören ve iyice görüp bilmek isteyen kimse için de bir ilim vardir." (Muhammed Cemâlüddîn el-Kaasimî, Me-hâsinu't-Te'vîi, VIII, 3266).

Magara Günü

Kamerlerden sonra kamerler dogacak. Her kamerî seneden sonra bir kamerî sene gelecektir. Zaman dâiresi döndükçe, her görünüsünde sanki yeryüzünün tek noktasina isâretedecek, isiklarini oraya tutup, orayi gösterecektir. Orasi Hicret Ma- -garasi'dir!

Veya kamer her dönüsünde o günün, Muhammed'in en güzel günü oldugunu gösterecektir. Çünkü "gün"ler içinde risâletine en fazla delâlet eden gün, o gün; inancinin en mes'ûd günü, kalbinin en fazla ümîdle doldugu gün, o gündür.

Ve o gün, müslümânlarm tereddüd etmeden, düsünmeden ve kendilerine isaret edilmeden takvimlerinin baslangici olarak kabul ettikleri gündür.

Islâm'da târih baslangici niçin Hicret Günü'dür de da'vete ilk baslandigi gün degildir? Ve niçin Bedir günü veya Hz. Muhammed aleyhi's-selâmm dogum günü veya Veda Hacci günü târih baslangici degildir?

Dis görünüse göre ilk bakista bu günler tebcile ve târîh baslangici olmaya, canini ve îmânini kurtarmak için karanliklarin örtüsüne, himayesine siginarak terki diyar etme günündendaha lâyiktir, diye düsünürüz.

Islâm'in târîh baslangici olarak Hicret Günü'nü seçen adam, "Akîde, îmân. ve edebiyat" mefhûmlarina bütün tarihçilerden ve baska görüste olan mütefekkirlerden hem daha vâkiftir, hem mes'elenin ruhunu ve hikmetini anlamistir. Çünkü inançlar, her bakimdan zorluklarla ölçülür, kurtulus ve gâlibiyyetlerle degil! Çün-

kü dîn gâlib geldigi, da'vet netice verdigi zaman herkes îmân eder. Fakat hakka, hakîkate baglanan ve zâtinda îmâninin zaferi tecellî eden insan, zorluk âninda da îmân edip etrafindan basina gelecek belâlari da hesaba katarak yola çikan insandir. Onun için, Hz. Peygamber'in hicret ettigi gün, târîh baslangici olmaya baska günlerden daha lâyiktir; âyetin ifâdesine bakiniz:

"Kâfirler O'nu Mekke'den çikardiklari zaman bizzat Allah O'na yardim etti. O, o zaman ikinin ikincisi idi. Onlar magarada iken Peygamber arkadasina: Tasalanma, muhakkak Allah bizimle beraberdir, diyordu. Allah O'nun üzerine sekîne-tini (ma'nevî kuvvetlerini) indirmis, O'nu sizin görmediginiz ordularla te'yîd etmis, kâfirlerin kelimesini alçaltmtsti. Allah 'm Kelimesi ise: O en yücedir. Allah mutlak gâlibdir, yegâne hüküm ve hikmet sahibidir" (et-Tevbe: 40).

Hicret'ten Önceki takvimin, Peygamber zamaninda da tabiî olarak takvîm olmasi gerektigini söyleyen söylesin, "Hicretten maksad Medine'ye gitmekti (?). Onun için Medine'ye gidildigi gün târîh baslangici olmalidir, çünkü o gün fevkalâde bir gündür" desin... Ne denirse denilsin, su kesindir ki, Kur'ân'm açikça belirttigi "Zafer târihi", O'nun Magara'da "Ikinin ikincisi" oldugu

gündür.
O açik kalbli Hattâb oglu Umer ki -ister târîh baslangicini tesbît eden o olsun, ister yapilan tesbîti kabul etmis bulunsun, müsâvîdir- târîh günü olarak gözlerini "Sevr" Magarasi'na dikti ve ayirmadi. Ne Medine'ye-giris gününü, ne Bedir zaferini, ne Iran'in fethi gününü târih baslangici olarak seçti! Sabit nazarla baktigi tek nokta "Görmediginiz ordular..." idi. Simdi onlari biz de görüyoruz.
Islâm'a ilk da'vet günü de Islâm'in ilk günü degildir. Çünkü îsâ'nin dogumunun Hristiyânligin mu'cizesi oldugu gibi, Muhammed'in dogumu Islâm'in mu'ci-zesi degildir. Çünkü Muhammed dogumunda da bizim gibi bir beserdir. Fakat o ilk da'vet gününde de, da'vetin semere verip O'nun efendiligini izhâr ettigi günde de, ve o da'vetin sahibinin ve arkadasi Siddîk'in kalbinde ilk agir imtihanini geçirdigi gün de, Magara'da iki kisilerken de Peygamber'in Efendisi idi.
Inançlarin ve dînlerin târih baslangiçlari böyle tesbît edilir. En zor günü ilk târîh günüdür. Garnîmetlerin alindigi, fetihlerin yapildigi gün degil. Çünkü bunlar kalblerde basit, küçük sevinçler doguran seylerdir. O hâlde bir zaman, sâdece kalb-lerde gizli iken bir lâhzada günes gibi zuhur ettigi âni iyi tesbît etmemiz lâzimdir. Bir zamanlar inkâr edilirken varligi ortadan kaldirilmaga çalisilirken, artik bugün kalblerin derinliklerinde yerlesmistir.
imân ve Ümîd Günü: Magara günü, Rasûlullah'in günleri arasinda hiç bir zaman unutamadigi, o muazzam sabrini gösterdigi ve özellikle üzüntü, hayret ve bekleyis günüydü. îmân günü, ümîd günüdür. Içinde bulundugu anda gönül huzuru olmayan insanin nazarlarini istikbâle çevirdigi gündür. Hiçbir insanini memnun edemeyen âlemin ümîdle bekledigi gün... Âlemde hüzün ve hayret (sasirma) agir bastigi zaman, mutlakaa uzakta, gözlerden uzak, gizlenmis birsey var demektir. Evet, mutlakaa gizlenmis... Çünkü bütün bir kâinat, bütün bir insanlik âlemi ruhunu tatmin edecek bir îmân manzumesi aramaktadir. Bu sebeble îmân, istikbâl.içindir. Bundan dolayi da müstakbel, îmâmn olacaktir. Ve ümîdle bekliyoruz: Bütün insanlik, tesellisini "Magara Gününün Sâhibi"nden bulacak, sayet O'nu tanirsa, insanca bir hayâta kavusacaktir. (Abbâs Mahmûd el-Akkaad, Abkariyyetu Muhammed, Ter-ceme Alî Husrevoglu, izmir-Yesiiyurt 1400/1979; s. 300-306).

150-.....Bize Ma'mer ibn Râsid, ez-Zuhrî'den; o da Urve'den tahdîs etti ki, Âise (R) söyle demistir: Namaz evvelâ ikiser rek'at olarak farz edildi. Sonra Peygamber (S) hicret etti. (Mukîm için) namaz dört rek'at olarak farz kilindi, sefer namazi ilk hâli üzere iki rek'at olarak birakildi.
Abdurrazzâk ibn Hemmân es-San'ânî, Ma'mer ibn Râsid'den bu hadîsi rivayet etmekte Yezîd ibn Zuray'a mutâbaat etmistir [177].

48- Peygamber(S)'In: "Yâ Allah! Sahâbîlerim Için Hicretlerini Tamamla" Sözü Ve Mekke'de Ölenler Için Mersiyesi (Yânî Onlara Aciyip Yanmasi) Babi

151- Bize Yahya ibn Kazaa tahdîs etti. Bize Ibrâhîm ibn Sa'd, ez-Zuhrî'den; o da Âmir ibn Sa'd ibn Mâlik'ten tahdîs etti ki, babasi Sa'd ibn Ebî Vakkaas (R) söyle demistir; Veda Hacci yili Mekke'de tutuldugum ve ölüme yaklastigim siddetli bir hastaligimda Peygamber (S) beni ziyaret etti. Ben:
— Yâ Rasûlallah! Bendeki bu hastalik, görmekte oldugun su dereceye ulasti. Ben mal sahibiyim. Bana bir tek kizimdan baska vâris olacak kimse yoktur. Buna göre ben malimin üçte ikisini sadaka yapayim mi? diye sordum.

Rasûlullah:
— "Hayir (sadaka etme)'* buyurdu. Râvî dedi ki: Ben:
— Yarisini sadaka yapayim mi? dedim. Rasûlullah:
— "Hayir" buyurdu da söyle devam etti: "Üçte bir (sana sadaka yapman için yeter) yâ Sa'd! Üçte bir de çoktur. Çünkü senin ken-
di zürriyetini zengin birakman, onlari muhtaç ve insanlara el açar bir vaziyette birakmandan hayirlidir" buyurdu.
(el-Buhârî'nin seyhi olan) Ahmed ibn Yûnus, Ibrâhîm ibn Sa'd-dan: "Senin kendi zürriyetini..." (diger tarîkte de "Kendi vârislerini...") seklinde söylemistir.
— "Sen Allah cihetini, yâni rizâsini aramak için yapacagin her bir sadakaya mukaabil, Allah muhakkak senin ücretini verecektir. Hattâ (yemek yerken) esin olan kadinin agzi içine koyacagin lokmadan da sevâb alacaksin" buyurdu.
Yine ben:
— Yâ Rasûlallah! (Siz Medîne'ye döneceksiniz de) ben arkadaslarimdan geriye mi birakilacagim? diye sordum.
O:
— "Sen bizden asla geride birakilmayacaksin. Sayet sen Mekke 'de kalir da A ilah cihetini isteyerek iyi amel yaparsan, elbette o amelin sebebiyle bir derece ve yükseklik artirmasi yapmis olursun. Ve ben öyle ümîd ediyorum ki, sen (ömrün uzatilmak suretiyle) hayâtta sona birakilacaksin. Hattâ seninle birtakim kavimler yararlanacak, diger birtakimlari da senden zarar göreceklerdir. Yâ Allah! Sahâbîleri-min (Mekke'den Medîne'ye) hicretlerini tamamlat Onlari topuklari üzerinde geriye döndürme!" buyurdu.
(Bunun üzerine Sa'd ibn Ebî Vakkaas söyle demistir:)
— Lâkin hâli kötü olan, Sa'd ibn Havle'dir. (Kendisinden hicret etmis oldugu) Mekke'de ölmüs olmasindan dolayi, Rasûluliah ona çok acir, kederlenirdi.
Ahmed ibn Yûnus ile Mûsâ ibn Ismâîl, Ibrâhîm ibn Sa'd'dan "Kendi vârislerini... birakman" diye söylemislerdir [178].

49- Bâb: Peygamber (S) Sahâbîleri Arasindaki Kardesligi Nasil Kurdu? [179]

Abdurrahmân ibn Avf: Medîne'ye geldigimiz zaman, Peygamber (S) benimle Sa'd ibnu'r-Rabî' arasinda
kardeslik akdi yapti, demistir [180].
Ebû Cuhayfe (R) de: Peygamber (S), Selmân el-Fârisî ile Ebu'd-Derdâ arasinda kardeslik akdi yapti,
demistir [181].

152-.....Enes ibn Mâlik (R) söyle demistir: Abdurrahmân ibn
Avf Medîne'ye geldiginde Peygamber (S) onunla Sa'd ibnu'r-Rabî' el-Ensârî arasinda kardeslik akdi yapti. Sa'd ibnu'r-Rabî', Abdurrahman ibn Avf'a, kendi ailesini ve malini yari yariya ona vermeyi

arzetti. Abdurrahmân ibn Avf da ona:
— Allah ehlin ve malin hakkinda sana bereket ihsan eylesin. Sen bana çarsiya delâlet et! dedi.
Müteakiben Abdurrahmân ibn Avf, (Kaynukaa çarsisina gidip gelmeye basladi,) kes ve yagdan (yânî bunlari alip satmaktan) çok sey kazandi. Birkaç günler sonra Peygamber Abdurrahmân'i ziyaret ettiginde, onun üzerinde zifaf edenlere mahsûs kokulu sari boya izleri gördü. Peygamber ona:
— "Hâlin nedir yâ Abdarrahmân?" diye sordu. Abdurrahmân:
— Yâ Rasûlallah, ben Ensâr'dan bir kadinla evlendim, dedi. Rasûlullah:
— "O kadina ne kadar mehr verdin?" buyurdu. O da:
— Bir çekirdek agirliginda altin, dedi. Bunun üzerine Peygamber ona:
— "Bir koyunla olsun dügün asi yap" buyurdu . [182]

50- Bâb
(Bu, geçen bâbdan bir fasi! gibidir.)

153-.....Humeyd et-Tavîl söyle demistir: Enes ibn Mâlik (R) bize söyle tahdîs etti: Peygamber(S)'in Medine'ye gelmesi haberi Abdullah ibn Selâm'a eristi de, o hemen Peygamber'e geldi ve O'na birtakim seyler soruyordu. Abdullah:
— Ben Sana üç sey soracagim ki, bunlarin cevâblarini ancak bir peygamber bilebilir:
a. Kiyamet alâmetlerinin evvelkisi nedir?
b. Cennet ahâlîsi (cennete girdiklerinde) ilk önce hangi yemegi yiyecekler?
c. Çocugun hâli nedir? Çocuk babasina yâhud anasina benziyor (ve onlardan birinin soyuna çekiyor)? dedi.
Peygamber:
— "Bu senin sordugun sorulari biraz önce Cibril gelip bana haber verdi" buyurdu.
Abdullah:
— Cibril, melekler arasinda Yahûdîler'in düsmanidir, dedi. Peygamber cevâba baslayip:
— "a. Kiyamet alâmetlerinin en öncesi bir atestir ki, o, insanlari dogu taraftan batiya sürüp toplar.
"b. Cennet ahâlîsinin yiyecegi ilk yiyecek maddesi ise balik cigerinin (sarkmis olan) fazlasidir.
"c. Çocuga gelince, (cinsî münâsebet esnasinda) erkegin suyu, kadinin suyu önüne geçerse çocugu kendi soyuna çeker; eger kadinin suyu erkegin suyu önüne geçerse kadin çocugu kendi soyuna çekip benzetir" buyurdu.
Abdullah:
— Eshedu en lâ ilahe HleHlâhu ve enneke Rasûluttahi{ = Ben Allah'tan baska ilâh olmadigina ve Sen'in de muhakkak Allah'in Ra-sûlü olduguna sehâdet ederim), dedi.
Abdullah devamla söyle dedi:
— Yâ Rasûlallah! Yahûdîler, insani hayrette birakacak surette yalan söyleyen, asilsiz isnâd ve iftiralarda bulunan haksiz bir millet-
tir. (Benim müslümân oldugumu duyunca, türlü yalanlar uydurup iftirada bulunurlar.) Islâm'a girisimi bilmelerinden önce beni onlardan sorup, mevkiimi tasdik ettir, dedi.
(Peygamber, Abdullah'i bir yere gizledi.) Akabinde Yahûdî zümresi geldi. Peygamber onlara:

— "Içinizdeki Abdullah ibn Selâm nasil bir kisidir?" diye sordu.
Yahudiler:
— O bizim hayirlimiz ve hayirlimizin ogludur. Yine o bizim en faziletlimiz ve en faziletlimizin ogludur, dediler.
Bu tezkiye üzerine Peygamber:
— "Abdullah ibn Selâm müslümân olursa ne dersiniz?" diye sordu.
Yahudiler:
— Islâm'a girmekten onu Allah'a sigindiririz, dediler. Peygamber bunu Yahûdîler'e tekrar sordu. Onlar da evvelki gibi
cevâb verdiler. Bunun üzerine Abdullah evden onlarin yanina çikti da:
— Eshedu en lâ ilahe illellahu ve enne Muhammeden Rasûlul-lahi{ = Allah'tan baska ilâh olmadigina veMuhammed'in Allah'in Elçisi olduguna sehâdet ederim), dedi.
Bu defa da Yahudiler:
—O bizim serrlimiz ve serrlimizin ogludur, dediler ve Ibn Se-lâm'in kadrini eksiltmeye çalistilar. Abdullah:
— Yâ Rasûlallah, iste korkmakta oldugum bu söyledikleri idi, dedi [183].

154- Bize Alî ibnu Abdillah el-Medînî tahdîs edip söyle dedi: Bize Sufyân ibn Mut'im'den söyle dedigini isitmistir: Benim bir ortagim çarsida ödenmesi te'hîrli birtakim gümüs paralar satti. Ben buna hayret ederek:
— Subhânallah! Bu satis iyi olur mu? dedim. Ortagim da:
— Subhânallah! Vallahi ben o gümüs paralari çarsida sattim da, bu satisimi bana kimse ayiplamadi, dedi.
Bunun üzerine ben el-Berâ ibn Âzib'e (gidip, bunu ondan) sordum. el-Berâ cevaben:
— Peygamber (S) Medine'ye geldi, biz bu sekilde alim satim yapmakta idik. Peygamber: "Elden ele pesin olursa bunda be's yoktur. Veresiye olanina gelince, iste o iyi olmaz" buyurdu; sen Zeyd ibn Er-kam'a kavus da bunu ondan sor. Çünkü o, ticâretçe bizim en büyügümüz idi, dedi.
Bunun üzerine ben de bu mes'eleyi Zeyd ibn Erkam'dan sordum. O da el-Berâ'nin dedigi gibi söyledi (yâni gümüs paralan gümüs paralar mukaabiîinde bir mecliste karsilikli teslim almak ve müddetle teslim almak suretiyle yapilan alim satim uygulamasini söyledi).
Ve râvî Sufyân bir defasinda: Peygamber (S) Medine'ye bizim üzerimize geldi, biz bu sekilde alim satim yapar hâldeydik, seklinde söyledi. Ve Sufyân bu rivayetinde: Bir ortagim benim için ödenmesi hacc mevsimine yâhud hacca kadar te'hîrli olarak gümüs para satti, tarzinda söylemistir [184].

51- Peygamber (S) Medine'ye Geldigi Zaman Yahudilerin (Kendisiyle Siyâsî Münâsebet Kurmak Için) Peygamber'e Gelmeleri Babi [185]

"Hâdû", "Yahûdî oldular" demektir. Amma "Hudnâ" kavline gelince, o "Tevbe ettik" ma'nâsinadir; "Hâid",

"Tâib" demektir [186].

155-.....Ebû Hureyre(R)'den: Peygamber (S): "Yahûdîler'den (hahamlarindan) on kisi bana îmân etmis olsaydi, Yahûdîler'in hepsi bana îmân etmis olurlardi" buyurmustur [187].

156-.....Ebû Mûsâ (R) söyle demistir: Peygamber (S) Medine'ye girdi. Bir de gördü ki, Yahûdîler'den birtakim insanlar âsûrâ gününü ta'zîm ediyorlar ve o gün oruç tutuyorlar. Bunun üzerine Peygamber: "Biz bu günü oruç tutmaya daha hakliyiz" buyurdu -da, o gün oruç tutulmasini emreyledi [188].

157-.....Abdullah ibn Abbâs (R) söyle demistir: Peygamber (S) Medîne'ye gelince Yahûdîler'i âsûrâ günü oruç tutuyorlar buldu. Bu orucun sebebi kendilerine sorulunca da:
— Bu gün, Allah'in Musa'ya ve Isrâîl ogullan'na Fir'avn'a karsi zafer ihsan eylemis oldugu gündür. Biz bu günü Musa'yi ta'zîm etmek için oruç tutuyoruz, dediler.
Bunun üzerine Rasûlullah:
— ' 'Biz Mûsâ 3ya sizden daha ziyâde yakiniz" buyurdu ve sahâbîlerine o gün oruç tutulmasini emreyledi [189].

158-.....ez-Zuhrî söyle demistir: Bana Ubeydullah ibmi Abdillah ibni Utbe, Abdullah ibn Abbâs(R)'tan haber verdi: Peygamber (S) saçlarini alninin üstüne saliverirdi. Müsrikler ise baslarinin saçlarini alinlarinin üst tarafindan ikiye ayirirlardi. Kitâb ehli olanlar da bas saçlarini ayirmadan saliverirlerdi. Peygamber, hakkinda hiçbirseyle emroiunmadigi hâllerde Kitâb ehline uymayi severdi. Sonra Peygamber basinin saçlarini iki tarafa ayirdi [190].

159-.....tbn Abbâs (R): Onlar Kitâb'i parça parça kisimlara ayirip da bâzisina îmân eden, bâzisina da inanmayip kâfir olan Kitâb ehli kimselerdir, demistir [191].

52- Selmân El-Fârisî(R)'Nin Islâm'a Girmesi Bâb1 [192]

160- Bana el-Hasen ibnu Umer ibn Sakîk tahdîs etti: Bize Mu'temir tahdîs edip: Babam Süleyman ibn Tahran söyle dedi, dedi.
H ve yine bize Ebû Usmân en-Nehdî, Selmân el-Fârisî'den, kendisini on'dan fazla mâlikin, birbirinden satin almak suretiyle elden ele alip verdiklerini tahdîs etmistir [193].

161-.....Ebû Usmân en-Nehdî söyle dedi: Ben Selmân(R)'dan isittim; o: Ben Râme Hürmüz [194]

beldesindenim, diyordu .

162-.....Bize Ebû Avâne, Âsim el-Ahverden; o da Ebû Usmân'dan haber verdi ki, Sehnân: îsâ ile Muhammed (S) arasinda peygambersiz geçen müddet altiyüz senedir, demistir [195]

---

[1] Bu "Besmele" ve "Kitâb" sözleri Buhârî'nin Vensik tarafindan yapilan kitâb ve bâb tertibinde vardir (Miflâhu Kunûzi's-Sünne).

[2] el-Hasr Sûresi'nin bu âyetinde Yüce Allah, Ensâr'i övmektedir; bu sebeble basliga konulmasi güzel olmustur.
el-Ensâr, Nasîr'in cem'idir; Nasîr de Nâsir'in mübalaga sîgasidir. Yardim edici demektir. Ensâr da yardim ediciler demek olur. Sonra Ensâr kelimesi Islâ-mî bir isim olarak kullanilmis ve Medîne'nIn Evs ve Hazrec kabilelerine ve bunlarla muâhedeli bulunanlara verilmistir. Hicret sirasinda ve hicretten sonra bu kabileler halkinin Peygamber'e ve Muhâcirler'e dolayisiyle Islâm'a mallari ve canlariyle büyük yardimda bulunmalari, bu serefli unvani kazanmalarina se beb olmustur. Su âyetler Ensâr'in Islâm'a yardimlarini açikça belirtmektedir: ' îmân edip hicret edenler, Allah yolunda mattanyle, canlariyle cihâdda bulunanlar, (Muhacirler'i) barindirip yardim edenler; iste onlar birbirlerinin velî-feridir,.."(el-EnfâI: 72).

[3] Gaylân, Ezd kabîlesindendir, fakat umûmî nisbet i'tibâriyle Ensâr'a dâhil olur. Burada zikredilen "Ezden bi'r-racûl"ün Gaylân veya ondan baska bir Ezdli olmasi muhtemeldir.
Enes ibn Mâlik burada verdigi cevâbla su âyete isaret etmis oluyor: "(Islâm'da) birinci dereceyi kazanan Muhacirler ve Ensâr ile onlara güzellikte tâbi' olanlar; Allah onlardan razi olmustur. Onlar da Allah'tan razi olmuslardir..." (et-Tevbe: 100).

[4] Buâs, Evs ve Hazrec kabileleri arasinda yüzyirmi sene kadar sürmüs uzun ve kanli harbin adidir. Medine'ye iki mil mesafede bir kalenin adi oldugu ve bu büyük harbin orada cereyan etmesi yüzünden bu adla anildigi da rivayet edilmistir.
Evs ve Hazrec kabileleri Medine'de yasayan milletlerin ve kavimlerin en sonudur. Evs Ile Hazrec iki kardestir. Babalari Haris ibn Sa'lebe'dir. Yemenlidir. Âlu Cefne veya Kuzâîler'dendir. Yemen'de Arîm seylinin meydana gelmesi üzerine bu iki kardes, kabileleri halki ile Yesrib civarina gelip yerlesmisler ve gitgide çogalmislardir. Müsrik olan bu iki kabile ile Yesrib'in eski ve nüfuzlu sakinlerinden olan Yahudiler arasinda dîn Ihtilâfi ve iktisâdi menfâatlerin çarpismasi yüzünden muharebeler oldugu gibi, Arablar'in seciyyesi geregi bu iki kardes kabîle arasinda da çekismeler, ihtilâflar birbirini kovalamistir. Bu iç harb-lerin sonuncusu, hadîste anlatilan Buâs Harbi'dir ki, rivayete göre yüzyirmi sene devam etmistir. Arab Edebiyati Buâs muharebelerinin siirleri ile doludur. Peygamber'in Medîne'ye hicretinden bes sene evveline kadar devam eden bu kanli harblerde her Iki tarafin en ünlü baskanlari ve yigitleri hadîste bildirildigi gibi ya ölmüs yâhud ma'lûl düsmüstü. Bu suretle za'fa ugrayan Evs ve Hazrec, Kureys'le ittifak yapmak üzere Mekke'ye gitmisler, fakat Ebû Cehl'in müdâhelesiyle bu tesebbüsleri sonuçsuz kalmisti. Bu müskil vaziyette iken, bunlar Peygamber'e kavustular. Peygamber'in okudugu âyetler ve dînî ögütler bunlarin ruhunda derin degisiklikler meydana getirdi. Kendi aralarindaki ihtilâfin ancak Rasûlullah'in hakemligi ve islâm Dîni'nin adalet düstûrlariyle kaldirilabilecegine kanâat getirerek îmân ettiler ve bunun üzerine Birinci ve Ikinci Akabe bulusmalari ve bey'atlari yapildi. Bu bey'atlarla Peygamber'in Medine'ye hicreti gerçeklesti ve hakîkaten Peygamber'in hicreti akabinde Evs ile Hazrec arasindaki asirlik ihtilâftan ve düsmanliktan eser kalmadi; kardes oldular. Bunu su âyet açikça belirtmistir:
"...A ilah onlarin gönüllerine sevgi verip birlestirendir. Sen yeryüzünde olan herseyi toptan harcamis olsan yine onlarin gönüllerini böyle birlestiremezdin.

[5] Hadîsteki son cümle ile Peygamber, Ensâr'a baglilik ve uygunlugunu; Ensâr'i baskalarina tercih ettigini en belîg bir uslûbla bildirmistir: Hiç sübhesiz bu derece güzellikte yüksek sehâdet, Ensâr'in ahde vefa ve komsuluk, arkadaslik hukukuna feragatle uyma gibi faziletleri hâiz bulunmalarina dayanmaktadir. Bu cümle ile Peygamber'in Ensâr'a mutâbaati anlasilmamalidir. Çünkü Peygamber, tâbi' olunan metbû'dur; itaat edilendir; tâbi' olucu ve itaat edici degildir. Erkek kadin her mü'mine O'na uymasi farzdir (Aynî).

[6] Buhârî bunu Magâzî'de, Tâif gazvesinde uzun bir metinle getirmistir.

[7] Peygamber'in hadîs metnindeki "Eger hicret olmasaydi ben muhakkak Ensâr'-dan bir kisi olurdum" sözü, Allah için hicretten sonra en büyük faziletin, Islâm'a yardim ve müslümânlara yardimda bulunmak olduguna delâlet etmektedir.

[8] Ibn Sa'd'in nakline göre bu kardeslik akdi, Bedir'den bes ay önce, Enes'in evinde, ellisi Muhacir, ellisi Ensâr'dan olmak üzere yüz kisi arasinda yapilmistir, tbnu Ebî Hayseme'nin târihinde Zeyd ibn Evfâ'dan gelen rivayete göre bu kardeslik akdi Mescid'de yapilmistir. Bu iki rivayeti, kardeslik akdinin bu yerlerden birinde baslatilip digerinde devam ettigini düsünmek suretiyle anlamak da mümkündür. Bunun tafsilâti Magâzî'den önce gelecektir.

[9] Hadîsin basliga uygunlugu gizli degildir.

[10] Ensâr, Rasülullah'a, hurmaliklarinin mülkiyetini arzedip, mallarinin yan yariya taksimini rica etmislerdi. Rasûlullah nusrat ve yardimin bu derecesini fazla görüp: "Hayir bu olmaz" buyurmus ve akarin mülkiyeti sahihlerinin üzerinde kalmak üzere Muhâcirler'in çalisma ile ortak olmalari seklini münâsib görmüs, böylece Ensâr'm mülkiyet haklarini korumustur.

[11] Münafik zahiren mü'min, bâtmen kâfir demek olunca, Peygamber'le Ilk Mu-hâcirler'i konuklama, onlara evlâd ve lyâllerinden daha ileri muamele etme, ugurlarinda mal ve canlarini harcama, dostlarina dost, düsmanlarina düsman olma suretiyle barindirma, yardim ve Islâm Dîni'ni azîz kilip yükseltme gibi sifatlarla sifatlanan Ensâr'a bu sifatlarindan dolayi bugz edenlerin -mü'min görünseler de- kalben kâfir olduklarinda sübhe yoktur.
Bu hadîs, îmân Kitabi, "îmânin alâmetleri bâbi"nda da geçmisti.

[12] Hadîsin basliga uygunlugu açiktir. Hadîs metnindeki Allâhumme ta'bîri ya te-berrük yâhud da sözünde dogru olduguna Allah'i sâhid tutmak içindir.

[13] Hadîslerin basliga uygunluklari ma'nâlanndan meydana çikar. Peygamber bu hadîslerde Ensâr'a: "Yâ Allah, Ensâr'in zürriyetini kendilerine itaatli kil" diye dua etmis oluyor

[14] Sa'd ibn Ubâde ilk Akabe bey'atinda bulunanlardandi. Fakat sonradan kendisinde kabîle gayreti gâlib oldugundan bu gayret kendisini birkaç hatâya sürüklemistir. Rasûlullah'm ilkönce zikrettigi Neccâr ogullan, Evs kabîlesinin bir su'besidir. Bunlarin baskanliginda Sa'd ibn Muâz bulunmustur.

[15]

Hadîsler birbirini açiklamaktadir. Bu hadîsin uzun bir rivayeti Zekât Kitabi, "Hurmanin tahmîn edilmesi bâbi"nda geçmisti. Bu sözlerin Tebûk seferinden dönüste konusuldugu, hadîsin oradaki rivayetinde açikça belirtilmistir.
Bu hadîslerdeki "Dûr", Dâr'm cem'idir. Îbnu'1-Esîr söyle demistir: Bunlar, meskûn menziller ve mahallerdir. Bu kelime Diyar seklinde de cemi'lenir. Bunlardan burada kabîleler kasdedilmistir. Herbir kabile bir mahallede toplandi da, bu mahalle "Dör"diye isimlendi. O mahallenin sakinleri de muzâfin hazfi üzerine mecazen bu kelime ile isimlendirildi; yânî "Dâr", "Ehlu'd-dâr" demektir (Aynî).
[16]
Buhârî, bu ta'Iîki Huneyn Gazvesi'nde tam olarak getirmistir.
[17]
Hadîslerin basliga uygunlugu açiktir. Bunlar hadîsin iki ayri tarîkten gelen rivayetleridir
[18]
Bu hadîs, Cizye Kitabi, "Peygamber'in kesip verdigi arazî bâbi"nda da geçmisti.
[19]
Katâde'den gelen bu ik'.ici rivayet birinci isnâd üzerine atfedilmistir. Bu, ayri tarîklerde Peygamberin Ensâr'a üç ayri lâfizla duâ ettigi görülmektedir.
[20]
Hadîslerin basliga uygunlugu meydandadir.
Bu hadîsler Cihâd KItâbi'nda da geçmis, Magâzî'de de gelecektir.
Hendek harbi ibn Ishâk'in, Urve'nin ve Katâde'nin kesin kanâatlerine göre hicretin besinci yili sevval ayinda vâki' olmustur. Mûsâ ibn Ukbe'nin ez-Zuhrî'den nakline göre, dördüncü sene sevvâlindedir. Enes ibn Mâlik de böyle demistir. Buna Ahzâb harbi de denilir. Ahzâb harbi denmesi, birçok Arab kabilelerinin hizit hizib toplanarak Rasûlullah ile harb etmek üzere ittifak etmis olmalaridir. Rasu'ullah bu umûmî ittifaka isitince Medine etrafina hendek kazarak savunma harbi yapmayi uygun görmüs ve bunda gâlib olmustu. Ibn Hi-sâm'in beyânina göre, Hendek savunmasi Iranli Selmân'in isaretiyle kabul edilmistir.
[21]
Âyet açikça Ensâr'i medh hakkinda indigi için, baslikla hadîs arasinda uygunluk mevcûddur. Peygamber'e gelen o aç kimsenin bizzat Ebû Hureyre'nin kendisi oldugunu sarihler beyân etmislerdir.
Âyette bildirilen haslete "îsâr" derler ki, kisinin kendisi muhtaçken, baskasinin ihtiyâcini daha önde görerek, onun yardimina kosmasi demektir. Bu haslet Ensâr'da en mükemmel sekilde görülmüstür.
[22]
Basliga uygunlugu hadîsin sonundadir. Çünkü sonu, basligin aynidir.
Ensâr'in iyilik edenlerinden kabul edin demek, onlara yönelip ikram edin; kötülük edenlerin kötülüklerinden vazgeçin demek, onlarin dînî haddler disindaki kötülüklerini cezalandirmayin, affedin demektir. Bu hadîste Ensâr lehine büyük bir vasiyet ve çok kiymetli bir fazilet vardir: Bunca mal ve can fadâkâr-îiklariyle kazanilmis en yüksek mertebeler hakkinda sâdik habercinin beyâniyle bildirilen ne büyük bir müjde!
[23]
Hakîkaten Ensâr gitgide azalmis ve zamanin geçmesiyle Ensâr'in mikdâri insanlar içinde, yemekteki tuz derecesine inmistir.
Bu hadîslerde affedilmesi emredilen kusurlar, dînî haddleri gerektiren kötülükleri sâmil degildir. Ilâhî haddleri affetmek hakki hiçbir kimseye verilmemistir
[24]
Bu hadîslerde geçen et-Keris: Samimî dost, öz adam; el-Aybe: Küfe, zenbîl, heybe ma'nâsmadir. Burada Ensâr'in samîmî dostlugu ve emînligi bu ta'bîrlerle ifâde edilmistir.
Buhârî, bu kitabin basindan buraya kadar Ensâr'in umûmî olarak menka-belerini anlatan hadîsleri getirmisti. Bundan sonra Ensâr'dan bâzi büyüklerin menkabelerine âid hadîsleri siralayacaktir.
[25]
Sa'd ibn Muâz, Ensâr'in Evs kabîlesinin en yüksek sîmâsidir. Peygamber'in hicretinden önce Mus'ab ibn Umeyr'in delaletiyle müslümân olmus, sonra kabilesi halkina: Siz müslümân oluncaya kadar sizin erkeklerinize, kadinlariniza söz söylemek bana haram olsun! diyerek, bütün Abdu'l-Eshel ogullari'nin hidâyetine sebeb olmustur. Bedir ve Uhud'da hazir bulundu. Hendek harbinde bir ok yarasi almis, Mescid'de kurulan bir çadirda tedâvî edildiyse de bir ay sonra o yaranin tekrar desilmesiyle sehîd olmustur. ,
Hadîste Sa'd'in cennetlik oldugu haber verilmistir ki, bu Sa'd için çok büyük bir menkabedir.
[26]
Ars'm, Sa'd ibn Muâz'in ölümü sebebiyle titremesi, o sirada Allah'in Ars'ta bir his, bir idrâk yaratmasiyle mümkündür; yâhud da Ars'ta bulunan meleklerin titremis olmalari mecazî bir uslûbla ifâde edilmis olabilir. Bu titreme, Sa'd ibn Muâz'in ruhunun gelmesine sevinmekten hâsil olan bir titremedir, denilmistir.
[27]
Basliga uygunlugu "Hayirliniza yâhud seyyidinize ayaga kalkiniz" ve "Sen Allah'm hükmüne uygun hükmettin " sözlerindedir. Bu hükmün infazi ve bunun tafsîlâti Magâzî'de gelecektir.
Peygamber, Muhacirler arasinda Ebû Bekr'i ne kadar severse, Ensâr arasinda da Sa'd ibn Muâz'i o derece severdi
[28]
Hadîsin son rivayetinde isimleri açikça söylenen bu iki sahâbînin biri Ensâr'in Evs kabilesinden Useyd ibn Hudayr el-Eshelî, digeri de yine ayni kabileden Ab-bâd ibn Bisr el-Eshelî'dIr. Bunlarin böyle bir nura nail olmalari, Peygamber'in sohbetini kaçirmamak ve yatsi namazini Peygamber'le birlikte kilmak faziletini kazanmak için gece karanligina kalmalaridir. Nitekim Ebû Davud'un Sünen'-indeki: "Karanliklarda mescidlere çokça gidenlere, kiyamet gününde tam nura mazhar olacaklarini müjdele" hadîsinin dogruluguna sâhid ve bu iki sahâbîye ikram olarak, bu nûr, bu dünyâda bile görülmüstür.
Useyd ibn Hudayr'm, Akabe Bey'ati'nda, Bedir gazvesinde bulunmak gibi yüksek mertebeleri vardir. Onun en yüksek bir hususiyeti de güzel sadâ ve edâ ile Ebû Mûsâ el-Es'arî derecesinde te'sîrli Kur'ân okumasidir. Hos ve dürüst Kur'ân okumada sahâbîlerin birincilerinden idi. Onun Kur'ân okuyusunda melekler bile hazir olurlardi. el-Kehf Sûresi'ni okurken bulut kümesi içinden parilitilar seklinde melekler inmisti. Bedir'den Kudüs'ün fethine kadar hayâtini cihâdla ve Kur'ân'a hizmetle geçiren Useyd, yirminci hicret yilinda Medine'de vefat etmis, tâbutu Baki'a tasinirken Umer de tâbutun iki kolunu yüklenmistir.
Abbâd ibn Bisr de Bedir'de hazir bulunmustur. Zuhrî, Abbâd'in Yemâ-me'de, kirkbes yasinda iken sehîd oldugunu bildirmistir.
[29]
Muâz ibn Cebel, onsekiz yasinda müslümân olarak Akabe Bey'ati'nda bulunmustur. Üstün bir zekâya ve güzel bir endama mâlikti. Bedir'den I'tibâren bütün gazvelerde Peygamber'in yanindan ayrilmamistir. Peygamber: "Ümmetimin halâî ve harami en iyi bileni Muâz'dir" buyurmustur. Peygamber, Muâz'i vefatindan önce Yemen'e göndermisti. Gönderilme târihi hakkinda görüs ayriliklari vardir. Vâlî veya muallim olarak gönderildigi hakkinda da görüs ayriliklari vardir.
Muâz ibn Cebel, Tihâme'de, Ürdün'de, Gor'da henüz otuzbes yasinda bir genç iken onsekiz yilinda Amvâs tâûnu hastaligindan vefat etmistir.
[30]
Âise'nin bu ifâdesi, uzun Ifk hadîsinin bir parçasidir.
Sa'd ibn Ubâde, Akabe Bey'ati'nda bulunmus kidemli sahâbîlerdendi. Gazalarda Hazrecliler'in sancagini tasirdi. Âise'nin sehâdet ettigi gibi, Ifk hâdisesinden evvel iyi bir kimse idi. Fakat CâhilIyet devrinden beri Arablar arasinda hakîkaten ziyâde kabile gayreti hüküm sürdügünden, Sa'd ibn Ubâde de Hazrec-liler'i ve bu arada tbnu Ubeyy gibi azgin bir münâfiki müdâfaa edeyim derken haktan ayriliyordu. Sa'd ibn Ubâde, Peygamber'in vefati üzerine Ebû Bekr'e bey'at etmekten çekinerek Sâm tarafina gitmis ve onbesinci hicret yilinda Hav-rân'da vefat etmistir.
[31]
Hadîsin basliga uygunlugu "Rasûlullah siz Sâide ogullari'na birçok insanlar üzerinde fazilet verdi" sözündedir. Çünkü Sa'd ibn Jbâde, Hazrec'in Sâide ogullari

kulundandir ve bu kolun önde gelenlerindendir.
Bu hadîs yakinda da geçmisti.
[32]
Ubeyy ibn Ka'b, Ensâr'in Hazrec kolunun Neccâr ogullari boyundandir. Ilk müs-lümânlardandir. Akabe'de ve ondan sonraki gazvelerde hazir bulunmustur Otuzuncu hicret yilinda Medine'de vefat etmistir.
[33]
Bu vak'a Ubeyy için hiç kimsenin ortak olamayacagi yüksek bir menkabedir. Umer: Ubeyy, seyyidu'l-müslimîndir, der idi. Bu sûrenin ona okunmasi, süb hesiz ona ögretmek içindir; yoksa ondan ögrenmek için degildir. Sûrenin digerlerinden önce Ubeyy'e arz olunmasinin sebebi de Ubeyy'in Kur'ân lâfizlarini, edâ keyfiyetlerini, kiraat vecihlerini ögrenmeye ehemmiyet vermesidir. Bu se-beble Kur'ân'in kiraatine ihtimam eden hafizlara Kur'ân'i arzetmek, bir sünnet olarak devam edegelmistir. Baska bir sebeb de Kur'ân'i onun dilinden ögrenmeye tesvik olabilir. Nitekim öyle de olmustur: Rasûlullah'tan sonra Ubeyy, kiraat ilminin müstakil imamlarindan biri olmustur.
Kur'ân sûreleri arasinda bu sûrenin tahsis buyurulmasi da, bu sûrenin Islâm Dîni'nin asillarini, kaaidelerini ve en yüksek mühimmelerini vecîz bir uslûb Ile ihtiva etmesindendir.
[34]
Zeyd ibn Sabit, Peygamber'in Medine'ye hicretinde onbir yasinda idi. Hicretten evvel ezberledigi onalti sûreyi Peygamber'e okumus, O'nun büyük takdirine nail olmustu. Medine devrinde Peygamber'in vefatina kadar vahiy kâtibliginde kalmistir. Yasi küçük oldugundan Bedir harbine katilmasina izin verilmemis, Uhud'dan sonraki bütün gazvelere katilmistir. Tebûk gazvesinde Neccâr ogul-lari'nm bayragini Umâre ibn Hazm'dan alip Zeyd'e vermis, Umâre sebebini sorunca: "Kur'ân öne geçirilir. O Kur'ân'i senden çok bilir" buyurmustur. Peygamber, yabanci hükümdarlardan gelen mektûblari terceme etmesi için Zeyd'e Süryânî ve Ibranî dillerini ögrenmesini emretmis, o da kisa zamanda bu dilleri ögrenmistir. Farâiz ilmini en iyi o bilirdi. Ebû Bekr'in emri ile bütün Kur'ân'i, muntazam bir sekilde sahîfelerde bir araya topladigi gibi, Usmân'in emri ile de bu ilk Mushaf'i bir hey'et baskanligi sorumlulugunda, bugün elimizdeki tertîb-le çogaltmistir. Hicretin kirkbesincI yilinda vefat etmis, namazini Mervân ibn Hakem kildirmistir.
Zeyd ibn Sabit 'in özellikleri söyle özetlenebilir:
1. Medine devri süresince vahiy kâtibligi,
2. Rasûlullah'in sagliginda Kur'ân'i ezberleyenlerden biridir.
3. Kur'ân'i en düzgün okuyanlardandir.
4. Kur'ân hafizlari Içinde en uzun yasayanidir.
5. Tebûk'te sancakdâr yapilirken belirtilen tercih sebebi.
6. Çok zekî olup yabanci dil ögrenmesi.
7. Ebû Bekr'in Kur'ân'i onun toplamasini emrettigi sirada: "Ey Zeyd, sen akilli, resîd bir gençsin; biz seni hiçbir kusur ile itham edemeyiz" diye tezkiye etmis olmasi.
[35]
Kur'ân'i ezberleyenlerin bu dört zâttan ibaret oldugu sanilmamalidir. Dört Ha-lîfe'nin içlerinde bulundugu daha birtakim sahâbîler Kur'ân'i ezber etmislerdir. Buna geçen hadîsler de delâlet eder. Belki Enes Ibn Mâlik bu hadîsinde yalniz bir kabileden, yalniz Ensâr'dan dört zâtin Kur'ân'i ezberlemis olduklarini bildirmis olmaktadir.
[36]
Ebû Talha Zeyd ibn Sehl künyesi ile meshurdur. Sahâbîler arasinda kahraman ve aticilanndandi. Ebû Talha bütün savaslara katilmis, bilhassa Uhud'da çok yararlik göstermis, Peygamber'e atilan düsman oklarina gögüs germistir. Gür sesli oldugundan Peygamber: "Ebû Talha'nin ordu içinde sesi, yüz adamdan hayirlidir" buyurmustur.
Ebû Talha, Enes'in üvey babasidir. Enes'in öz babasi Mâlik, Sam'da kâfir olarak ölmüstü. O zaman Enes, sekiz yasinda idi. Annesi Ümmü Suleym ilk kocasi öldükten sonra Ebû Talha ona evlenme teklîf etmisti. Ebû Talha o zaman müsrik idi. Ümmü Suleym, kendisi müslümân olursa onunla evlenebilecegini, mehir de istemeyecegini bildirdi. Bunun üzerine Ebû Talha müslümân oldu ve Ümmü Suleym'le evlendi. Bu kari-koca, Islâm yigitliginin benzersiz örnekleridirler.
Ebû Talha, hicrî otuz yilinda vefat etmistir.
[37]
Abdullah ibn Selâm, Isrâîl ogullari'ndan ve Yûsuf Peygamber'in soyundandir. Kendisi ve babasi Selâm ibn Haris, Yahûdî âlimlerindendi. Peygamber'in Me-dîne'ye hicreti üzerine müslümân olmustur. Câhiliyet devrinde adi Husayn iken, Rasûlullah ona Abdullah adini vermistir. Tirmizî'nin rivayetinde Peygamber onun hakkinda: "Abdullah ibn Selâm, cennet ehli olan on kisinin onuncusudur" buyurmustur. Hicretin 43. yilinda Medine'de vefat etmistir.
[38]
Hadîsin Abdullah ibn Selâm için büyük bir menkabe ihtiva ettigi gizli degildir.
ez-Zemahserî söyle demistir: Abdullah ibn Selâm Kur'ân ile Tevrat arasindaki benzerligi, her iki kitabin tevhîd, mebde', maâd, sevâb, ikaab, ba's, he-sâb, gibi dînî asillara delâlet etmesinde bulmustur. Ve kavmine:' 'Musa'ya inen Tevrat'i Allah Kelâmi olarak kabul edip de Muhammed'i ve O'na inen Kur'-ân'i inkâr etmek zulümdür" diyerek müslümân olmustur.
Bâzi âlimler, sûrenin Mekkî, Abdullah'in Islâm'a girisi Medine'de oldu-•gundan bu sahidin Abdullah degil, Mûsâ oldugunu söylemislerdir.
[39]
Basliga uygunlugu açiktir. Peygamber'in bu ta'bîrI su âyetin muhtevasini isaret etmektedir: "Hakikat îmân ile küfr apaçik meydana çikmistir. Artik her kim azginlari tanimayip da Allah *a îmân ederse, o muhakkak ki kopmasi olmayan en saglam kulpa yapismistir... " (el-Bakara: 256).
Abdullah ibn Selâm'in Islâm'a girisini anlatan bir hadîs, daha önceki ki-tâbda geçmisti: Buhârî, Enbiyâ, "Bâbu halki Âdem... bâbu kavlihi taâlâ: Ve iz kaale Rabbuke lil-melâiketi innî câilun fî'I-ardi halîfe.." IV, 226 "133".
Sahîh-iMüslim ve Tercemesi'nde daha tafsîlli hadîsler vardir: VII, 407-412.
[40]
Bu hadîsteki sözleri Abdullah ibn Selâm'm son derece takvâli oldugunu ifâde etmektedir ki, bu, onun için büyük bir menkabedir
[41]
Hadîsteki "Sen büyük bir eve girersin" ifâdesi, onun evine Peygamber'in girdigini ifâde eder ki, bu da Abdullah'i bir büyütmedir.
[42]
Hadîce, Huveylid ibn Esed ibn Abdi'1-Uzzâ ibn Kusayy'in kizidir. Hadîce'nin nesebi, Peygamber'in nesebi ile Kusayy'de birlesir, buna göre kadinlarin ne sebce kendisine en yakin olani Hadîce'dir. O'nun Kusayy soyundan evlendigi, Hadîce'den baska bir de Ümmü Habîbe vardir. Câhiliyet devrinde Hadîce, Tâ-hire adiyle çagrilirdi. Annesi Fâtima bintu Zâide'dir. Cumhura göre Hadîce ile evlendiginde Peygamber yirmibes, Hadîce kirk yasinda bulunuyordu. Bu evlilik yirmidört sene sürmüstür. Hadîce hicretten birkaç sene evvel 64,5 yasinda vefat etmis ve Hacûn'a gömülmüstür. Hadîce ittifakla Ilk müslümân olan insandir. Basliktaki "Tezvîc" kelimesi, "Tezevvüc"yerinde kullanilmis olup, "Çift-. lenmek" ve "Evlenmek" ma'nâsinadir. Tef'îl sigasinin tefe'ûl ma'nâsmda kullanilmasi yaygindir.
[43]
Imrân kizi Meryem hakkindaki âyetlerden biri sudur:
"Hani melekler: Ey Meryem, sübhesiz ki Allah sana seçkin bir hususiyet verdi. Seni tertemiz büyüttü. Seni âlemlerin kadinlari üzerine mümtaz kildi, demisti" (ÂIu Imrân: 42).
Hadîce'nin fazîleti, bu hadîste ve gelecek hadîslerde belirtilmistir. Hadîce, Aise ve Fâtima'nin fazîlet siralan hakkinda görüs ayriliklari vardir. Bu görüs ayriliklarinin ortak noktasi, her üçünün digerine kiyâsen ayri ayri fazîlet ve üstünlük cihetleri bulunmasidir.
[44]
Buraya kadar geçen hadîslerin basliga uygunlugu açiktir.
Peygamber'in, Ibrahim'den baska bütün çocuklari Hadîce'den dogmustur. Bunlar Zeyneb, Rukayye, Ümmü Kulsüm, Fâtima, Kaasim, Tâhir, TayyIb'dir. Bu üç erkek çocuk

peygamberlikten önce vefat etmislerdir. Kizlarin hepsi Islâm devrine yetisip müslümân olmuslar ve Medine'ye hicret etmislerdir. Bunlardan üçü Peygamber'den Önce vefat etmisler; yalniz Fâtima, Peygamber'den alti ay kadar sonra vefat etmistir. Peygamber'in nesebi Fâtima'nin çocuklarindan devam etti. Ibrahim, Marye'den dogmus ve onsekiz aylik iken ölmüstür.

[45] Âise'nin ileri sürdügü hayirlilik, gençlik ve güzellik i'tibâriyledir denilebilir: Ra-sûlullah'm sükûtu ise bir müsamahali davranistir. Çünkü bu sözler kadinlik gayretiyle söylenmistir. Gayret (kiskançlik) fitrî bir hâl oldugu için; bundan dolayi kadinlara ceza sabit olmuyor.

[46] Cerîr, dokuzuncu veya onuncu hicret yilinda ve bir rivayete göre Peygamber'in vefatindan seksen gün kadar evvel, Veda Hacci sirasinda müslümân olmustur. Ruceyle kabilesinin baskanlarindan oldugu için Peygamber, üzerine otursun diye yere kaftan yayarak ikramda bulunmustu. Peygamber tarafindan Yemen'e âmil ta'yîn olunmustur. Sonra Medâin'in fethinde büyük hizmetleri görülmüs, Kaa-disiye harbinde Islâm ordusunun sag kanadina kumanda etmistir. Umer, Ce-rîr'i çok severdi. Güzel çehreli oldugu Için: "Cerîr, islâm Ümmeti'nin Yûsuf'udur" der idi.

Cerîr, Kûfe'de ikaamet etmis, 51 veya 54 yilinda vefat etmistir.

[47] Bu hadîslerde Peygamber'in Cerîr'e ikram etmesi, hem Cerîr'e, hem de Ahmes kabilesi süvârîlerine duâ etmesi bulundugundan, baslikla uygunluklari yerindedir.

Bu Zu'1-Halasa puthânesinin yikilmasi hadîsi Cihâd'da, "Fetihler hakkinda müjde'bâbi"nda da geçmisti.

[48] Huzeyfe ibnu'l-Yemân el-Absî, Hisl yâhud Huseyl ibn Câbir'In ogludur. Her ikisi de büyük sahâbîlerdendir. Hisl ibn Câbir nasilsa birini Öldürmüs oldugundan, memleketinden kaçarak Medîne'ye gelmis, Evsîler'den Abdu'l-Eshel ogul-lan'na halîf olmus. Evs ile Hazrec, aslinda Yemen'den gelme olduklarindan Yemânî'dirler. Iste Hisl, bu Yemânîler'e katildigi Için kavmi tarafindan kendisine "Yemân" lakabi verilmistir. Huzeyfe, Rasûlullah'm hâle ve gelecege âid gizli haberlerinin sahibi olmustur. Babasiyle beraber Uhud harbinde hazir bulunmus, babasi yanlislikla bir müslümân tarafindan öldürülmüstür. Peygamber tarafindan verilen diyeti Huzeyfe, müslümânlara sadaka etmistir. Huzeyfe, Umer tarafindan Selmân Fârisî'den sonra Medâin Vâlîlîgi'ne getirilmis, ömrünün sonuna kadar o hizmette kalmistir.

Vefati, Usmân'in Öldürülmesinden ve Alî'ye bey'at edilmesinden kirk gün sonradir (Tecrîd Ter., II, 383-384).

[49] Bu hadîste açikça ifâde ettigi gibi Hind'in müslümân olmadan önceki târihî hayâti, Peygamber'e ve müslümânlara karsi bugz ve kînle doludur. Son derece zekî ve tedbirli olan Hind, Uhud harbinde Kureys ordusu içinde siirler okuyarak, Kureys askerlerini Islâm ordusu üzerine heyecanlandirip cesaretlendirmistir. Orada sehîd Hamza'nin cigerini agzina alip çignemistir.

Hind'in babasi Utbe ibn Rabîa, Kureys baskanlarindan olarak Bedir harbine gelmis ve orada öldürülmüstür.

Hind, kocasi Ebû Sufyân ile beraber Mekke fethi günü müslümân olmus, Islâm'da sebat ve güzel hareket etmistir. Yermuk harbinde de kocasiyle beraber hazir bulunmus, Islâm askerlerini Rûmlar'a karsi atesli hitâbeleriyle heyecanlandirip tesvîk etmistir.

Umer'in halifeliginde, Ebû Kuhâfe'nin öldügü gün vefat etmistir.

Peygamber, kadinlardan: "... Hirsizlik yapmamalari, zina etmemeleri..." (el-Mümtehine: 12) diye bey'at alirken: Hürre kadin zina eder mi? diyen sanli kadindir.

[50] Zeyd ibn Amr, Peygamber'in cennetle müjdeledigi on zâttan birisi olan Saîd ibn Zeyd'in babasi, Umer ibn Hattâb'm da amcasi ogludur. Zeyd, Tevhîd Dîni arayan muvahhidlerden idi, putlara tapmaktan, sirkten sakinirdi. Fakat Pey-gamber'e peygamberlik gelmezden bes sene evvel vefat etmistir, Peygamber: "Zeyd, (benimle îsâ arasinda) yalniz basina bir ümmet olarak diriltilir" buyurmustur.

Buhârî, bunun hadîsini bu bakimdan burada zikretmistir.

[51] Yânî sizin bu fiiliniz akla, adalete uygun mudur? diyerek onlari ayiplardi.

[52] Yahûdî âlimin bu sözü, su âyete uygundur: "Ibrâhîm ne bir Yahûdî, ne de bir Hristiyan'dt. Fakat o, Allah'i bir taniyan dosdogru bir müslümândi. Müsriklerden de degil idi o" (Âiu Imrân: 67).

[53] Ebû Nuaym'in Mustahrac'mda. Ebû Usâme hadîsinde: Zeyd: Benim ilâhim Ibrahim'in ilâhi; dînim de îbrâhîm'in dînidir, der idi, seklindedi

[54] Bu hadîsler Zeyd ibn Amr'in faziletlerini pek güzel ortaya koymaktadirlar.

Câhiliyet devrinin kiz çocuklarini diri diri gömme feceâti, Kur'ân-i Kerîm'de de zikredilip kötülenmistir:

"... Fakirlik endisesiyle çocuklarinizi öldürmeyin. Sizin de, onlarin da rizkini biz verecegiz,.."" (el-En'âm: 151);

"Evlâdlartnizi fakirlik korkusuyla öldürmeyin. Onlari da, sizi de biz rizik-landmnz. Hakikat onlari öldürmek büyük bir suçtur" (el-tsrâ: 31);

' 'Diri diri gömülen kiz hangi suçtan dolayi öldürüldügü soruldugu zaman..." (et-Tekvîr: 8-9).

Zamanimizda yeniden gündeme getirilip propogandasi yapilan nüfûs plânlamasi çalismalarinda bu âyetlerden gaflet edilmemelidir!..

[55] Yikilacak hâle gelen Ka'be'yi, peygamberlige yakin Câhiliyet günlerinde Kureys yeniden bina etmisti. Bunun târihi hakkinda yedi ayri rivayet vardir: Bu sirada Peygamber bulûga ermemisti (Zuhrî); onbes yasinda idi (tbn Battal, Ibnu't-Tîn); peyamberlik ile Ka'be'nin binasi arasinda bes yillik zaman geçmistir (Ibn Hisâm); Ka'be'nin yeniden insâsinda Peygamber otuzalti yasinda idi; yeniden insâ, Hadîce ile evlenmesinden önce idi (Beyhakî); Hadîce ile evlenmesinden on sene sonra idi (Muhammed ibn Ishâk); peygamberlikten on sene evvel idi <Mû-sâ ibn Ukbe ve Mucâhid). Bu insâ hizmetinde erkek, kadin, yasli, çocuk bütün Kureys çalismistir.

[56] Basliga uygunlugu "Ka'be bina edilecegi zaman" ve "Peygamber ile amcasi Abbâs gidip sirtlarinda taslan naklediyorlardi" sözlerindedir. Bu Peygamber'in Ka'be'nin yeniden insâsinda bizzat çalistiginin delilidir. Peygamber'in bayilmasi, avret yerinin açilmasi sebebiyle duydugu derin utanmayi ifâde eder. Namaz Ki-tâbi'nin evvellerinde geçen rivayette: "Iste o günden sonra hiç çiplak görülememistir" ziyâdesi vardir. Bu hadîs Hacc Kitabi, "Mekke'nin fadli ve bina edilmesi bâbi"nda da geçmisti.

[57] Bu hadîsin basliga uygunlugu, bunda Ka'be etrafina duvar örülmesi, sonra bunun uzatilip yükseltilmesinin bildirilmesi yönündendir.

[58] CâhIliyet günleri, îsâ Peygamber ile Peygamberimizin peygamberligi arasinda geçen müddetin adidir. Bu devirde câhilce isler çok oldugu ve umûmî bir cehalet hüküm sürdügü için bu isimle adlandirilmistir (el-Kirmânî).

[59] Basliga uygunlugu "Âsûrâ, Câhiliyet devrinde Kureys'in oruç tutar oldugu bir gündü..." sözlerindedir. Bu hadîs Oruç Kitabi, "Âsûrâ orucu bâbi"nda da geçmisti.

[60] Basliga uygunlugu "Câhiliyet devrinde müsrikler hacc aylarinda umre yapmayi yeryüzünde islenen günâhlardan sayarlardi" sözlerindedir. Bu hadîs dahî Hacc Kitabi, "Temettü' ve ifrâd bâbi"nda geçmisti.

[61] Bu, uzun bir kissadir. Mûsâ ibn Ukbe söyle zikretmistir: Seyl, Mekke'nin yukari tarafinda kayalar üzerinden gelirdi de, Mekke'yi harâb eder; Mekkeliler sularin Ka'be'ye girmesinden korkarlardi. Bunun için Ka'be'nin binasini saglamlastirmak istediler. Bu maksadla Ka'be'nin üzerine ilk çikan ve ondan bir parça yikan, el-Velîd ibnu'l-Mugîre oldu... (Aynî).

[62]

Hadîsin basliga uygunlugu "ihramda susma, Câhiliyet devri islerindendir" sö-zündedir. Hadîsin son fikrasi, bekaaniz, imamlariniz dosdogru olduklari müd-detçedir. Çünkü imamlarin dogrultmalanyle haddler ikaame edilir, haklar alinir ve hersey yerli yerine konulur, denmis oluyor.

[63]

el-Vusâh, el-Visâh; kitâb vezninde Arab kadinlarinin süs esyalarindan su gerdanliga denir ki, Inciden ve sair cevherden, her iki dânenin agirligina diger ne-vi'den bir dâne girdirerek iki kur dizerler ve o iki kurun birisini digeri üzre dizip bükerler. Ve yine Visâh bir süse denir ki, genis bir mesin parçasini cevher nevi'-leriyle süsleyip, hâtûnlar onu hamaile takinirlar. Ve vâv'i hemze'ye ibdâl ile "Isâh" dahî derler (Kaamûs Ter.)

[64]

Basliga uygunlugu, Câhiliyet halkinin üzerinde bulunduklari kati fiiller ve sözler yönündendir. Görmez misin o kizcagizi ittihâm edenler, ona nasil cefâ ettiler ve aramada ne kadar asn-i gittiler de, onu fercinin içinde bile arastirdilar! Bu hadîsin diger rivayetlerinden birinde bu kizcagizin yeni evlenmis bir gelin oldugu ve yikanmak için zînetini çikarmis bulundugu bildirilmistir. Bu hadîsin benzeri Namaz Kitabi, "Mescidde kadinin uyumasi bâbi"nda geçti.

Bundan barinacak yeri olmayan fakîrlerin, hattâ fitne korkusu olmamak sartiyle kadinin bile mescidde gece geçirmesi caiz oldugu istidlal edilmistir. Mescidde ikaamet eden Suffa Ashabi da hep meskeni ve kazanci olmayan fakîr insanlardi

[65]

Câhiliyet devrinde babalar üstüne yapilan yemîn, eger babasi sag ise "Babamin basi için su isi islerim, yâhud islemem"; ölmüs ise "Babamin topragi hakki için sunu yaparim yâhud yapmam" seklinde idi. Yemîn, yemîn yapilan seyi ta'zîm ifâde ettigi, ta'zîme ise ancak Allah'in hakki oldugu için, Islâm'da bu câhiliyet yemîni kaldirilmistir.

[66]

Yâhud bunun ma'nâsi söyledir: "Sen ehlin içinde serîf idin, simdi sen nesin?". Bunu iki kerre söylerlerdi.

Yâhud da ma'nâ söyle olabilir; "Sen bir kerre ehlin içinde idin, artik sen iki kerre onlarin içinde olmayacaksin".

Birincide "Mâ" mevsûle, ikincide soru, üçüncüde ise nâfiye olur ve "Merreteyn" sözün tamamlayicisidir. Câhiliyet inanci bu ma'nâlann üçüne de uygundu; onlar bir daha dirilmeyi ummuyorlardi... Cenaze için ayaga kalkma hakkindaki farkli görüsler, Cenazeler Kitâbi'nda siralanmisti.

[67]

Bu, Hacc Kitabi; "Minâ'dan ne zaman dönülür bâbi"nda da geçmisti. Bunda Câhiliye'nin günes dogmadan Minâ'dan hareket etmemeleri âdeti, Islâm'da kaldirilmistir.

[68]

Hadîsin basliga uygunlugu, âyetteki "Ke'sen dihâkan " (Amme zu) lâfizlarinin Câhiliyetteki bir ta'bîrle tefsîr edilmesi yönündendir.

[69]

Hadîsin basliga uygunlugu Lebîd'in de, Umçyyetu'bnu's-Salt'in da Câhiliye devri sâirlerinden olmalari yönündendir.

Lebîd ibn Rabîa, Câhiliye devrinde siirleri müsabaka kazanarak Ka'be'nin duvarina asilan yedi büyük sâirden birisidir. Yukaridaki beyit de bu muallaka-smin matla'i yânî ilk beytidir. Lebîd'in bu siirinin hepsi on beyittir. Lebîd, mu-hadramûndan yânî hem Câhiliyet devrini, hem de Islâm hayâtini yasamis uzun ömürlü bahtiyarlardandir. Enes'in rivayetine göre yüzkirk yil yasamistir. Hicretin dokuzuncu yilinda kabîlesi halkiyle birlikte Medine'ye gelip müslümân olmustur. Câhiliyet devrine âid siirleri, ÂIse'nin beyânina göre onikibin beyit kadardir. Lebîd müslümân olduktan sonra pek az siir söylemistir. Bir gün Umer, kendisinden siir okumasini istemis. Lebîd:

— Allah bana el-Bakara ve Âlu Imrân'i ögrettikten sonra, artik ben siir söylemez oldum, demis ve Kur'ân'm fesahat ve belagat nurunun siirin ikbâlini söndürdügünü bildirmistir.

Usmân'm halîfeligi zamaninda Kûfe'de vefat etmistir... (Ali Fehmî, Hüsnü's-Sahâbe, s. 350).

Umeyye ibn Ebi's-Salt da Câhiliyet devrinde yetisen Kureys sâirlerindendi. Tevhîde, öldükten sonra tekrar dirilmeye, âhiret gününe îmân ederdi. Bütün bu kanâatlerini îmânh yasadigi gençlik devri siirlerinde terennüm etmistir. Müslim'in bir rivayetinde Serîd ibn Suveyd söyle demistir: Bir gün Rasûlullah'in terkisinde yolculuk ediyordum. Rasûlullah; "Umeyye'nin siirlerinden birsey biliyor musun?" dedi. Bende: Evet biliyorum, dedim ve yüz beyit kadar okudum. Bunun üzerine Rasûlullah (S): "Ümeyye,, müslümân olmaga yaklasmistir"^ buyurdu (Müslim, Siir).

Vâkidî'nin beyânina göre Umeyye, hayâtinin ilk devirlerinde peygamberlik iddia etmis, hayâtinin sonlarinda da o güzel i'tikaadlarini birakarak sapiklardan olmustur. Bir rivayete göre el-A'râf: 175. âyeti Umeyye hakkinda inmistir: "Onlara o kimsenin haberini de oku ki biz kendisine âyetlerimizi vermistik de o, bunlardan siyrilip çikmis, derken seytân onu arkasina takmis, nihayet azginlardan olmustu'".

Umeyye Islâm'a yetismis, fakat müslümân olmamistir. Bir rivayette Hris-tiyan oldugu söylenmistir.

[70]

Kâhinlik, gâibden delilsiz olarak haber verdigini iddia ederek birtakim insanlari aldatmak hilekârligidir. Câhiliyet devrinde bu kabîl hurafeler pek çoktu. Islâm bunlari yasaklamistir. Insanlari aldatarak elde edilen kazançlar haram oldugu için Ebû Bekr, o nevi1 kazançtan yedigi seyleri kusmus oluyor.

[71]

Bu da müddeti bilinmeyen bir seye ta'lîk ederek yapilan ve içinde aldatma bulunan bir Câhiliyet devri alisverisi idi. Bunun tafsilâti Buyu' Kitabi, "Bey'u'l-garer ve habelu'l-habele bâbi"nda geçmisti.

[72]

Enes ibn Mâlik, senin kavmin su, su günde söyle söyle yapti... demekle onlarin Câhiliyet devrinde yaptiklari kötü Islere isaret etmis olabilir. Râvî Gaylân, En-sâr'dan degil, fakat Ensâr'a mensûb bir kisi oldugu için, ona böyle hitâb etmis oluyor...

[73]

... el-Kasâme, yemîn ma'nâsina olan îksâm'dan isim olarak mutlak yemîn ma1-nâsinadir. Sonra su yemine denildi ki, maktulün velîleri üzere taksim olunur. Meselâ bir köy topraginda bir kimsenin mülkü olmayan bos mahalde yaralanmis bir maktul bulunup, kaatili bilinmezse, vârisleri o köy ahâlîsinden iddia eyledikte, maktulün velîsi seçtigi elli adama yemîn verir, ve eger elli adam bulunmaz ise yemîn verilen kimselere elli yemîn tamamlanincaya kadar yemîn tekrar olunur. Ve yine beyyine olmayarak, meselâ yakininda düsmanligi görülen Amr Üzere delâletle da'vâ eyleseler, maktulün velîleri isbu Amr ve Zeyd'i katleyledi diye elli tamâmina dek yemîn ederler. Iste bu iki surette yemîn eden cemâate de Ka-sâme denildi. Eger iddiacilar yemîn ederlerse diyete hakk kazanirlar, ve eger îtti-hâm edilenler yemîn ederlerse diyet lâzim gelmez... (Kaamûs Ter.).

[74]

Bunu Ibn Abbâs'a, dogruluklarina güvendigi bir cemâat haber vermis ve onun için yemînle söylemis olabilir.

Fethu'l-Börîdt söyle dedi: tbn Abbâs'a bunu haber verenin bizzat Peygamber olmasi muhtemeldir. îste bu sebeble hadîsin Câmi'u's-Sahîh'e girmesi mümkün olmustur.

Yine Fethu'l-Bârfde zikrettigine göre el-Fâkihî, îbn Ebî Necîh'ten söyle rivayet etmistir: Birtakim insanlar Beyt'in yaninda bâtil üzerine Kasâme yemini yaptilar, sonra çikip bir kayanin altina konakladilar. Kaya üzerlerine yikildi (da hepsi helak oldular).

[75]

Bu hadîs, Ensâr'in Menkabeleri'nin evvelinde de geçmisti.

[76]

ibn Abbâs, sa'yin sünnetligini nehyetmiyor, fakat siddetle yürüyüsü nehyediyor. Çünkü sa'yin asli Rasûlullah'in yoludur, hacda ve umrede vâcib bir rükündür. Cumhur, vâdînin seyl yerinde siddetle yürümenin müstehâbligma kaail oldular. Ibn Abbâs onlara muhalefet etmistir (Kastallânî).

[77]

Oraya Hatîm denmesinin, buradakinden baska isimleme sebebleri de zikredilmistir.

[78]

Bu kissanin aslini el-Ismâîlî, Absî ibn Hitân'dan; o da Amr ibn Meymûn'dan olmak üzere genis surette zikretmistir: Amr söyle demistir: Ben Yemen'de aileme âid bir koyun sürüsü içinde idim. Yüksek bir yerde bulunuyordum. Derken bir maymun geldi, beraberinde birçok maymunlar vardi... (Aynî).

[79]
Câhiliye'de yildiz hareketlerinden yagmur isterlerdi de, su yildiz sebebiyle yagmura mazhar olduk, su yildiz sayesinde suya kavustuk derlerdi. Yagmur Isteme Duâsi'nda bu konuda bilgiler verilmisti.
Buhârî, Câhiliyet devrine âid olan bu haberleri, simdi gelecek olan Peygamberlik Bâbi'na bir mukaddime olarak getirmistir
[80]
Buradaki isimlerin herbiri hakkinda serhlerde bilgiler verilmistir.
Muhammed, Peygamber'in en meshur ismidir. Kur'ân'in dört yerinde bu isimle anilmistir: Âlu Imrân: 144, el-Ahzâb: 40, Muhammed: 2, el-Feth: 29. Birçok hadîslerde de bu isimle anilmistir. Muhammed, tef îl babindan mef'ûl sîga-sidir; çokluk ve mübalaga ifâde eder. Buna göre Muhammed, çok medh olunan kimse demektir. Dogumunda Abdulmuttalib tarafindan bu isim verilmistir. Peygamber, Kur'ân'da ve hadîslerde daha baska isimlerle de anilmistir.
Buhârî, Peygamber'in nesebini Adnan'da birakmistir. Ibrahim'e ve Âdem'e kadar çikarmamistir. Çünkü nesebinin Adnan'a kadar olan zincirinde neseb ilmi âlimlerinin ittifaki vardir. Ondan yukarisinda ihtilâf vardir. Peygamber'in yukarida zikrolunan nesebi çok temiz ve çok serefli bir altin zincirdir. Kendisi: "Ben devirden devire ve aileden aileye intikal ve bu suretle süzülen Âdem ogullan soylarinin en temizinden naklolundum ve nihayet su içinde bulundugum Hâ-simî camiasindan meydana çiktim " buyurmustur (Buhârî, Menâkib, Sifatu'n--Nebî, V, 30 "64").
Bu asîl süzülme, Müslim ile Tirmizî'de söyle îzâh edilmistir: "Allah, îbrâ-hîmogullari'ndan Ismail'i, Ismâîl ogullari 'ndan Kinâne ogullari 'm, Kinâne ogul-lart'ndan Kureys'i, Kureys'ten Hâsim ogullari'm, Hösim ogullan'ndan da beni seçmistir".
[81]
Bu hesaba göre Peygamberimiz altmisüç yasinda vefat etmis oluyor ki, Âise'-nin rivayeti ve siyer âlimlerinin çogunun görüsü böyledir. Vahyin gelmeye basladigi târihi, yili, ayi, günü Ile ta'yîn hususunda re'yler, Ictihâdlar daginiktir. Bunun sebebi de Zu'1-karneyn, Fîl, Ka'be'nin binasi gibi degisik târih baslangiçlarina göre hesâb edilmesidir. Bu görüslerden çogunun bir ortak noktasi vardir ki, o da ilk vahyin Ramazân ayinda gelmeye baslamis olmasidir.
[82]
Basliga uygunlugu "Biz müsriklerden siddetle karsilanmistik" sözlerindedir. Bunun biraz degisik bir rivayeti Peygamberlik Alâmetleri'nde geçmisti.
Râvî Habbâb ibnu'L-Erett, ilk müslümân olan sahâbîlerdendir. Hadîste haber verdigi hâl, Islâm'in Mekke'deki ilk günlerine âid vakialardandir.
Peygamber'in yemîn ile ve en kuvvetli te'kîd edâtlariyle haber verdigi Islâm'in kudret ve hâkimiyeti kendisi hayâtta iken gerçeklesmis ve müslümânli-gm adalet ve emniyet nuru Arabistan'in her yerine nufûz etmistir
[83]
Hadîsin basliga uygunlugu, o ihtiyarin müslümânlarla beraber bulundugu hâlde, onlara muhalefet edip secdeden çekinmesi, onlara bir nevi' eziyyet olmasi yönündendir.
[84]
Hadîsin basliga uygunlugu meydandadir. Bu hadîsin bir rivayeti Abdest Alma Kitâbi'nin sonlarinda geçmisti
[85]
Hadîsin basliga uygunlugu, Mekke ahâlîsinin müsriklerinin: "Biz Allah'in haram kildigi nefsi öldürdük..." sözlerinden alinir. Çünkü müslümânlari öldürmek ve iskence etmekten daha siddetli ezâ olamaz... (Aynî).
Hadîsin son fikrasinda Mucâhid: el-Furkaan: 68. âyet devamindaki 70. âyetle kayidlanmistir; mutlak, mukayyede hamledilir demis oluyor. •
îbn Abbâs'a göre islâm'a girdikten sonra kasden bir mü'mini öldüren kaa-til için tevbe yoktur. O buna en-Nisâ: 93. âyeti ile hüccet getirdi. Ibn Abbâs'-tan meshur olan görüs budur. Ondan kaatil için tevbenin var oldugu görüsü de rivayet edilmistir. Bu hadîs, Tefsîr'de de gelecektir. Bu hadîsi Müslim de Tef-sîr'de getirmistir.
[86]
Basliga uygunlugu açiktir. Ebû Bekr'in saldirgani def edip ona karsi okudugu âyet, Mûsâ ile Fir'avn kissasina ve Fir'avn'in Musa'yi öldürmeye karar verdigi zaman, sarayda îmânini gizleyen bir mü'minin söyledigi sözlerdir. Bunun Peygamber'in ugradigi bu saldiri akabinde okunmasi çok yerinde ve belîg olmustur. Bu âyetlerin mealleri yerinden ve tefsirlerinden okunmaya deger.
[87]
Buhârî'nin gösterdigi bu mutâbaalarin bir kismi, diger hadîsçiler tarafindan, bir kismi da bizzat Buhârî tarafindan senedleriyle mevsûlen rivayet edilmislerdir. Bunlari zikretmenin faydasi, hadîsin çesitli yollarini ve lafizlarini gösterip kuvvetini belirtmektir.
[88]
Hadîsin basliga uygunlugu, Ebû Bekr'in hürr erkekler arasinda ilk müslümân olmasidir. Ammâr'm haber verdigi bes köle de: Bilâl Habesî, Zeyd ibn Harise, Amir ibn Fuheyre -ki Ebû Bekr'In kölesidir ve efendisiyle beraber müslümân olmustur-, Ubeyd ibn Zeyd, Ebû Fukeyhe ki, Safvân ibn Umeyye'nin kölesi idi. Bu hadîs, Muhâcirler'in Menkabeleri Kitâbi'nda da geçmisti.
[89]
Bundan önceki bâbda geçen Ammâr hadîsi ile bunun te'lîfi söyle yapilabilir: Sa'd'in üçüncü müslümân olmasi sözü, erkek, hürr, balig olarak müslümân olanlarin üçüncüsüyüm ma'nâsma olabilir. Rasûlullah birinci, Ebû Bekr ikinci, Sa'd üçüncü olmus olur. Müslümanligin ilk günlerinde müslümânlarm gizli bir cemiyet hâlinde yasamis olmalari sebebiyle, Sa'd'in kendisine delâlet eden Ebû Bekr ile Rasûlullah'tan baska kimseyi tanimamis olmasi ve kendi bilgisine göre böyle söylemesi de muhtemeldir. Diger taraftan bes köle ile Ebû Bekr alti olur, Sa'd da yedinci gelir. Su hâlde Sa'd Islâm'da en kidemli birkaç kisiden biridir.
[90]
Bu cinn vak'asi, Ibn Ishâk'in beyânina göre, Peygamber'in Tâif dönüsünde olmustur. Söyle ki: Rasûlullah, Ebû Tâlib ile Hadîce'nIn arka arkaya ölmeleri üzerine Kureys, bu iki dayanaktan mahrum kalan Rasûlullah'i tazyîka baslamisti. Rasûlullah da kendisine bir siginak aramak üzere Tâif e gitmisti. Fakat orada umdugunu bulamayarak dönerken, gece yarisi Batnu Nahle'ye gelmisti. Orada namaz kilarken, cinnden yedi kisilik bir cemâat buraya ugramis ve Rasûlullah1-in okudugu Kur'ân'i dinlemislerdir. Rasûlullah namazi bitirince cinnler kendi kavimlerine gidip, onlari inzâr etmislerdir.
el-Cinn Sûresi'nin yukaridaki ve müteâkib âyetleri cinnlerin bu inzârlanm bildirir. Ayrica su âyetler de bunu anlatir:
"Hatirla o zamani ki, cinnlerden bir taifeyi Kur'ân dinlemeleri için sana dogru çevirmistik. Iste bunlar onun huzuruna gelince: Susun demisler, okumasi bitirilince de korkutmaya me'mûr olarak kavimlerine dönmüslerdi. Ey kavmimiz, dediler, hakikat biz Mûsâ 'dan sonra indirilmis olan, kendinden öncekileri tasdik eden, hakka ve dogru yola ileten bir Kitâb dinledik. Ey kavmimiz, Allah 'in da'vetine icabet edin. Ona îmân edin ki (Allah) sizin günâhlarinizdan bir kismini bagislasin ve sizi acikli bir azâbdan kurtarsin" (el-Ahkaaf: 29-30).
Âyetteki "Cinn vak'asi bana vahyolunarak bildirildi" kavlinin zahirine göre, Rasûlullah cinni görmemistir. Kur'ân dinlediklerinden haberi olmamistir ve onlara husûsî surette Kur'ân okumamistir. Fakat cinnler rastgele sabah namazinda Rasûlullah'in okudugu Kûr'ân'i dinlemislerdir.
[91]
Bu hadîs, Peygamber'in cinnleri gördügünü sezdirmektedir. Bu rivayet pek kisa oldugu için Peygamber'in cinnleri görüp görmedigi açik degidir. BeyhakF-nin Delâilu'n-Nübüvve'deki su rivayeti bunu açiklamaktadir:
Ibn Mes'ûd dedi ki: Ben cinnlerin Rasûlullah'a:
— Senin Allah'in Rasûlü olduguna kim sehâdet eder? diye sorduklarini isittim.
Bulundugumuz yere yakin bir sakiz agaci vardi. Rasûlullah o agaci isaret ederek onlara:
— "Su agaci gördünüz mü; o sehâdet ederse îmân eder misiniz?" dedi. Cinnler:
— Evet îmân ederiz, dediler.
Bunun üzerine Rasûlullah o agaci çagirdi. Agaç Icabet etti de ben dallarini, budaklarini sürüyerek geldigini gördüm. Rasûlullah agaca:
— "Benim Allah'in Rasûlü olduguma sehâdet eder misin?" dedi. Agaç:

— Sehâdet ederim ki, Sen Allah'in Rasûlü'sün, dedi.

[92]
Simdi sahîh olan bu iki haberi söyle te'lîf edebiliriz: Peygamber'e birçok defalar cinn hey'etleri gelmistir: Mekke'de, Medine'de, daha baska yerlerde. Bunlardan dördünde Ibn Mes'ûd bizzat hazir bulunmustur. Cinn hey'etleri birkaç defa olduguna göre, ilk defakine Ibn Abbâs'in dedigi gibi Peygamber vâkif degildi; onlari görmedi, Kur'ân dinlediklerini bilmiyordu. Bu kendisine vahiyle bildirildi. Fakat el-Cinn Sûresi indikten sonraki vakialarda Peygamber Allah'-¦ in emri ile çikip cinnlerle bulusmustur (Özetle Aynî'den),

Cinn'In varligi ve mâhiyeti hakkinda sunu özetle nakledelim: "Ebu'l-Abbâs ibnu Teymiyye (R) söyle dedi: Bütün Islâm firkalanyle sâir milletlere ve kâfirlere mensûb zümreler cinnin varliginda muhalefet etmemislerdir. Vakia Islâm zümreleri arasinda Cehmiyye ve Mu'tezile gibi cinni inkâr edenler bulundugu gibi sâir ümmetler ve kâfirler arasinda da inkâr edenler vardir. Fakat milletlerin cumhuru cinnin varligini kabû! ve i'tirâf etmislerdir. Çünkü bütün peygamberlerin cinnin varligina dâir haberleri zarurî ilim ifâde edecek derecede mütevâtirdir..." (Aynî, Umdetu'l-Kaarî, VII, 285).

Elmahli Muhammed Hamdi Yazir, Hakk Dîni Kur'ân Dili adli kiymetli tefsirinde el-Cinn Sûresi'nin mukaddimesinde, dogu ve bati ilim âleminde bu mes'ele hakkinda gelen nasslar ile öne sürülen fikirleri ve görüsleri naklederek, çok kiymetli bilgiler toplamistir. Bu bilgiler oradan okunmalidir: VII, 5381-5395.

[93]
Ebû Zerr el-Gifârî'nin adi Cundeb ibn Cenâde'dir. ilk müslümân olan bes zâtin besincisi oldugu, Islâm'i hiç da'vet edilmeksizin kendi arzusu ile ve yüksek iradesiyle kabul etmis oldugu hadîsten anlasilmaktadir. Muâviye ile bâzi ilmî mes'-elelerde uyusamadigi için, Usmân tarafindan Medine'ye getirtilmis, orada da bâzi tenkîdleri devam ettigi için, Rebe köyüne gönderilmis, orada yalniz bir hayât geçirerek otuz iki yilinda vefat etmistir.

Buhârî bu hadîsi biraz farkli bir uslûbla Kureys'in Menkabeleri bölümünde Zemzem kissasinda da getirmisti. Ebû Zerr'in Islâm'a girmesi hadîsi Müslim'in Sahîh'inde daha tafsîllidir: Müslim Ter., VII, 387, 28. Bâb "2473".

[94]
Saîd ibn Zeyd, daha önce de geçtigi üzere Umer ibnu'l-Hattâb'in amcasi oglu ve kizkardesinin kocasi oldugu için, ayni zamanda enistesidir. Mekke'de zevce-siyle beraber ilk müslümân olanlardan ve cennetle müjdelenen on sahâbîden biridir. Bedir'den baska bütün gazvelerde hazir bulunmus, Bedir ganimetlerinden kendisine pay ayrilmistir. Akîk mevkiinde hicrî ellibir yilinda vefat etmis, cenazesi Medîne'ye nakledilmistir (Vâkidî).

[95]
Basliga uygunlugu "Umer müslümân oldugu günden beri..." sözündedir.

[96]
Basliga uygunlugu "Su babalarinin dîninden sapan Hattâb oglu'na..." sözlerinden alinir. Küreydiler, müslümân olan kimselere dîninden sapti derlerdi.

As ibn Vâil, kavmiiçinde itaat edilen bir adamdi, Islâm'a erismis, fakat müslümân olmamistir. Âs, kavmine karsi söyledigi o sözü ile Uriier'i korumustur.

[97]
Basliga uygunlugu "Umer ibnu'l-Hattâb müslümân oldugu zaman" sözlerin-dedir.

[98]
el-Kevâkib de söyle demistir: Bundan murâd Arabî bir peygamberin meydana çikmasi, cinnlerin Arablar'a mutâbaat etmeleri, cinnlerin dînde Arablar'a katilmalaridir. Çünkü O, Rasülu's-Sakaleyn'dir, yânî "Insanlarin ve Cinnlerin ra-sûlü"dür... (Kastallânî).

[99]
Bu hadîsin bu bâbda zikredilmesi, bu hadîsteki kissanin Umer'in Islâm'a girmesinin sebebi olmustur denilmesidir.

[100]
Bu hadîs yakinda Saîd ibn Zeyd'in Islâm'a girisi babinda geçmisti.

Umer'in Islâm'a girisi hakkinda birkaç rivayet vardir. Bunlardan biri kizkardesi Fâtima ile enistesi Saîd ibn Zeyd'in evinde Tâhâ Sûresi'nin okundugunu isitmesi, içeri girip onlari tazyik etmesi, sonunda bu sûrenin bas tarafinin yazili oldugu parçayi alip okuyarak Islâm'a girmesi rivayetidir. Kaynaklardan bâzilari: Ibn Hisâm, es-Sîretu'n-Nebeviyye, I, 342-350; "îslâmu Umer ibni'l-Hattâb -R-"; Aynî, VIII, 64-69; Kastallânî, VI, 186-187; Siblî, Asri Saadet Târihi, Hz. Umer'in Hidâyeti, IV, 1671-1674; Sadri Islâm, VII, 2. fasil, s. 41-75, "Hz. Umer'in Müslümanligi Kabulü", Cevdet Pasa, Kisasi Enbiyâ, I, 74-80; Osman Keskioglu, Kur'ân Târihi, s. 67-69 "Kur'âni Kerim Karsisinda Hz. Ömer".

[101]
Buh'ârî bu hadîslerin bâzilarini küçük farklarla Peygamberlik Alâmetleri Bâbi'-ndan sonraki "Müsriklerin Peygamber'den kendilerine bir âyet göstermelerini istemeleri ve Peygamber'in de onlara Ay'in ikiye yarilmasini göstermesi bâbi"n-da da getirmisti.

. Orada da belirtildigi üzere Ay'in ikiye bölünmesi mu'cizesi Rasûlullah'a has mu'cizelerin en büyügü ve en parlaklanndandir. Çünkü bu mu'cize, bütün peygamberlere verilen mu'cizelerin hepsinden büyüktür. Zîrâ diger peygamberlerin mu'dzeleri araziyâttan semavâta geçmemistir. Bu mu'cizeyi Allah, Kur'-ân'da da söylemistir: "Saat yaklasti, Ay (ikiye) ayrildi. Onlar bir mu'cize görürlerse yüz çevirirler ve müstemirr bir büyüdür derler..." (el-Kamer: 1-3).

Felsefecilerin bâzisi bozuk iddiâlariyle felekiyyâtin delinme kabul etmeye cegini iddia etmislerdir. Biz ise: Ay, Allah'in mahlûklarindan bir mahlûktur; O, mahlûkunda dileyecegi isi yapar. Nitekim isin sonunda onu dürüp yok edecektir, deriz (Aynî).

Bu mes'ele hakkinda genis ve doyumca bilgileri Elmahli Muhammed Hamdi Yazir'in Hakk DîniKur'ön Dili (VI, 4617-4638) adli kiymetli eserinin el-Kamer Sûresi Tefsîri'nden okumalidir.

[102]
Kureys müsrikleri müslümânlan dînlerinden döndürmek için onlara azâb etmeye ve eziyet yapmaya yöneldikleri zaman ilk defa Habesistan'a iki hicret yapilmistir. Habesistan'a birinci hicret, Peygamberligin besinci yilinda receb ayinda oldu. Vâkidî'nin beyânina göre birinci muhacir kaafilesinde onbir erkek, dört kadin vardi. Bunlar Mekke'den yaya ve binitli olarak deniz sahiline gelip, orada yarim dînâra kiraladiklari bir gemi ile denizi geçmis ve Habesistan'a varmislardir. O sirada Habesistan'da Necâsî Eshame hükümdar idi. Adaleti ile meshur olan bu zât, Islâm muhacirlerini iyi karsilayip kabul etti. Muhacirlerin iyi durumu Mekke'de duyulunca, ertesi sene ikinci Habese muhacereti yapildi. Ikinci kaafiie yetmisiki yâhud yetmisüç erkek idi. Kadin ve çocuklar bu sayinin disindadir. Onsekiz kadin vardi denilmistir.

Âise'nin buradaki sözü Medine'ye hicret bâbi'nda uzun ve senedlI bir metinle gelecektir. Ebû Musa'nin hadîsi bu babin sonunda; Esmâ'nm hadîsi de Hu-neyn GazvesI'nde senediyle gelecektir.

[103]
Hadîsin basliga uygunlugu, Usmân'm "Ben ilk iki hicretle muhacir oldum" sö-zündedir. Bu hadîs "Usmân'in menkabeleri bâbi"nda da geçmisti. Fakat her iki rivayette bâzi ziyâdelik ve noksanliklar vardir.

Müstemlî rivayetinde ondan naklen el-Yûnînî nüshasinda hadîsin sonunda Ebû Abdillâh el-Buhârî'nin "el-Belâ" ve "el-Ibtilâ" kelimelerine âid âyetlerle destekli bâzi tefsirleri vardir. Bu tefsîr kismi, Ibn Hacer'in Fethu'l-Bâr?si ile Kastallânî'deki nüshalarda da mevcûddur.

[104]
Hadîsin basliga uygunlugu Ümmü Habîbe ile Ümmü Seleme'nin Habes topragina hicret eden kadinlardan olmalari yönündendir.

Mü'minlerIn anasi Ümmü Habîbe'nin ismi Remle olup, Kureys büyüklerinden Ebû Sufyân Ibn Harb'in kizidir. Kocasi Ubeydullah ibn Cahs ile birlikte Habesistan'a hicret etti. Ubeydullah'm orada ölümü üzerine hicretin altinci yilinda Rasûlullah, Amr ibn Umeyye ed-Damri'yi gönderip kendisiyle evlenme ve nikâh akdine, Necâsî'yI tevkîl etti. Mehrini Necâsî kendi kesesinden verip, sonra Medine'ye yolladi.

Ümmü Seleme'nin ismi Hind bintu Eb.î Ümmeye el-Mahzûmîyye'dir. Kocasi Ebû Seleme ile Habesistan'a hicret etmis, Medine'ye döndüklerinde kocasinin ölümü üzerine mü'minlerin analari zincirine katilmistir.

Habesistan'da gördükleri o kilise Mâriye, yânî Meryemana Kih'sesi'dir. Rasûlullah gitgide putperestlik ibâdetine götürür diye kabirler üzerine bina yapmayi yasaklamistir.

[105]
Basliga uygunlugu "Habesistan'dan küçük bir kiz çocugu hâlinde geldim" sö-zündedir. Rasûlullah'm kiza söyledigi "Senâh senâh " kelimeleri de Habesçe'de "güzel" ma'nâsmadir.
[106]
Basliga uygunlugu "Necâsî'nin yanindan Medine'ye döndügümüzde" sözünde-dir. Necâsî, Habesistan hükümdarlarinin unvanidir. Türk meliklerine "Hâkaan", Iran meliklerine "Kisrâ", Rûm meliklerine "Kayser" denildigi gibi, Habes meliklerine de "Necâsî" denilirdi. O zamanki Necâsî Ashame, Peygamber'i tasdik ve îmân etmisti.
[107]
Basliga uygunlugu "Gemimiz bizi Habese hükümdari Necâsî'nin memleketi sahiline birakti" ve "Peygamber'in onlara: Ey gemi yoldastan, sizin için iki hicret vardir" sözündedir. Bu iki Ihicretten birisi Necâsî'nin memleketi Habesistan'a, öbürüsü de Medîne'ye Allah'in Rasûfü'ne yapilan hicretti
[108]
Na'y, sa'y vezninde, bir kimsenin öldügünü haber vermektir.
[109]
Necâsî üzerine cenaze namazi kilindigi bu hadîslerle kesin olarak sabit oluyor. Ibn.Sa'd, Tabakaat'mda Necâsî'nin islâm'a girisini söyle anlatmistir: Rasûlul-lah altinci hicret yilinda Hudeybiye'den dönünce Amr ibn Umeyye ed-Damrî ile Necâsî'ye bir mektûb gönderip onu Islâm'a da'vet etmis. Necâsî de mektubu hürmetle alip müslümân olmustur. Müslüman oldugunu da bir mektûbla Pey-gamber'e bildirmistir. Necâsî'ye Ca'fer ibn Ebî Tâlib Islâm Dîni'ni ögretmistir. Necâsî'nin vefati, Tebûk seferinden dönüldügü yedinci yilin receb ayina tesadüf etmistir.
Bu hadîslerin bir kismi Cenazeler Kitâbt'nda da geçmisti.
[110]
Kinâne ogullari yurdu, Muhassab ve Ebta' adlariyle de anilir. Ebû Kubeys Da-gi'nin yamacindadir. Kinâne ogullan'yle Kureys müsrikleri burada küfr üzerine andlasmislardi. Bu andlasma kisaca özetlenirse, Kureys ile Kinâne ogullari, Hâ-sim ve Muttaiib ogullan'yle kiz alip vermemek ve her türlü içtimaî ve medenî münâsebetleri kesmek üzere andlasmislardir. Bu andlasma, Hâsim ve Muttaiib ogullan Rasûlullah'i Kinâne ile Kureys'e boyun egmeye ikna edinceye kadar devam edecekti. Bu ittifak bir vesika ile de tesbît edilerek Ka'be duvarina asilmisti. Peygamberligin yedinci senesi muharremi evvelinde baslayan ve üç sene devam eden bu münâsebet kesme dolayisiyle, Kureys ile Kinâne ogullan, Hâsim ve Muttaiib ogullari'ni Hâsimîler mahallesinde üç sene muhasara altinda tutmuslar ve aç birakmislardir.
Rasûlullah'in burasini konaklama yeri seçmesi, büyük bir ilâhî intikaami hatirlamaya vesîle olacagi içindir. Veda Hacci'nda da Minâ'dan dönüste yine burasini konaklama yeri edinmisti.
Bu hadîs daha tafsîlli bir metinle Hacc Kitâbi'nda geçtigi gibi, Magâzî'de de gelecektir.
[111]
Anasinin karninda iken babadan yetim kalan Peygamber, evvelâ dedesi Abdul-muttalib'in; sekiz yasinda iken onun da vefâtiyle amcasi Ebû Tâlib'in himayesinde büyümüs, Peygamberligi zamaninda da onun çok yardimini görmüstü. Ebû Tâlib, Hâsimîler muhasaradan çiktiktan sonra, Peygamberligin onuncu yilinda vefat etmistir.
Buhârî, Hicret'ten önceki vak'alara dâir hadîsleri birer bâbda verirken, Ebû Tâlib'in vefati ile alâkali birkaç hadîsi de bu baslik altinda siralamistir.
Ebû Tâlib'in vefati, kendisini dayanaksiz birakmisti. Artik Mekke'de oturmasi çok zorlasmisti. Üç sene sonra Medine'ye hicret edecektir.
[112]
Bu âyetlerin ve hadîslerin ma'nâlarma göre Ebû Tâlib, Islâm Dîni'nde ölme-mistir, Peygamber ugrunda bütün varligini ortaya koydugu hâlde, kabîle geleneklerine siki bagliligi yüzünden zahiren Tevhîd Akîdesi'ni kabul edememistir.
[113]
Bu da 104. hadîsin baska bir tarîkidir. Bunlarin basliga uygunluklari açiktir.
Imâm Müslim'in ve digerlerinin Ebû Hureyre'den rivayetine göre, Rasû-lullah (S) amcasi Ebû Tâlib'e: "Allah 'tan baska hiçbir tanri yoktur de de, kiyamet gününde senin lehinde sehâdet edeyim" demisti. Ebû Tâlib: Kureys kadinlari beni kinarlar, korku buna sevketti derler. Böyle demeyecek olsalardi müslümân olup gözünü aydin ederdim, demistir. Bunun üzerine el-Kasas: 56. âyeti inmistir (H.B. Çantay, Kur'ân-i Hakîm ve Meâl-i Kerîm).
[114]
Basliktaki el-Isrâ ile âyetteki "Esra" kelimeleri, biri masdar, biri mâzî fiildir. Gece yolculugu etmek demektir. Âyet, "bâ" edâtiyle müteaddî oldugu için "Yürüttü" demek olur.
Mescidi Haram, Mekke'de Ka'be'nin etrafinda ve Ka'be'yi çevreleyen bugünkü tavaf sahasidir. Buraya Mescidi Harem de denilir. Harem denilmesi, bu sahaya ihtiram ve saygi vâcib oldugu içindir. Kendisine karsi saygisizlik caiz olmadigi için Mekke'ye de Haram Belde denilmistir. Peygamber devrinde ve Ebû Bekr zamaninda Mescidi Haram, tavaf etmeye mahsûs olan sahadan ibaret idi. Umer devrinde genisletilmeye baslanip, Emevîler ve Abbasîler zamanlarinda etrafindaki binalar satin alinip Mescidi Harâm'a ilâve edilmistir.
Mescidi Aksa, Kudüs Mescidi'dir. Buna Beytu'l-Makdis de denilir. Yeryüzünde evvelâ Mekke'deki, sonraki Kudüs'teki mescidler bina edilmistir. Kudüs'-tekihe "Aksa = En uzak" vasfi verilmesi, aralarinda o zamanin Ölçülerine göre bir aylik yol uzakligi bulunmasindandir. Mescidi Aksa, Musa'dan îsâ'ya kadar peygamberlerin toplanma yeri ve mukaddes vahy menzili oldugu için, Peygamberimizin bu gece yürütülüsünde de yol ugragi kilinmistir.
[115]
Hadîsin basliga uygunlugu, Isrâ gecesinde vukû'a gelen seylerin bâzisini sâmil olmasi yönündendir. Bunu Müslim'in Ebû Hureyre'den getirdigi su hadîs daha da açmaktadir: "Kureys bana seyahat ettigim yerlerden soruyordu. Bilhassa Mescidi Aksâ'ya dâir öyle seyler sormustu ki, ben îsrâ gecesi onlarla ilgilenip tesbtt edememistim. Bu sebeble o kadar müskil bir vaziyete düsmüstüm ki, hiçbir zaman öyle sikilmamistim. Bunun üzerine Allah benimle Beytu'l-Makdis arasin da perde olan mesafeyi kaldirdi. Ben artik Beytu'l-Makdis'i görüyor ve ne sorarlarsa muhakkak ona bakarak cevâb veriyordum".
Bu îsrâ vak'asiyle, onu ta'kîben baslayan MI'râc hâdisesi hakkinda dogru bilgiler almak için Elmalin Muhammed Hamdî Yazir'in Hakk Dîni Kur'ân Dili tefsîrine bakilmalidir: IV, 3141-3152.
[116]
en-Nesefî nüshasinda bu baslik "Mi'râc kissasi babi" seklinde gelmistir.
Mi'râc, Peygamber'in mülk ve melekût acîbliklerini müsâhade ile azametli kevnî ve Rabbânî sirlan, kendisine hass tam bir bildirme ile vâkif olmasi için Allah tarafindan vâki' olan da'vete Icâbeten en yüksek semâlara geceleyin çikmasidir, îsrâ ise geceleyin Mekke'den Burak üzerinde ilâhî âyetler kendisine gösterilmek üzere Mescidi Aksâ'ya seyahat etmesidir, Bu daha Önce de beyân edilmisti. Isrâ, lügatçe gece yolculugu ettirilmek ma'nâsma geldigi için, hepsini sâmil olmasi muhtemel ise de, Kur'ân'in nazmi ile sabit olan Mekke-Kudüs yolculuguna tahsis edilmistir.
Mi'râc ismi, yüksege çikmak ma'nâsina olan C/rûc'dan alinmis bir âlet ismidir. Bu gün merdiven, asansör, füze, uzay gemisi de bununla ifâde edilebilir. Mi'râc, Peygamber'in bu Arz'dan yüce makaamlara yükselme vâsitasi demek oluyor. Mi'râc hadîslerinde "Uruce bî(= Yüksege çikarildim)" ta'bîri edildiginden, bu vak'a "Mi'râc" adiyle anilmistir.
Isrâ ve MI'râc vak'asi, zaman ve zemîn kayidlarindan hâriç, mülk ve mele-kûta dâir sirlarla dolu muazzam bir mu'cize oldugu için müteaddid ta'rîklerle rivayet edilmis ve bu rivayetler müteaddid ve muhtelif görüs ve ictihâdlan mucib
olmustur.
Isrâ ve Mi'râç'in yilini, ayini ta'yîn hususundaki rivayetler de çesitlidir. Bunlarin en çogu hicretten bir sene veya onsekiz ay evvel vukû'unu bildirmektedir. Buhârî'nIn de bu vakia ile Akabe Bey'atlari'm, hicretten önceki vak'alara âid bâblann en sonuna birakmasi da bu cumhur görüsünü te'yîd eder mâhiyettedir. Sonra ay ta'yîni hakkindaki rivayetlerin en çogu da rebîu'l-evvel ve receb aylan üzerinde toplanmistir.
[117]
Yahya ile îsâ'nin teyze ogullari olmalari söyledir: Yahya'nin anasHsâ bintu Fâ-kûz, Meryem'in anasi Hanne bintu Fâkûz ile kardestir. Bunlar iki kizkardestir-ler.

Bunlardan Hanne'yi îmrân ibn Mâsân zevce aldi. îsâ'yi da Zekeriyyâ zevce aldi. îsâ, Yahya'yi; Hanne de Meryem'i dogurdu. îsâ, Meryem'in; Hanne de Yahya'nin teyzesi oldu ve böylece iki teyzeoglu oldular. Burada adi geçen Im-rân, Müsâ Peygamber'in babasi olan îmrân degildir. Çünkü bu iki Îmrân arasinda, tarihçilerin beyânina göre, binsekizyüz yil gibi büyük bir zaman farki vardir.

[118]
Lugatçiler bu büyük testilerin ikiyüzelli ntl su aldiklarini bildirirler.

[119]
Bu hadîsin bir rivayeti Namaz Kitâbi'mn bas tarafinda da geçmisti. Bu Mi'râc hadîsinde, Mi'râc'in es-Sidretu'1-Müntehâ'ya kadar merhaleleri ve safhalari açiktir, ayrica açiklamaya ihtiyaç yoktur. Ancak Sidre'den ötesi için hiçbirsey rivayet edilmemistir. Yalniz Bes namazin farz kilmisi ve bunun elli vakit namazdan hafifletilip indirildigi bildirilmekle yetinilmistir. Çünkü Rasûlullah mi'râcda Sid-re'ye varinca, Sidre'yi bürüyen -ve onu suurun vukuf ve ittilâmdan saklayan ilâhî bir emir, bir nûr bürüyüvermisti. Bundan ötesi tasvir ve beyâna sigmayan bir âlemdi. Onun için biz mi'râcm bundan ötesini Kur'ân'dan, en-Necm Sûre-si'nden ta'kîb edelim:

"Onu müdhis kuvvetlere mâlik olan ögretti. Ki o, akil ve re'yinde kâmil bir melektir. Hemen (kendi suretine girip) dogruldu. O en yüksek ufukta idi. Sonra (Cebrail ona) yaklasti. Derken sarkti. (Bu suretle o, Peygamber'e) iki yay kadar yâhud daha yakin oldu da (Allah'in) kuluna vahyettigini etti. Onun gördügünü kalb yalana çikarmadi. Simdi siz onun bu görüsüne karsi da kendisiyle mücâdele mi edeceksiniz? And olsun ki, onu diger bir defa da Sidretu'l-Müttehâ'mn yaninda gördü o, ki Cennetuyl-Me'vâ onun yanindadir.O zaman Sidre'yi buruyordu onu bürümekte olan. Peygamberdin gözü gördügünden agmadi, onu asmadi da. And olsun ki o, Rabb 'inin en büyük âyetlerinden bir kismini görmüstür" (en-Necm: 5-18).

en-Necm Sûresi'nin mi'râca dâir tebligleri de burada bitiyor. Mi'râc'in her safhasi âdet ve tabiat hâricinde cereyan eder... Sahîh haberler Isrâ ve Mi'râc vakiasini bu âlemdeki beserî tesrifat ve merasimine benzer bir surette rivayet ettiklerine göre, melekût âleminde de tabiat alemindeki gibi, fakat onun kayit ve sartlarindan ârî ma'nevî bir Ihtifal vardir. "Biz Ibrahim 'e kesin ilme erenlerden olmasi için göklerin ve yerin büyük mülkünü de öylece gösteriyorduk" (el-En'âm: 75) âyetinde Ibrahim'in mi'râcina isaret buyurulmustur. Buna göre her peygamberin muhtelif mertebelerde mi'râci vardir. Ka'be kavseyn makaami, Peygamberimize müyesser olmustur.

[120]
îbn Abbâs, buradaki rü'yâ, uykuda görülen bir düs degil, uyanik olarak gözle görülen bir hakikattir demek istemistir.

Zemahserî, Tefsirinde: Bu âyetin zahiriyle de Isrâ'nm rü'yâda vâki' oldugunu iddia edenler istidlal etmisler, Isrâ'nin uyanik iken olduguna kaail olanlar da buradaki rü'yâyi, rü'yetle tefsir etmislerdir, demistir. Allah Kur'ân'da hem kalb görmesini, hem de göz görmesini isbât etmistir: Kalb görmesini "Onun gördügünü kalbyalana çikarmadi"(en-Necm: ll)kavliyle, göz görmesini de: "Göz agmadi, asmadi da" {en-Necm: 17) nazmiyle tesbît etmistir.

Bu âyei ve benzerlerinden, Rasülullah'in Allah'i görüp görmedigi hususu mühim bir ihtilâf konusu olmustur. Âise, Mes'ûd, Ebû Hureyre gibi bâzi sahâ-bîler, Allah'i görmenin imkânsiz oldugunu ileri sürmüslerdir. Buhârî, Âise'den:

— Muhammed, Rabb'ini gördü mü? diye sorulmus; o da:

— Herkim Muhammed, Rabb'ini gördü derse, yalan söylemistir, demis, sonra: "Ona gözler erisemez. O ise bütün gözleri ihâtû eder.." (el-En'âm: 103) âyetini okumustur. ' .

Abdullah ibn Abbâs'tan da Rasülullah'in Rabb'ini gözleriyle görmüs oldugu haberi naklolunmustur (Taberânî, el-Mu'cemu'l-Evsat).

Bu hadîsteki la'netlenmis agacin zakkum agaciyle tefsîri es-Sâffât: 62-67 ve el-Vâkia: 51-56 âyetlerinde gelmistir:

"Böyle (ni'mete) konmak mi hayirli, yoksa zakkum agaci mi? Hakikat biz onu zâlimler için bir fitne (imtihan) yaptik. Sübhesiz ki o, çilgin atesin dibinde (bitip) çikacaktir. Ki tomurcuklan, seytânlarin baslan gibidir. Iste hakikat onlar bundan yiyecekler, bu suretle karinlarim bundan dolduracaklar. Sonra üzerine de onlar için çok sicak bir su ile karistirilmis (sarâb) vardir" (es-Sâffât: 62-67);

"Sonra hakîkaten siz, ey sapkinlar ve tekzfbciler, muhakkak ki, zakkum agacindan yiyeceksiniz. Öyle ki karinlarinizi hep ondan dolduracaksiniz, üstüne de o kaynar sudan içeceksiniz. Susamis develerin içisi gibi içeceksiniz. Iste ceza günü onlara ziyafet budur" (el-Vâkia; 51-56).

[121]
Peygamberligin onuncu yilinda Peygamber, Akabe mevkiinde Hazrecliler'den bâzi kimselerle bulusmus, onlara Kur'ân okumus^ onlar da müslümânligi kabul etmislerdi. Bunlar alti kisiden Ibaretti. Ertesi sene Medine'den oniki kisi gelmis ve bu Akabe mevkiinde Peygamber'le bulusup müslümân olmuslardi. Buna Ikinci Akabe Bey'ati denir ki,bey'at maddeleri el-Mümtehine: 12. âyetîndeki Bey'atu'n-Nisâ maddeleri gibidir.

Ertesi yil Medine'den yetmisiki kisi gelmis ve gece Akabe mevkiinde Peygamber'le bulusup bey'at etmisler ve Peygamber'le MekkelI müslümânlarm Me-dîne'ye hicret etmesini kararlastirmislardir. Buna Üçüncü Akabe Bey'ati denir. Bu bey'at birinci bey'attan farklidir. Bunda Ensâr, mallarini, canlarini, ailelerini nasil muhafaza ve müdâfaa ederlerse Peygamber'in hayâtini da öyle muhafaza edeceklerine söz vermislerdir.

Islâm Dîni'nin temelleri ancak Akabe Bey'ati'nda saglam bir te'mînâta baglandigi için Ka'b ibn Mâlik, Akabe Bey'ati'nda hazir bulunmasini, yine Islâm'in saglama baglandigi mühim bir gazve olan Bedir'de bulunmaktan üstün tutuyor. Bunda da hakli oldugu apaçiktir...

[122]
Câbir, Üçüncü Akabe Bey'ati'nda hazir bulunanlarin en küçügü idi

[123]
Bu ilk Akabe gecesinde olan bey'attir ki, ona el-Mümtehine: 12. âyetinin nâtik oldugu bey'at sartlarinin ayni ile vâki' oldugundan Bey'atu'n-Nisâ denilmistir. Bu sartlarla mükellef olmakta erkekler ve kadinlar müsâvîdir. Ikinci Akabe'de ise Ensâr, çocuklarini ve ailelerini nasil müdâfaa ve himaye ederlerse Peygamber'i de öylece müdâfaa ve himaye etmek üzere bey'at etmisler ve ahidlerini hak-kiyle îfâ ederek kendilerinden sonra tâ kiyamete kadar Islâm'a girmis ve girecek olanlarla veliyyi ni'met olmuslardir.

[124]
Bu da geçen hadîsin diger bir tarîkidir. O da, bu da îmân Kitâbi'nda da geçmisti.

[125]
Ahmed ibn Hanbel'de ise su ziyâde vardir: Rasûlullah bir sedir üzerine oturmustu. Yaninda Ensâr'dan erkekler ve kadinlar vardi. Beni yanma oturttular, sonra: Bu ehlindir, mübarek olsun, dediler. Âise, annesi Ümmü Rûmân, kiz-kardesi Esma ile beraber Ebû Bekr'in hicretinden sonra hicret etmistir. Ebû Bekr Medine'ye varip yerlestikten sonra, Mekke'deki ailelerini getirmek üzere Zeyd ibn Harîse ile Rasûlullah'in kölesi Ebû Râfi'i Mekke'ye gönderdiler. Rasûlul-lah'in iki kizi Fâtima ve Ümmü Kulsüm ile zevcesi Sevde ve ÂIse, annesi ve kiz-kardesi Medine'ye nakledildiler. Âise'nin güvey evine girmesi, en sahîh rivâyett göre, hicretin sekizinci ayina tesadüf eden sevval ayinda olmustur.

[126]
Hadîslerin basliga uygunluklari gizli degildir.

[127]
Hicret, bir yerden baska bir yere göç etmektir. Medine'ye hicret, mi'râcdan kisa bir zaman sonra baslamistir.

Habesistan'a birinci ve Ikinci muhaceret, Peygamber'in dîn nesri gayesi için muvakkat bir tedbîr idi. Tâif, dîn nesrine iyi bir merkez olabilecekti. Fakat bunun tecrübesi menfî netîcelendi. Akabe Bey'atlari üzerine Medine'nin en uygun hicret yurdu olacagi anlasildi. Mi'râc'da hicret duasinin bu suretle vahyedilme-si üzerine Medine'ye hicret teayyün etti:

Imâm Ahmed ibn Hanbel söyle dedi:-Ibn Abbâs söyle demistir: Peygamber (S) Mekke'de ikaamet etti, sonra hicretle emrolundu. Bunun üzerine Allah: " Ve söyle de: Rabb 'im beni sidk ve selâmet girdirisi ile girdir. Sidk ve selâmet çikarisi ile çikar ve tarafindan bana hakkiyle yardim edici bir hüccet ve kuvvet ver" (el-Isrâ: 80) âyetini indirdi (Ahmed ibn Hanbel ve Tirmizî).

Tirmizî söyle dedi: Bu hasen sahihtir. Hasen Basrî bu âyetin tefsirinde söyle dedi: Mekke kâfirleri Rasûlullah'i öldürmeleri yâhud kovmalari yâhud baglamalari için müzâkere ettikleri zaman, Allah Mekke ehlini kitali irâde etti de Peygamber'e Medine'ye çikmasini emretti. Iste Yüce Allah'in el-Isrâ: 80 kavlinde buyurdugu budur (Tefsir,

Ibn Kesîr, IV, 342).
Mekkeliler'in bu sû'ikasd müzâkerelerini el-Enfâl: 30 âyetinde ifâde etmektedir: "Hani bir zaman o küfredenler seni tutup baglamalari, ya seni öldürmeleri yâhud seni (yurdundan) çikarmalari için, sana tuzak kuruyorlardi. Onlar bu tuzagi kurarlarken Allah da onun karsiligini yapiyordu. Allah tuzak kuranlara mukaabele edenlerin en hayirlisidir".

[128] Abdullah ibn Yezîd'in hadîsi Huneyn gazvesinde; Ebû Hureyre'ninki Ensâr'in Menkabeleri'nde senedli olarak geçti

[129] Ebû Mûsâ'nm hadîsi Namaz Kitâbi'nda geçti.

[130] Basliga uygunlugu "Peygamber'in izniyle Medine'ye Allah'in rizâsini isteyerek hicret ettik" sözlerindedir.
Ru hadîs, bâzi öne geçirme ve geriye birakmalarla Cenazeler Kitâbi'nda da geçmisti.

[131] Bunun da basliga uygunlugu meydandadir. Bu -hadîsin bir rivayeti îmân Kitabi'nin en basinda geçmisti.

[132] Yânî fetihten sonra artik Mekke'den Medîne'ye hicret yoktur. .Bundan sonra Mekke'den yalniz cihâd kasdiyle ve ilim tahsîli niyetiyle çikilabilir.

[133] Sa'd ibn Muâz bu duayi Kurayza ogullari hakemligi kendisine yöneltildigi günden evvelki gecede yapmisti. Diger rivayette duanin biraz daha devami vardir ki, bu da Kurayza ogullan ile harbetmek veya bu yaradan dolayi sehîd olmak dilegidi

[134] Bu Ibn Abbâs hadîslerinin basliga uygunlugu bellidir. Bunlar daha önceki bâb-larda da geçmisti.

[135] Hadîsin basliga uygunlugu Rasûlullah'in: "Sübhesiz arkadaslik hususunda da, mal harcama hususunda da insanlarin bana en çok vergilisi olani Ebû Bekr'dir... " sözleri yönünden alinabilir. Hicrette Rasûlullah'in beraberinde Ebû Bekr'-den baska arkadaslik eden kimse yoktu. Bu kadar münâsebet yeterli olabilir. Onun bu derin dostluguna Kur'ân'da da sâhid vardir: "... O zaman onlar magaradaydilar. Peygamber o vakit arkadasina: Tasalanma, Allah hiç sübhe yok bizimle beraberdir, diyordu" (et-Tevbe: 40).

[136] Rasûlullah'm Medine'ye hicreti Islâm târihinin hiç sübhesiz en mühim bir safhasini teskil eder. Bu ehemmiyetten ötürüdür ki, rivayette ekseriya kisaltma yoluna tutunan Buhârî, bu hicret hadîsini çok uzun bir metinle getirmistir. Buhâri burada Âise'ye, Surâka'ya, Zubeyr'e varan üç rivayet yolunu bir araya toplaya rak ve bu hicret menk ab elerine bir istikaamet vererek rivayet etmistir.

[137] Berku'l-Gimâd, Mekke'nin Yemen yönünde ve deniz sahiline takriben bes gün lük mesafede bir yerin adidir.
Ibnu'd'Dagme ismini hadîsçiler böyle zabtetmislerdir. Lugatçiler bun Ibnu'd-Dugunne diye okumuslardir. Her iki sekilde rivayet edilmistir, tbn t hâk'a göre bu zâtin adi Rabîa ibn Refi'dir. Sonra müslümân olmus, Hune^ gazasinda bulunmus ve o gün Durayd ibn Samme'yi öldürmüstür. Ibn Abdi Berr ile Zehebî, sahâbîlerden oldugunu rivayet etmislerdir.

[138] Vâkidî'nin rivayetine göre, Rasûlullah'in Ebû Bekr'den aldigi bu deveyi Ebû Bekr sekizyüz dirheme almisti. Adi Kasvâ idi. Kuseyr ogullan kabilesi hayvanlarindan idi. Rasûlullah'in vefatindan sonra biraz daha yasamis ve Bakî'a sali-niverip orada otlamistir. Sonra Ebû Bekr'in halifeligi zamaninda ölmüstür.

[139] Buhârî bunu biraz sonra bizzat Esmâ'dan da rivayet edecektir.

[140] Mekke'den çikislari bir persembe günü, magaraya ulasmalari cumua gecesi ol-' mus, bir pazar günü de. magaradan çikip yola koyulmuslardir.
Sevr Dagi, Mekke'nin sag tarafinda ve üç mil uzakliktadir. Magara da bu dagin tepesindedir. Rasûlullah ile Ebû Bekr'I mütevâzî sinesinde saklayan bu magara, bu gün de mevcûddur ve ziyaret olunmaktadir.

[141] Câhiliyet devrinde Arablar, Iki kisi yâhud iki kabîle arasinda and içerek bir dostluk akdettiklerinde, bu akdi ve yemîni nazarlarinda canlandirmak ve kuvvetlendirmek için bir kap içine kan ve zagferân gibi renkli bîr madde koyarak ellerini ona batirirlardi.

[142] Hadîsin buraya kadarki kismi, ÂIse'den Idi. Buradan i'tibâren Surâka'nm hadîsi nakledilmektedir. Binâenaleyh bu uzun hicret hadîsi bir degil, iki hadîstir. Bu uzun metnin tabiî râvîsi ibn Sihâb ez-Zuhrî, hicret menkabesini buraya kadar Urve ibnu'z-Zubeyr vâsitasiyle ÂIse'den, buradan asagisini da Surâka'nin kardesi oglu Abdurrahmân vâsitasiyle Surâka'dan rivayet etmistir. Müellif Buhârî, metni sevkedisinde bütün bunlari açik açik belirtmistir. Biz de tercemede bunlari sadâkatle nakletmeye çalisiyoruz.

[143] Surâka'nin düsmesi Peygamber'in duâsiyle olmustur. Peygamber Surâka'yi görünce "Allâhumme israhu = Yâ Allah onu düsür" diye duâ etmis, bunun üzerine ati da, kendi de düsmüstür. Bunun tafsilâti 129 rakamiyle gelecek hadîstedir.

[144] el-Ezlâm, Zelem 'in cem'idir. Zelem bir çesit kumar okudur. Kidh dedikleri bu fal okunun yelegi ve demiri yoktu. Iki kalemden ibaret olan bu zelemlerin birisinde "Neam = Evet", digerinde "Lâ-Hayir" yazili bulunurdu. Câhiliyet devrinde Arablar, sonu bilinmeyen bir isle karsilastiklarinda bu oklarla fal bakarak, bunlardan birisini çekerlerdi. Eger evet çikarsa o Ise girisirler; hayir çikarsa vaz geçerlerdi. Ezlâm kuburu da bu oklarin konuldugu mesin kabin ismidir

[145] Ibn Ishâk'in bir rivayetinde su ziyâde vardir: Ve ben, Surâka ibn Mâlik ibn Cu sum'um, bana bakin, i'timâd edin, size sunlari söylüyorum: Vallahi benden size mâzîde hoslanmadiginiz bir zarar gelmedigi gibi, hâlde ve istikbâlde de gelmeyecektir! (Kastallânî).
ez-Zehebî, Surâka'nin Tâif seferinden sonra müslümân oldugunu bildiriyor. Tarihçiler de elindeki emân-nâmeye müracaat ettigini haber verirler. Ibn Abdi'1-Berr de e/-/s//'ffö*da'Surâka'nm Medîneliler'den sayildigini ve Usmân'-m halifelik zamanina kadar yasadigini zikretmistir. Surâka, Kureys casuslarindan Rasûlullah'in hareketini gizlemis ve arayanlara: Ben buralarda aradim, siz baska tarafa bakiniz, demistir.

[146] Hicret hadîsinin Surâka'ya dayanan kismi burada bitti. Bundan alt tarafini sonuna kadar Ibn Sihâb ez-Zuhri, Urve'den rivayet etmistir. Baslangicindaki is-nâd gibi Âise'ye ulastirmamistir. Buna göre hadîsin buradan alt tarafi mürseldir. Ancak su var ki, bu kismi da Hâkim, Urve'nin Zubeyr'den rivayeti suretiyle Âise'ye ulastirmis ve böylece mevsûl olmustur.

[147] Ibn Sa'd, Zubeyr yerine Talha ibn Abdillah'i zikretmis, onun Sâ'dan döndügünü, onun beyaz elbiseler giydirdigini... bildirmistir. Dimyati ise, siyercilerden hiçbirinin Zubeyr ibn Avvâm'i zikretmediklerini bildirmistir. Fakat Aynî'nin beyân ettigi gibi, en iyisi bu rivayetleri te'lîf ederek Talha ile Zubeyr'den her ikisinin de Sâm kaafilesinde bulundugunu, her ikisi tarafindan beyaz elbiseler hediye edildigini kabul etmektir.

[148] Buhârî, Küba'ya varisin rebîu'l-evvel ayinin hangi pazartesine tesadüf ettigini açikça belirtmemistir. Bunun sebebi de bu konuda çesitli görüslerin bulunmasidir. Bunlarin kaynagi da Peygamber'in Kubâ'dakI ikaamet müddeti hakkindaki ihtilâftir. Buhârî'nin bu Hicret bâbi'nda Enes'ten gelen bir rivayetine göre, Küba'da ondört gece

kalmistir. Bâzi siyerciier ise üç dört gün kaldigini ileri sürerler. Rasûlullah Kubâ MescidI'nin insâsi müddetince burada kaldigina göre, Buhârî'nin rivayeti elbette daha ziyâde güvene lâyiktir.

[149]
Kubâ Mescidi, Rasûlullah'in hicreti ve bilhassa Kubâ Köyü'ne ulasmasi ile açilan yeni devrin mübarek bir abidesidir. Bundan dolayi Kur'ân diliyle Takva Mescidi adi verilmistir:
"... Tâ ilk gününde temeli takva üzerine kurulan mescid senin içinde kiyamina elbet daha lâyiktir. Orada tertemiz olmalarini arzu etmekte olan rical vardir. Allah da çok temizlenenleri sever" (et-Tevbe: 108).
Bu âyette zikredilen mescidin Kubâ Mescidi mi, Medine'deki Peygamber Mescidi mi oldugu hakkinda görüs ayriliklari vardir.. Buhârî ise isbu mescidin Kubâ Mescidi oldugunu isaret eder. Bununla beraber her iki mescidin de ayri ayri kasdedilmis olmasi mümkindir. Allah en bilendir.

[150]
Buhârî bu hadîsin bir kismini Namaz Kitâbi*fidar\'Yolda olacak mescid bâbi"n-da; Icâre Kitabi; "Zaruret sirasinda müsriklerden ücretli tutma bâbi"nda; Kefalet ve Edeb Kitâblari'nda olmak üzere birçok yerde kisaltilmis olarak parça parça getirmistir. Bu uzunlukta bir metin ile buradan baska yerde getirmemistir.
Bu, el-Câmi'u's-Sahîh'teki en uzun metinli birkaç hadîsten biridir. Bunun da Buhârî tarafindan en az iki hadîsin güzel bir tertîble bir yere getirilmesi suretiyle teskîl edildigini bas taraftaki 134 rakamli hasiyede belirtmistik.

[151]
Esma, yemek çikini ve yemek sofrasi yapacak birsey bulamadigindan, belindeki nItâkini çikarip ikiye bölerek bunun birisini yemek sofrasi, bir parçasini da su kirbasina bag yapmis oldugundan, Peygamber tarafindan kendisine bu târî-hî sifat verilmis, bu da onun için ebedî bir iftihar unvani olmustur. Nitâk hakkinda su bilgi verilmistir:
en-Nitâk, kitâb vezninde Arab kadin elbiselerinden bir libâstir. Hakikati izâr gibi bir parçadir. Ortasini bellerine baglayip, yukarisini asagisinin üzerinden dizlere dogru saliverirler. Asagisi ise yerde sürünür. Hâlen fistan ta'bîr ettikleri gibi bir sevbdir (Kaamûs Ter.).

[152]
Hadîsin basliga uygunlugu açiktir. Hadîsin son fikrasi daha önce de geçmisti.

[153]
Bu mutâbaa rivayetinde Esmâ'nin çocugu Küba'da dogurup, emzirmeden Peygamber'e getirdigi, Peygamber'in de ona duâ ettigi ve Abdullah adini verdigi ziyâdesi de vardir.
Hicretten sonra Medîne hâricinde Muhacir müslümân aileleri arasinda ilk dogan erkek çocuk olarak da Habesistan'da dogan Abdullah ibn Ca'fer bildiriliyor. Medine'de Ensâr aileleri arasinda ilk dogan çocuk da Mesleme ibn Mahled yâhud Nu'mân ibn Besîr'dir denilmistir.

[154]
Bu da ayni vak'anm baska bir sahâbiyyeden; Âise'den gelen rivayetidir.

[155]
Basliga uygunlugu "Allah'in Peygamberi Medine'ye yönelip geldi" sözünde-dir. Medîne'ye gelmesi, O'nun hicretidir.

[156]
Ibn Umer'in yasi o zaman onbir yil ve birkaç aydi.

[157]
Basliga uygunlugu açiktir. Bu hadîs, bu babin basinda geçtigi gibi, küçük sened ve lafiz farkiyle Cenazeler Kitâbi'nda da geçmisti

[158]
Umer, söyledigi bu sözü ancak nefsini kirmak için söylemistir. Yâhud da insanin yapacagi her hayir isinde eksiklikten bos olmayacagini görünce, Ikisi ara smda takas olmasini ve böylece kendinin dînde salim kalmasini istemistir.
Hayirhlik sebebi de sudur: Çünkü korku makaami, ümîd makaamindan daha üstündür (Aynî, Kastallânî).

[159]
Bu bey'atin harbetmek üzerine yapilan bir bey'at olmamasi muhtemeldir. Ibn Umer bunu, kendisinin babasindan önce hicret edenlerden oldugunu söyleyen kimsenin yanilma sebebini beyân etmek için zikretmistir. Kendisine ancak bir yerde babasindan önce bey'at etmesi isi vaki olmustur (Kastallânî).

[160]
Bu hadîs, Peygamberlik Alâmetleri Bâbi'nda, bundan daha bütün olarak geçti. Lâkin orada bundaki ziyâde yoktu. Çünkü Buhârî, hadîsin sonundaki bu ziyâdeyi, buradan baska yerde zikretmemistir. el-Berâ'nin Âise'nin yanma girmesi ittifakla hicâb, yânî perdelenme emrinden önce idi. el-Berâ'nin yasi da o zaman bulûgdan asagida idi (KastaIlânî).

[161]
el-Keteme ve'l-Kutmân, bir nebat adidir ki, kinaya katilip onunla saç ve sakal boyanir, bir müddet rengi sabit olup kalir, kökünün pisirilmesiyle mürekkeb gibi yazi yazilir. Bu nebat "Vesme" olacaktir ki, çivit otudur (Kaamûs Ter.).

[162]
Ümmü Bekr" adi bu kasîde de geçmektedir

[163]
Basliga uygunlugu, içinde hicret islerinden bir is bulunmasi yönündendir. "Biz, üçüncüleri Allah olan iki kisiyiz" sözüyle et-Tevbe: 40. âyeti mealine telmih vardir.

[164]
Bu hadîsin bir rivayeti Zekât Kitabi, "Develerin zekâti bâbi"nda, bir rivayeti de Hibe'de "Ariyet olarak sagimli hayvan hediye etme bâbi"nda geçmisti.

[165]
Peygamberin Küba'ya ulasmasi rebîu'l-evvelin bir pazartesi gününde oldu. Sa-hâbîlerden çogunun buraya ulasmalari daha önce olmustu. Peygamber Kubâ'-da Kulsüm ibnu Hidim'in evine indi. Çok zaman sahâbîl eriyle, bekâr olan Sa'd ibn Hayseme'nin evinde otururlardi. Ibn Sihâb'in rivayetine göre,-Alî de Pey-gamber'den üç gün sonra hareket edip, Peygamber Küba'da iken gelip yerlesmistir.

[166]
Bu da önceki hadîsin baska bir tarîkidir.
Ibn Ishâk, Umer'le hicret eden yirmi kisiden onüçünün adlarini söyle siralamistir: Zeyd ibnu'l-Hattâb, Saîd ibn Zeyd, Abdullah ibn Surâka, Huneys ibn. Huzâfe, Vâkid ibn Abdillah, Havla ibn Ebî Havla, Mâlik ibn Ebî Havla, Hilâl, Ayyâs ibn Ebî Rabîa, Bekr ogullari kabilesinden Hâlid, Iyâs, Âmir, Âkil. Ibn Ishâk da bu onüç Muhâcir'in de Rifâa ibn Munzir'e misafir olduklarini bildiriyor.

[167]
Basliga uygunlugu açiktir. Bu hadîs Hacc Kitâbi'mn sonunda da geçmisti.

[168]
Bu konu hakkinda bâzi hadîsler Usmân'in Menkabeleri Bâbi'nda geçmisti. Burada bunu zikretmekten maksad, Usmân'in: "Sonra ben iki defa hicret ettim" sözüdür

[169]
Bu, Abdir rahman'm Umer'le olan kissasinin bir parçasidir. Burada bu parçayi getirmekten maksad, Abdurrahmân'in Umer'e: "Medîne'ye gidinceye kadar konusmayi geri birak. Çünkü orasi Hicret ve Sünnet Yurdu'dur..." sözleridir. Hadîs burada kisadir, zor anlasiliyor. Bunu Magâzî, I'tisâm ve Muharibin bölümlerinde daha uzun getirecektir. Bu hacc sirasinda bâzi kimseler: Umer ölürse fu-lân kimseye bey'at ederim... gibi sözler söylemis, Umer bundan öfkelenip bir hutbe yapmak istemis, Abdurrahmân bunu Medine'de yapmasini söylemistir.

[170]
Basliga uygunlugu, "Muhacirlerin oturacaklari yerleri ta'yîn için Ensâr kur'a çektikleri zaman" sözünden alinir.
Bu hadîsin bir rivayeti Cenazeler Kitabi, "Ölünün yanma girme bâbi"nda da geçmisti.

[171]
Basliga uygunlugu "Rasûlullah Medine'ye hicret edip gelmisti" sözündedir. Bu hadîsin bir rivayeti Ensâr'm Menkabeleri Kitâbi'nda geçmisti. Orada da belirtildigi üzere Buâs günü, Evs ile Hazrec kabîleleri arasinda yapilan kanli ve devamli bir muharebenin adidir. Buâs, bu harbe denildigi gibi, Medine'ye iki mil uzaklikta bir kalenin adi oldugu ve bu büyük harb orada yapildigi için bu.adla
. anildigi da rivayet edilmistir. Bu iç harblerin en sonu, hadîste zikredilen Buâs harbidir kî, rivayete göre yüzyirmi sene devam etmisti..Peygamber'in Medîne'-ye hicretinden bes sene önceye kadar devam eden bu harblerde her iki tarafin önderleri ve yigitleri hadîste bildirildigi gibi, ya ölmüs yâhud yaralanmis, ma'-lûl kalmisti. Bu suretle za'fa ugrayan Evs ve Hazrec, Kureys'le ittifak yapmak istemis, bu neticelenmeyince, o sirada Peygamber'le bulusup arka arkaya yapilan Akabe Bey'atlari ile islâm'a girmisler ve böylece hem kuvvet kazanmislar, hem de aralarindaki asirlik düsmanlik kardeslige dönüsmüstür. Âise'nin en güzel sekilde belirttigi gibi, bütün bu harbler Allah'in takdiriyle yüce bir plâmn gerçeklesmesi hazirliklari olmustur.

[172]
Bu hadîsin basliga uygunlugu, bunun Buâs günü zikrinde geçen hadîse mutabik olmasi yönündendir. Birseyden dolayi mutabik olana mutabik olan, o seye de mutabiktir (Aynî).

[173]
Medine'nin Necd cihetinden Tihâme'ye dogru gelen köy ve ma'mûrelerine Aliye, Tihâme cihetinden Medine'ye dogru olanlarina Sâfile denir (Mu'cemu'l-Buldân).

[174]
Bu hadîsin bir rivayeti Namaz Kitabi, "Câhiliye müsriklerinin kabirleri desilip çikarilir mi? babi"nda geçmisti.

[175]
Sader tavafi, hacilarin Minâ'dan dönüp memleketlerine giderken yaptiklari veda tavafidir; bununla hacilarin ibâdet isleri tamâm olur. Mekke fethinden evvel Peygamber, Mekke'den hicret eden Muhacirler için veda tavafi yapilip hacc ve umre tamâm olduktan sonra yalniz üç gün Mekke'de ikaamet edebilecegini bildirmistir... Âlimlerin cumhuru bu yasagin, Mekke'den Medîne'ye hicret etmek vâcib oldugu zamana âid bulundugunu kabul etmislerdir ki, bunun son hududu Mekke'nin fethidir. O devirde Peygamber'e yardim etmek vâcib oldugu ipin, fetihten evvel Muhâcirler'in Medine'de ikaamet etmeleri vâcib idi. Mekke'nin fethi ile Islâm Dîni lâyik oldugu kuvveti kazanmis oldugundan, birçok âlimlere göre bu yasak sona ermis bulunuyor. Muhacir olmayan müslümâna gelince, onlar bu yasagin disinda idiler.

[176]
Sehl ibn Sa'd'in açik fakat çok kisa olan bu rivayetini Hafiz Ibn Asâkir'in Di-mask Târîhi'nde rivayet ettigi Enes ibn Mâlik ile Ibn Abbâs hadîsleri tamamliyor: Enes: Târih, Rasûlullah'in rebîu'l-evvel'de Medîne'ye gelmesi zamanindan i'tibâr edildi ve sahâbîler bu târîhi kullandilar, demistir.
Abdullah ibn Abbâs da su bilgileri vermistir: Rasûlullah Medîne'ye hicret ettiginde müslümânlarin bir târîhi yoktu. Sonra, hicret baslangiç kabul edilerek: "Rasûlullah'in gelisinden bir ay, iki ay sonra" diye hicrî târîh kullanmaya basladilar. Rasûlullah'in vefatina kadar da bu suretle kullanildi. Fakat sonra kesildi, kullanilmadi. Ebû Bekr'in halifeligi zamani ile Umer'in halifeliginin ilk dört senesi bu suretle geçti. Sonra resmî muameleleri ve medenî münâsebetleri vakitlendirmeye ciddî ihtiyâç hissolundu. îbn Abbâs dedi ki: Umer târîh baslangici koymaya tesebbüs edince sahâbîleri topladi, onlarla istisare etti. Sa'd Ibn Ebî Vakkaas, Rasûlullah'in vefati zamâmyle vakitlendirfneyi, Talha peygamberlikle baslatmayi, Alî ibn Ebî Tâlib hicretle baslatmayi, baskalari da Peygam-ber'in dogumu ile baslatmayi teklîf etmislerdi. Hicretin onyedi veya onaltinci yilinda toplanan bu sûra müzâkereleri sonunda Alî'nin teklifi üzerinde ittifak edildi. Ancak ayin ta'yminde ihtilâf edilmisti: Abdurrahmân ibn Avf, haram aylarinin evveli oldugu için recebi, Talha da Ümmet'in mübarek ayidir diye ramazâni, Alî ibn Ebî Tâlib de sene basidir diye muharremi baslangiç olarak teklîf etmislerdi. Bu hususta da Alî'nin teklîfi tatbîk edildi.
Sârih Aynî ile Kastallânî bu hadîsin serhinde Âdem'den Muhammed'e kadar geçen beser topluluklarinin zaman; zaman kabul edip kullandiklari târîh baslangiçlarini özet hâlinde bildirmislerdir. Islâm'daki târîh baslangici için toplanan sûrada ileri sürülen tekliflerde bunlarin mahzurlarinin gerekçeleriyle gösterilip reddedilisleri ve nihayet yukarida özetlenen neticede karâr kilindigini bildirmislerdir.
Biz buradaki târîh baslangicinin en kuvvetli dayanagi olan et-Tevbe: 108. âyeti hakkinda bir fikrayi da vermek istiyoruz:

[177]
Bundan önceki iki bâb, Peygamber'in hicreti bâbi'nda dâhi) oldugu için, bu hadîsin burada zikredilmesine münâsebet gelmistir. Bu hadîsin bir rivayeti Namaz Kitabi bâblarinin evvelinde "Namaz nasil farz kilindi bâbi"nda-geçmisti. Dört rek'atli namâzlardaki ikiser rek'at ziyâde, hicretten bir sene sonra farz edilmistir.

[178]
Bashgauygunlugu "Yâ Allah, sahâbîlerim için hicretlerini tamamla.." sözle-rindedir.
Buhârî bu hadîsi Cenazeler Kitabi, "Peygamber'in Sa'd ibn Havle'ye mersiyesi bâbi"nda da getirmisti.
RasûluIIah'in agir hasta olan Sa'd ibn Ebî Vakkaas'a Mekke'de hasta ziyaretine gidip, onunla konustugu sirada, Sa'd'in hayâtta geri birakilacagi, yânî çok yasayacagi ümidini açiklayip, onu teselli etmesi aynen gerçeklesmistir. Hakîkaten Sa'd ibn Ebî Vakkaas bu târihten sonra daha kirkbes yil yasamistir. Uzun ve basarili kumandanlik ve vâlîlik devirlerinden sonra, Medine'ye on mil uzakliktaki konaginda ve ellibesinci hicret yilinda vefat etmis, Medîne'ye; el-Bakî'a nakledilip orada gömülmüstür. Bedir gazasinda giydigi eski,bir yün cübbeyi muhafaza etmis ve onunla kefenlenmesini vasiyet etmisti. Cennetle müjdelenen on sahâbîden biridir. Allah onlarin hepsinden razi olsun!

[179]
Sahâbîler arasinda iki kerre kardeslik akdi yapilmistir. Birisi Mekke'deki müs-lümânlar arasinda, öbürü de Medine'de Muhâcirler'le Ensâr arasinda. Bu baslikta kasdedilen kardeslik, Medine'de kurulan kardeslik akdidir. Hicretin yedinci ayinda ve mescid insâsinin bitimi sirasinda Rasûluliah, Muhacir ve Ensâr'dan kirkbeserden doksan kisiyi Enes ibn Mâlik'in evine da'vet etti. "Islâm Dîni'nde yeminli dostluk yoktur, dîn kardesligi vardir" buyurup, doksan kisi arasinda ikiser ikiser kardeslik akdi yapti. Böylece târihin kaydettigi benzersiz dayanisma ve yardimlasma müessesesi kurulmus oldu.

[180]
Bu, Buhârî'nin tamâmini Alisverisler Kitabi'mn evvelinde getirdigi hadîsin bir parçasidir.

[181]
Buhârî bu Selmân ile Ebu'd-Derdâ'nin kardesligi hadisinin tamâmini da Oruç Kitâbi'nda, "Nafile oruç hakkinda, onun orucunu bozdurmak için kardesine karsi yemîn eden kimse bâbi"nda getirmisti.

[182]
Hadisin basliga uygunlugu açiktir. Çünkü hadiste kardeslik keyfiyeti vardir

[183]
Hadîsin Peygamber'in Medine'ye hicreti ile ilgisi açiktir. Çünkü bu hâdise, hic-retirr ilk günlerinde Medîne'-de vâki' olmus* jr. Bu hadîsin bir rivayeti Peygamberler Kitabi, "el-Bakara: 30 âyeti bâb>' nda geçmisti.

[184]
Hadîsin zikredilen basliga uygunlugu evvelâ: "Peygamber Medine'ye geldi, bizler bu sekil alim satimi yapar hâldeydik dedi" sözündedir.
Bu hadîs, Buyu' Kitabi, "Gümüsün altina mukaabil müddetli olarak satilmasi bâbi"nda; Serîket Kitabi, "Altin ve gümüste ortaklik bâbi"nda da geçmisti. Bunun bir rivayeti, küçük sened ve lâfiz farklanyle Müslim, Musâkaat, "Gümüsü altina mukaabil va'deli borç olarak satmaktan nehy bâbi"nda da geçer: Müslim Ter., V, 110-lll-"1589".

[185]
Hicretten önceki târihlerde Medine'nin eski sakinleri olan Evs ve Hazrec kabî-Ieleriyle Yahûdtter arasinda dîn ayriligi gibi çesitli sebeblerle çekisme ve ihtilâf devam edegelmisti. Evs ve Hazrec müslümân olup, Peygamberin gelmesiyle seref ve kuvvet kazaninca Benû Kurayza, Benû'n-Nadîr, Benû Kaynukaa Yahûdîle-ri'nin elçileri Peygamber'in huzuruna gelip bir ahidlesme yapilmasini teklif ettiler. Ibn Hisâm'm es-Sfre'sinde uzun metni Ile yazili olan bu muahedenin en mühim maddeleri: Peygamber'in kendisine ve sahâbîlerine zarar vermemek; düsmanlarina yardim etmemek; Kureys ile harb edildiginde harb masraflarindan bir kismina ortak olmak; buna

mukaabil Yahûdîler de dîn ve mezheb serbestligine mâlik olmak, mallarinda tasarruf hakkini hâiz bulunmak maddeleri idi. Bir müeyyide olarak da ahdi bozduklarinda mallarinin, canlarinin helak olmasi maddesi vardi.

[186]

Buhârî burada da hadîs lâfzina uygun olan Kur'ân lâfizlarini zikretme âdeti üzerine yürümüs ve bu lâfizlarin tefsîrini yapmistir: "Hâdû" kelimesinin bulundugu âyet sudur:

'*Ey Peygamber, kaîbleriyle inanmadiklari halde agizlariyle inandik diyen-(munâfik)ferfe Yahûdüer 'den o küfr içinde kosusanlar seni mahzun etmesin. Onlar durmadan yalan dinleyen, Senin huzuruna gelmeyen, diger bir kavim hesabina casusluk eden kimselerdir. Onlar kelimeleri yerlerine konulduktan sonra bir tarafa atarlar..." (el-Mâide: 41).

"Hudnâ" kelimesinin bulundugu âyet sudur ki, bunda Musa'nin Allah'a müracaatinda seçtigi yetmis kisiyi de kasdederek: "Dünyâda da, âhirette de bize iyilik yaz. Biz hiç sübhesiz Sana (tevbe ederek) döndük..." (el-A'râf: 156).

Buhârî bu iki tefsîri ile "Yehûd" isminin "tevbe edicilik" ma'nâsiyle ilgili oldugunu göstermistir

[187]

On Yahûdî ile, bunlarin âlim ve hahamlari kasdedilmistir. Yoksa halktan bir hayli Yahûdî, müslümân olmustu. Bunlarin âlimlerinden Abdullah ibn Selâm , ile Abdullah ibn Surya'dan baska hiçbirisi hicret sirasinda müslümân olmamistir.

[188]

Basliga uygunlugu, Peygamber'in Medîne'ye geldiginde Yahûdîler'in âsûrâ ile ilgili durumlarini tesbît etmesi yönündendir.

[189]

Bu da ayni hadîsin baska bir râvîden gelen rivayetidir; basliga uygunlugu "Biz Musa'ya sizden daha yakiniz" sözündedir. Bu hadîsler, küçük farklarla Oruç Kitabi, "Âsûrâ orucu bâbi"nda da geçmisti. Rasûlullah'in bu âsûrâ orucunu tutup, sahâbîlerine de tutmalarini emretmesi, baslangiçta idi. Ramazân orucu farz kilininca bunu tutmak tutmamak serbest birakilmis ve nafile druca dönüsmüstür

[190]

Bu hadîs de Peygamber'in Sifati bâbi'nda geçmisti.

Peygamber bir seyle emroiunmadigi hususlarda geçmis peygamberlerin ümmetlerine uymayi severdi. Putperestlik rejimi tamamiyle yikildiktan sonra, müsriklere benzemek tehlikesi kalmayinca, saçlarinriki tarafa ayirmaga baslamistir.

[191]

Aynî söyle dedi: Bundan önce geçen hadîste Kitâb ehli zikredilmis olunca, Ibn Abbâs: Onlar, Kitâb'i parça parça ayirip bir kismina inanan, bir kismina da inkâr ederek kâfir olan Kitâb ehli milletlerdir, demistir. Ebû Zerr, el-Kusmeyhenî'den gelen nüshada: Ibn Abbâs, "Kur'ân'i iki parça yapanlar" (el-Hicr: 91) âyetini kasdediyor, ziyâdesini getirmistir. Çünkü onlar, Kur'ân'i parçalara ayirdilar da Inatlari sebebiyle: Bir kismi haktir; Tevrat ve incil'e uygundur; bir kismi da bâtildir, Tevrat ve fncîl'e aykiridir, dediler ve böylece onu hakk ve bâtil diye iki parçaya ayirdilar (Kastallânî).

[192]

Selmân el-Fârisî aslen Iranli'dir. Gençliginde mecûsî iken Hakk Dîni askiyle babalarinin dînini terkedip, evvelâ Hristiyanligi kabul etmis, Kitâb ehlinin gelmesini bekleyip durduklari son peygamberin gelmesinin yaklasmis oldugunu onlardan ögrenmis, Arabistan'a gitmekte iken beraberinde oldugu tüccarlar tarafindan Medîne Yahudileri'nden birine köle olarak satilmis. O Yahûdî'nin hizmetinde çalisirken Son Peygamber'in gönderildigini ögrenmis. Peygamber hicret edip Medîne'ye gelince de, daha evvel râhiblerden ögrendigi peygamberlik alâmetlerini O'nda görünce hemen îmân etmis ve bilâhare Peygamber'in yardimi ile hürriyetini satin alip, sahâbîler zümresine katilmistir. Bedir ile Uhud harble-rine katilmaya esirligi mâni' olmus ise de, Hendek harbinden i'tibâren bütün gazvelerde Peygamber'den ayrilmadi. Hendek harbinde Medine'yi düsman hücumundan kurtarmak için etrafina hendek kazilmasini tavsiye eden de Selmân'-dir. Selmân, Peygamber'den sonra Sâm ve Irak fetihlerine kendi istegiyle katilmis, Iran fethinden sonra Umer tarafindan Kisrâ'mn bassehri olan Medâyin'e vâlî ta'yîn olunmus ve otuzbes senesinde Medâyin Valisi iken vefat etmistir. Medâ-yin harabelerine Bagdâdlilarca bugün "Selmân-i Pâk" adinin verilmesi, orada gömülü, oldugundandir.

[193]

Selmân'm bu kadar sayida kisinin birinden digerine geçip, elden ele dolasmasi, ancak Islâm Dîni'ni aramak için oldugundan, hadîsin baslikla uygunlugu hâsil olmustur. Buhârî, Buyu' Kitâbi'nda, Peygamber'in: "Selmân hürr idi, fakat yoldaslari ona zulmedip köle diye sattilar" buyurdugunu nakletmIstir,

[194]

Râme Hürmüz, Fars arazîsinde meshur bir sehirdir.

Ahmed ibn Hanbel'in Ibn Abbâs'tan rivayetinde Isbâhan sehrinden oldugu, babasinin Dehkan oldugu, nesebi soruldugunda "Ben Islâm ogluyum" dedigi sabittir.

Selmân el-Fârisî'nin Ahmed ibn HanbeI'in Müsnedindeki (V, 437-444) uzun hâl tercemesini Ahmed Naîm merhum Tecrîd Ter. (III, 442-445, 17-24)'ten özetle tercüme etmistir. Selmân'm bu uzun macerasi, tbn Hisâm, es-Sîretu'n-Nebeviyye, I, 214-222'de "Hadîsu Islâmi Selmân" basligi altinda mufassalen verilmektedir. Mehmed Zihnî, el-Hakaaik, s. 151-158; Müslim Ter., VII.442; Islâm Ansiklopedisi, X, 457-458.

[195]

el-Kirmânî: Bu hadîslerin hepsi Selmân'in Islâm'a girmesiyle ilgilidir, demistir. °' uU t° jÜyle'Selmân vatanindan hicret edip uzun bir hayât yasadiktan sonra, on bu kadar efendinin elinde dolasip, nihayet tslâm olmustur, demek istemistir (Aynî).